

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS KATEDRA**

**LAURA SITNIK
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS MAGISTRANTŪROS
NUOLATINĖS STUDIJOS**

**VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ VEIKLA TEIKIANT PAGALBĄ
SOCIALIAI ATSKIRTIEMS VAIKAMS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: *Prof. dr. V. Kanopienė*

Vilnius, 2012

TURINYS

IVADAS	3
DARBE VARTOJAMŲ SAŲOKŲ ŽODYNĖLIS	6
1. SOCIALINĖ ATSKIRTIS ŠIANDIENINĖJE LIETUVOS VISUOMENĖJE	7
1.1 Socialinės atskirties samprata.....	7
1.2 Vaikai kaip socialinės atskirties grupė	11
2. INSTITUCIJOS TEIKIANČIOS PAGALBĄ SOCIALIAI ATSKIRTIEMS VAIKAMS LIETUVOJE	17
2.1. Valstybinės ir nevyriausybines institucijos teikiančios pagalbą socialiai atskirtiems vaikams.....	17
2.2. Institucinė pagalbos teikimo struktūra.....	20
3. LIETUVOS VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ VEIKLOS TEIKIANT PAGALBĄ SOCIALIAI ATSKIRTIEMS VAIKAMS TYRIMAS	30
3.1. Tyrimo organizavimo metodika	30
3.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	33
3.3. Tyrimo išvados	60
IŠVADOS	63
REKOMENDACIJOS	66
LITERATŪROS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	67
SANTRAUKA	76
SUMMARY	77
PRIEDAI	78

IVADAS

Socialinė atskirtis yra viena iš opiausių šiandienos problemų, kurią yra įprasta sieti su skurdu bei nedarbu. Vis dėlto skurdas bei nedarbas yra tik maža dalis socialinės atskirties bruožų, nes ji apima daug platesnį socialinių problemų spektrą (Brazienė, Guščinskienė, 2004). Socialiai atskirti asmenys ar jų grupės jaučiasi nepilnaverčiai, pažeisti, jiems trūksta galimybių dalyvauti visuomeniniame gyvenime, naudotis prigimtine teisėmis ar tenkinti savo poreikius (Okunevičiūtė Neverauskienė, Česnaitė, 2009).

Dažnai, kalbant apie socialiai atskirtus žmones, daugiau yra akcentuojami suaugę, pilnametystės amžiaus sulaukę asmenys, tačiau pamirštama, jog tokių asmenų šeimose auga vaikai, kurie taip pat patiria socialinę atskirtį. Svarbu nustatyti, kaip tėvų socialinė atskirtis paveikia jų vaikus, ir kaip patys vaikai šio poveikio procese tampa socialiai atskirti, taip pat išsiaiškinti kitus pagrindinius veiksnius sukeliančius vaikų socialinę atskirtį, jų patiriamas problemas bei pagalbos būdus minėtai problemai spręsti.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje, kurią Lietuva ratifikavo 1995 m., numatoma, jog visais be išimties vaikais reikia rūpintis – juos saugoti, globoti bei ginti jų teises atsižvelgiant į vaiko interesus. Valstybės dalyvės turi imtis visų atitinkamų priemonių, kad vaikams būtų suteiktos visos teisės ir laisvės siekiant produktyvaus tolesnio jų dalyvavimo tiek kultūriniame, tiek politiniame bei ekonominiame valstybės gyvenime. Socialinės atskirties kontekste pastebima, jog konvencijoje pateikti įsipareigojimai glaudžiai susiję ir su vaikų socialine atskirtimi. 23 straipsnio 3 punkte kalbama apie galimybių sudarymą vaikui, turinčiam atitinkamas problemas, per sveikatos užtikrinimo, išsilavinimo bei poilsio prizmę būti įtrauktam į socialinį gyvenimą (Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, 1989).

Lietuvoje yra atlikti tokie tyrimai, susiję su vaikų socialine atskirtimi: Vaiko gerovės reprezentacinis tyrimas, kuriame analizuojama bendroji vaikų padėtis, apimanti ikimokyklinio amžiaus vaikų šeimų, ikimokyklinio amžiaus vaikus auginančių socialinės rizikos šeimų ir ikimokyklinio amžiaus specialiųjų poreikių vaikus auginančių šeimų požiūrio analizė, vykdoma per šeimos ir buities, socialines, sveikatos bei ugdymo paslaugų prizmes (Factus Dominus, 2006); Vaikų skurdo ir socialinės atskirties mažinimo galimybių ir priemonių Lietuvoje tyrimas, kuriuo siekiama išsiaiškinti vaikų skurdo ir socialinės atskirties priežastis Lietuvoje, bei numatoma parengti pagrindines vaikų skurdo ir socialinės atskirties priežasčių tyrimo kryptis, tyrimo metodiką (Darbo ir socialinių tyrimų institutas, 2007).

Šių ir kitų tokio pobūdžio tyrimų atlikimo pagrindinis motyvas – valstybės ir visuomenės poreikis spręsti socialinės atskirties grupei priskiriamų vaikų bei jaunuolių problemas (skurdas, fizinis ir/arba emocinis smurtas, nepriežiūra, ribotos galimybės įgyti

socialinių įgūdžių), išsamiai nagrinėti vaikų socialinės atskirties mažinimo galimybes bei priežastis, kurios trukdo pasiekti norimų, teigiamų rezultatų, t. y. sukurti jiems tinkamą fizinę, emocinę ir psichologinę aplinką. Valstybės institucijų veiklos teikiant pagalbą socialinės atskirties vaikams tema yra svarbi ir aktuali todėl, kad socialinės atskirties vaikų atsiranda nuolat, jiems būtina padėti, į jų problemas turi būti įsigilinta, imtasi visų būtinausių priemonių joms spręsti, pasirinkti tinkami problemų sprendimo būdai, kurie padėtų palengvinti jų įgyvendinimą. Pagalba, kurią suteikia valstybės institucijų specialistai, turi būti vykdoma nuosekliai, nuolat vertinant jos rezultatų efektyvumą ir priimant atitinkamus sprendimus dėl pagalbos būdų tobulinimo. Šiame darbe pagalbą teikiančių valstybės institucijų visuma yra suvokiama kaip tinklas, apimantis tiek vyriausybines, tiek nevyriausybines organizacijas, kuris yra nagrinėjamas, orientuojantis į socialinio darbo studijų objektą bei į klausimo išanalizuotumo laipsnį.

Anot G. Kvieskienės ir V. Indrašienės (2008), šiandieninėje visuomenėje, patiriančioje globalizacijos procesų pasekmes, socialiai atskirtų vaikų ir jaunimo problemos tampa vis sudėtingesnės, todėl jų sprendimui nebeužtenka tik vieno profesionalo kompetencijos ir pastangų. Tai reiškia, kad pagalba jiems turi būti kompleksinė, apimanti visos valstybės bei atskirų specialistų pastangas, kurios nukreiptos į vieningos pagalbos strategijos įgyvendinimą.

Reikia pažymėti, kad socialinei atskirčiai akademinėje literatūroje yra skiriama pakankamai daug dėmesio, tačiau kalbant apie konkrečią socialinės atskirties grupę – vaikus – kompleksinių studijų nėra daug. Kalbant apie Lietuvos atvejį, dauguma nagrinėtų šaltinių nebando atskleisti socialinės atskirties sampratos, atitinkamai kiekvienas iš jų nagrinėja daugiausiai du – tris atskirtį įtakančius kriterijus. Lieka neaišku, kokia yra pagrindinė Lietuvoje egzistuojančio pagalbos tinklo problema, trukdanti veiksmingai mažinti socialiai atskirtų vaikų skaičių. Šiame darbe visų pirma yra siekiama įsigilinti į socialiai atskirtų vaikų, kaip unikalios atskirties grupės, problemą, atsižvelgiant į visus svarbiausius jos aspektus, pažvelgti į pagalbą teikiančių institucijų darbą kompleksiskai, per vieningo tinklo prizmę, bei nustatyti, kokie pagrindiniai veiksniai turi poveikį šiam tinklui ir jo gebėjimui spręsti socialiai atskirtų vaikų problemas.

Darbe keliami problema: Nors, remiantis Lietuvos socialinio žemėlapis duomenimis (2011) socialinės atskirties vaikų skaičius mažėja (pavyzdžiui, 2005 – 2011 metų socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius: 2005 metais tokių vaikų buvo 36.539 tūkst., 2006 m. – 31.351 tūkst., 2007 m. – 27.881 tūkst., 2008 m. – 25.483 tūkst., 2009 m. – 24.222 tūkst., 2010 m. – 23.335 tūkst., o 2011 m. – 22.073 tūkst.) ir jų problemoms Lietuvoje yra nuolat kuriama ir tobulinama teisinė bazė, prisiimti tarptautiniai įsipareigojimai, tačiau teisinis reguliavimas išlieka problematiškas, trūksta žmogiškųjų išteklių (darbuotojų etatams skirtų lėšų), pastebimas pačių

darbuotojų vertybinių nuostatų, teigiamo požiūrio ne tik į savo vykdomą veiklą, bet bendradarbiaujant su kitomis institucijomis, trūkumas.

Tyrimo objektas: valstybės institucijų pagalbos teikimo socialiai atskirtiems vaikams veiklos: tarpinstitucinis bendradarbiavimas inicijuojant, vykdant ir tobulinant tiesiogines paslaugas vaikams bei atitinkamų materialinių ir teisinių sąlygų jiems sukūrimą.

Tikslas – atskleisti ir įvertinti valstybės institucijų veiklos ypatumus bei galimas problemas teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti socialinės atskirties koncepciją ir nustatyti socialinės atskirties raišką visuomenėje bei socialiai atskirtų vaikų pagrindinius bruožus;
2. Atlikti tarpinstitucinio pagalbos teikimo tinklo analizę, analizės pagrindu pateikti teorinę tinklo veikimo schemą;
3. Naudojant kokybinio tyrimo metodus, ištirti teikiamą valstybės institucijų pagalbą socialiai atskirtiems vaikams, nustatant pagalbos teikimo tinklo spragas ir paaiškinant realiai veikiančius tarpinstitucinius ryšius bei jų trūkumus.

Darbo pagrindas yra Lietuvos atvejo analizė, atliekama šiais **metodais**:

- mokslinės literatūros apžvalga;
- statistinės informacijos analizė;
- sociologinis kokybinis tyrimas (interviu).

Tyrimo imtis: 7 informantai dirbantys institucijose, teikiančiose pagalbą socialiai atskirtiems vaikams.

Darbą sudaro **trys pagrindinės dalys**. Pirmoji dalis yra skirta pirmajam darbo uždaviniui atlikti, t.y. išanalizuoti socialinės atskirties sampratą, svarbiausius veiksnius. Socialinės atskirties sąvoką šiame darbe būtina tiksliai apibrėžti. Siekiant aiškumo, darbe bus naudojama kelių autorių pasiūlytais apibrėžimais paremta socialinės atskirties sąvoka, tokiu pat principu yra nustatomi ir svarbiausi vaikų, patekusių į socialinę atskirtį, bruožai. Antroji dalis analizuoja Lietuvoje veikiančią pagalbos teikimo socialiai atskirtiems vaikams tinklą, taip pat šioje dalyje yra suformuojama viso tyrimo, atliekamo kitose dalyse, kryptis. Pirmosios dvi dalys remiasi akademiniais straipsniais, statistika ir duomenų bazėmis, Lietuvos institucijų viešai teikiama informacija. Šių duomenų pagrindu yra pateikiama pagalbos teikimo socialiai atskirtiems vaikams schema. Galiausiai, trečioji dalis pristato kokybinio tyrimo metodologinį pagrindą ir eigą, analizuoja tyrimo rezultatus per įvade ir antroje darbo dalyje nustatytų rėmų prizmę.

DARBE VARTOJAMŲ SAŲOKŲ ŽODYNĖLIS

Kompleksinė pagalba – „koordinuotas švietimo programų vykdymas, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ir švietimo pagalbos teikimas individualiam vaikui ir jo tėvams jo tėvų pageidavimu ar atsakingų už vaiko teisių apsaugą institucijų teikimu“ (Šeibokienė, 2009, p. 3).

Skurdas – gyvenimas nepriimtinais sąlygomis (maisto trūkumas, gyvenamosios vietos neturėjimas), būtinų socialinių sąlygų (mokyklos lankymas, darbas) ir įgūdžių (mokėjimas skaityti, sklandžiai kalbėti) neturėjimas (Socialinės apsaugos terminų žodynas, 2005).

Socialinė izoliacija – asmens ar asmenų grupės padėtis, kurioje nutraukiami arba stipriai apribojami ryšiai su kita visuomenės dalimi (Socialinės apsaugos terminų žodynas, 1999-2003).

Socialinės rizikos šeima – šeima, kurios materialinė ar socialinė padėtis sukuria neigiamą aplinką, ribojančią asmenybės vystymąsi ir sveiką augimą. Taip pat šeimos, kurių narių emociniai ryšiai ir bendradarbiavimas yra sutrikę. Šiose šeimose nėra sąlygų patenkinti visų vaiko reikmių (fizinų ar emocinių), vaikai neturi pakankamai galimybių išreikšti savo jausmus bei poreikius, stokoja socialinių įgūdžių (Lietuvos Respublikos Darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinės rekomendacijos, 2003).

Vaikas – žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip (Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996).

Valstybės institucijos – valstybinės (biudžetinės įstaigos, vyriausybės ir savivaldos institucijos) institucijos ir nevyriausybines (nepriklausomas, ne pelno siekiančios, visuomeninės) organizacijos, jų tinklas.

1. SOCIALINĖ ATSKIRTIS ŠIANDIENINĖJE LIETUVOS VISUOMENĖJE

Nuo 2000 m. su socialine atskirtimi buvo bandoma kovoti Europos Sąjungos lygiu, teikiant pasiūlymus dėl atitinkamų priemonių įgyvendinimo – socialinė atskirtis Lisabonos aukščiausio lygio susitikimo metu buvo įvardinta kaip viena svarbiausių socialinės sferos problemų (Levitas et al., 2007). Ši darbo dalis (skyrius) yra skirta socialinės atskirties sąvokai apibrėžti bei į socialinę atskirti patekusiems vaikams apibūdinti, nustatant svarbiausius jų bruožus, t. y. šioje dalyje yra įvykdomas pirmasis šio magistro baigiamojo darbo uždavinys. Skyrius yra padalintas į du poskyrius, daugiausiai remiamasi akademinė literatūra ir oficialiais Lietuvos institucijų šaltiniais. Teorinės įvairių autorių įžvalgos analizuojamos ir toliau naudojamos vertinant situaciją Lietuvoje.

Atskirties sąvoka yra nusistovėjusi socialinė-filosofinė kategorija, nors istoriškai atskirties sąvoka turėjo skirtingas reikšmes. Jos istorinę raidą savo darbe išsamiai analizavo Rusijos sociologijos mokslininkė J. Krutko, kuri teigia, kad pirmieji atskirties koncepciją savo darbuose suformulavo J.-J. Rousseau, T. Hobbes, John Locke, apibrėždami ją kaip netinkamą atskiro individo teisių perdavimo politiniam organizmui (valstybei) procesą, kurio metu individas netekdavo savo savarankiškumo (Крутько, 2011). Vis dėlto mokslininkė pabrėžia, kad šiuolaikiškesnį suvokimą turėjo K. Marx, pirmą kartą pažvelgęs į atskirtį kaip į tam tikrą anomaliją, kuri kilo būtent iš socialinių priežasčių, persmelkiančių visas visuomenės gyvenimo sferas.

1.1 Socialinės atskirties samprata

Nepaisant pakankamai gilaus atskirties, kaip reiškinių, studijavimo, *socialinė* atskirtis išlieka nevienareikšmiškai apibrėžiama sąvoka (Kondrotaitė, 2006, p. 56). Ji apima platų visuomeninio gyvenimo spektrą, įvairialypę atskirties proceso prigimtį, kuri turi tendenciją vis labiau plėstis (Kondrotaitė, 2006). Daugelis mokslininkų, tyrinėjančių socialinę atskirtį, apsiriboja tikslinių grupių klasifikavimu ir atskirties pavojingumo, kuris kyla dėl įvairių veiksnių (ekonominių, geografinių, fizinių sunkumų) akcentavimu. Anot S. Mikulionienės (2005), socialinės atskirties reiškinys dažnai suvokiamas per daug paviršutiniškai.

Prieš aiškiai išskiriant tikslines socialinei atskirčiai priskiriamas grupes, yra tikslinga konkrečiau apžvelgti ir išsiaiškinti, kaip socialinės atskirties sąvoką apibrėžia įvairūs užsienio ir Lietuvos autoriai.

R. Peace (2001) socialinės atskirties sąvoką aiškina dviem prasmėmis: siaurąja ir plačiąja. Siaurąja prasme socialinė atskirtis yra vartojama kaip žodžio „skurdas“ sinonimas. Šiuo atveju ji yra konkrečiai susijusi su tais žmonėmis, kurie yra atskirti nuo apmokamo darbo arba žmonėmis, kurie priskiriami prie dirbančių mažai apmokamą darbą. Taip pat minėta sąvoka dažnai vartojama kartu su kita, „socialinės sanglaudos“ sąvoka, ta prasme, kad visuomenės darna priklauso nuo kurio nors iš šių vertybių stabilumo: politinių, socialinių-ekonominių ar kultūrinių. Socialinė atskirtis gali būti apibrėžiama ir plačiai – tokiu atveju tai reiškia daug daugiau, nei skurdą: pajamų nelygybę, įvairius suvaržymus arba nepakankamą užimtumą. Reikėtų pažymėti, kad R. Peace siūlomi apibrėžimai tiek siaurąja, tiek plačiąja prasme nėra pakankamai išgryninti – yra klaidinga sieti socialinę atskirtį vien tik su skurdu, t. y. naudoti sąvoką R. Peace siūloma „siaurąja prasme“, tuo pačiu „plačiosios prasmės“ apibrėžimas yra pernelyg nekonkretus, o kriterijai per daug abstraktūs.

Anot B. Barry (1998), dažnai yra teigiama, jog socialinės atskirties reiškinys pats savaime yra tik etiketė to, kas anksčiau buvo vadinama skurdu. Nors tarp šių dviejų procesų yra glaudus ryšys, tačiau pažymėtina, jog socialinė atskirtis gali atsirasti ir tarp tų grupių, kurios viena nuo kitos ekonomiškai skiriasi nežymiai. Autorius socialinę atskirtį tapatina su socialine izoliacija, kuri gali kurtis dviem būdais – savanorišku arba netyčiniu. Savanoriškumo atveju socialinės atskirties žmonėmis tampama sąmoningai pasirinkus, norint atsiskirti nuo tam tikro gyvenimo būdo arba atvirkščiai – renkantis visuomenėje laikomą negatyviu elgesio būdą (alkoholizmas, narkomanija, prostitucija). Kitas atvejis apibrėžia situaciją, kai socialiai atskirtu tampama netyčia. Pavyzdžiui: vaikui, gimusiam skurdžioje, nepasiturinčioje šeimoje, kuri dėl savo gyvenimo būdo ar galimybių neturėjimo nedalyvauja visuomenės gyvenime ir yra atskirta. Tokioje šeimoje augantis vaikas bent iki pilnametystės taip pat bus socialiai atskirtas, kadangi šį laiką tarpą jis bus priklausomas nuo tėvų, neturės pasirinkimo laisvės ir galimybių. B. Barry apibrėžimas, skirtingai nuo R. Peace, yra konkretesnis, nurodomi netgi skirtingi atskirties tipai bei apibrėžiami keli patekimo į socialinę atskirtį būdai. Nors B. Barry vėlgi tapatina socialinę atskirtį ir skurdą, vis dėlto autorius pažymi, kad ekonominis veiksnys gali būti ne pats svarbiausias.

R. Levitas (2007) ir jo kolegijos socialinę atskirtį suvokia kaip procesą, paremdami savo apibrėžimą dvylikos per beveik 10 metų (nuo 1995 m. iki 2004 m.) sukauptų doktrinų analize. Anot jų, socialinė atskirtis yra sudėtingas daugiadimensinis procesas. Jis apima išteklių, teisių, paslaugų ir gėrybių trūkumą, ribotas galimybes (arba visišką jų nebuvimą) dalyvauti įprastuose santykiuose ar veiklose, kurios prienamos didžiajai visuomenės daliai, nesvarbu, iš kurios srities jie būtų – ekonominės, socialinės, kultūrinės ar politinės. Šis procesas paveikia tiek atskiro individo gyvenimo kokybę, tiek visos visuomenės gebėjimą susitelkti. Daugiadimensinis arba

daugiasluoksnis šių mokslininkų socialinės atskirties suvokimas iš esmės yra B. Barry ir kitų jų kolegų tolesnis idėjų vystymas, leidžiantis į nagrinėjamą fenomeną pažvelgti per kelias prizmes. Deja, jų darbo tikslas yra tik vienos iš socialinės atskirties rūšių analizė, ir savo idėjų apie kitus atskirties aspektus jie šiame darbe nebevysto.

Lietuvių autoriai pateikia tokius „socialinės atskirties“ sąvokos apibrėžimus:

„Plačiąja prasme socialinę atskirtį galima apibūdinti kaip visuomenėje egzistuojantį pilietinių teisių apribojimą tam tikroms žmonių grupėms, nesavanorišką nutolinimą nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių“ (Zaleskienė, 1998, p. 18).

Socialinė atskirtis – tai yra nesavanoriškas nutolinimas nuo visuomenės vertybių (Ignatavičienė, Žukauskienė, 1999).

Literatūroje socialinė atskirtis taip pat yra apibrėžiama kaip situacija, kai visuomenė atstumia arba atsisako tų savo narių, kurių gyvenimo būdas jai gali pasirodyti nepriimtinas dėl neatitikimo tradiciškai nusistovėjusioms normoms ir vertybėms, arba šie jos nariai neturi materialinių galimybių palaikyti įprastą socialinę sąveiką. Viena iš socialinės atskirties susidarymo priežasčių gali būti ir socialinės apsaugos sistemos trūkumai, kurie gali neleisti daliai gyventojų pasinaudoti sistemos galimybėmis (Socialinio pedagogo terminų žodynelis, 2005).

Autorės L. Dromantienė ir V. Česnuitytė (2011) socialinę atskirtį įvardija kaip gyventojų atribojimą nuo visuomenės socialinio bei ekonominio gyvenimo, nuo, iš esmės, jiems priklausančios bendros gerovę užtikrinančios dalies. Taip pat, kaip atskirtyje gyvenančių žmonių negalėjimą pasinaudoti savo socialinėmis teisėmis nepadedant asmenims iš šalies, nesugebėjimą atlikti tam tikrų pareigų.

Anot G. Kvieskienės, į socialinę atskirtį gali būti įtraukta kiekviena valstybė, grupė ar atskiras žmogus. Autorė teigia, jog „atskirta yra tai, kas nėra susieta“ (Kvieskienė, 2003, p.7). Atmesti tam tikras grupes ar pavienius asmenis galima remiantis įvairiais kriterijais, kaip pavyzdžiui: rasė, kalba, odos spalva, išvaizda, etninė kilmė, amžius, seksualinė orientacija ar profesija. Pasak G. Maniukaitės (2007), socialinė atskirtis ir visuomenėje paplitęs vertybių ignoravimas yra neatsiejami. Tokiu būdu bendros daugumos piliečių vertybės tampa nebepriimtinos socialinės atskirties žmonėms.

I. Zaleskienės teigimu (cit. pagal Taljūnaitė, 2004, p. 47), „socialinė atskirtis siejasi su:

- gyvenimo lygiu (mažos pajamos ir skurdas);
- švietimu, darbu ir užimtumu;
- gyvenamąja vieta (kaimo gyventojų socialinė atskirtis ryškesnė);
- amžiumi (apima vaikus);
- lytimi“.

Kaip teigia S. Mikulionienė (2005), kai asmens ar asmenų grupės poreikiai nėra patenkinami, jie nebegali aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime ir atitinkamai patiria socialinę atskirtį. Tokią nuostatą galima sutikti daugumoje skurdo apibrėžimų.

Apibendrinus visus aukščiau paminėtus lietuvių autorių apibrėžimus, pastebima, jog juose laikomasi panašių tendencijų, kaip ir tarptautinėje praktikoje, t. y. socialinė atskirtis yra suvokiama kaip kelių dimensijų reiškinys – socialinės, ekonominės, politinės, kultūrinės. Minėti šaltiniai taip pat aiškiai išskiria ir demografinę dimensiją (lytis, amžius ir kt.). Apibendrinant galima teigti, jog mokslinėje literatūroje socialinė atskirtis dažniausiai yra apibrėžiama kaip individo nedalyvavimas ar menkas dalyvavimas visuomenės tiek socialiniame, tiek kultūriniame, tiek ekonominiame ar politiniame gyvenime. Kartu atskirtis yra socialinis fenomenas, atsirandantis socialinės sąveikos metu, kai subjektas netenka sąryšio su vienu iš jo kuriamų reiškinų ar mechanizmų, kas, savo ruožtu, paveikia jų suvokimą kaip „kitų“ ar „kitokių“.

Literatūros analizė rodo, kad dėl socialinės atskirties sąvokos egzistuoja platus nuomonių ir koncepcijų spektras tiek dėl pačio jos apibrėžimo, esmės ir atskirties bruožų, tiek dėl atskirties ir kitų socialinio gyvenimo reiškinų ir procesų tarpusavio ryšio problemų. Reikia pažymėti, kad mokslinėje literatūroje, kalbant apie socialinės atskirties sąvoką, pastebima, jog bene pagrindinis skirtumas tarp pateikiamų apibūdinimų yra būtent socialinės atskirties dimensijų skaičius bei sugebėjimas pagrįsti, kaip ir kodėl socialinė atskirtis skverbiasi į vieną ar kitą visuomenės gyvenimo sferą. Tarp apibrėžimų galima rasti kaip itin siaurų, tapatinančių atskirtį ir skurdą, taip ir labai plačių, socialinės atskirties poveikiui priskiriančių kone visas valstybės gyvenimo sferas. Nepaisant to, kai kurie mokslininkai kalba apie socialinę atskirtį kaip apie savaime suprantamą dalyką.

Kalbant apie oficialią Lietuvos Respublikos (toliau – LR) politiką šioje srityje, oficialiai įtvirtinto socialinės atskirties apibrėžimo nepavyksta rasti net tokiaame dokumente kaip „Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas“. Šiame plane socialinės atskirties sąvoka nėra konkrečiai apibrėžta, atvirkščiai, pavartota vos kelis kartus kaip aiškiai suvokiamas fenomenas. Pirmame skyriuje yra išskiriamos socialinės grupės, kurioms gresia skurdas ir socialinė atskirtis; antrame skyriuje yra numatyti ilgalaikiai socialinės atskirties įveikimo tikslai; trečiame skyriuje – aptariami regioninės ir geografinės nedarbo problemos ir jų sprendimo būdai, atsižvelgiant į socialiai atskirtų asmenų padėtį; o ketvirtame – aptariamas minėto plano rengimas (Lietuvos Respublikos 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas, 2004).

Reikia pripažinti, jog socialinė atskirtis vienaip ar kitaip apima kelias pagrindines dimensijas: socialinė ekonominė ir kultūrinė psichologinė, teisinė politinė. Vis dėlto sociologijos diskursas didžiausią ir išskirtinį dėmesį teikia socialiniams ekonominiams veiksniams. Pavienius

asmenis ir jų grupes, priklausančius socialinei atskirčiai bandoma apibrėžti socialinės visuomenės kontekste, atitinkamai nustatant, koks yra valstybės vaidmuo priimant sprendimus dėl socialinės atskirties problemų (Taljūnaitė, 2004.). O B. Gruževskio (2010) nuomone, gerovės valstybėje skurdas bei socialinė atskirtis yra rezultatas to, jog valstybė nėra pakankamai įvaldžiusi socialinio jautrumo ir žmogiškojo abejingumo principų.

Taigi, remiantis aukščiau išdėstytais įvairių autorių socialinės atskirties sąvokos apibrėžimais, šiame darbe bus naudojama ši socialinės atskirties koncepcija: socialinė atskirtis – tai dvipusis procesas, kuriame judėjimą priešingomis kryptimis atlieka du pagrindiniai veikėjai: socialiai atskirta grupė (ar asmuo) ir likusi visuomenės dalis:

1. Socialiai atskirta grupė ar asmuo nesavanoriškai nutolsta nuo visuomenėje įprastų gyvenimo normų vienoje ar keliose dimensijose (ekonominėje, socialinėje ir kt.);

2. Kartu visuomenė atsisako atskirų savo narių ar jų grupių, netoleruodama jų pasirinkto gyvenimo būdo; arba atsisako tų narių, kurie negali įprastai funkcionuoti visuomenėje, nes neturi tam reikalingų išteklių (materialinių, socialinių ar kt.).

1.2 Vaikai kaip socialinės atskirties grupė

Kalbant apie socialiai atskirtus asmenis, dažniausiai orientuojamasi į konkrečius asmenis ar atskiras visuomenės grupes (skurdžiai gyvenančias, konfliktines šeimas, etnines grupes, ir vaikus, augančius tokiose šeimose), kurioms jie yra priskiriami ir kurių ryšiai su visuomene yra nutrūkę ar susilpnėję (Žukauskas, Vveinhardt, 2008).

Skurdas, kuris yra įtakojamas nedarbo ar menkų socialinių įgūdžių, įvardijamas kaip dažniausiai pasitaikanti socialinės atskirties priežastis. Skurstančiam asmeniui kyla ypatingai didelė rizika tapti socialiai atskirtu (Brazienė, Guščinskienė, 2004). Anot R. Lazutkos (2001), skurdas yra daugiamatis ir gali pasireikšti ne tik lėšų stygiumi, bet ir produktyvių išteklių, kurie padėtų garantuoti pragyvenimą, stoka, taip pat menku maitinimusi, socialine diskriminacija, neprieinamu išsilavinimu, nedarbu ar benamyste. Būdinga ir tai, jog skurstantieji dažnai nedalyvauja priimant sprendimus visuomenės gyvenime. Galima paminėti, jog Jungtinės Karalystės vyriausybė savo ataskaitoje nurodė tokius pagrindinius rizikos veiksnius, dėl kurių asmenys patenka į socialinę atskirtį: mažos pajamos, negalia, amžius, šeimų konfliktai, gyvenamosios vietos netekimas, priklausymas etninėms mažumoms, globos ir mokyklų problemos, psichikos sveikatos problemos, atitolimas nuo miestų ar kaimų vietovių (Social Exclusion Unit, 2001).

M. Taljūnaitės (2004, p. 47) teigimu, „socialinę atskirtį galima nusakyti remiantis įvairiais aspektais (arba kriterijais), pavyzdžiui, gerovės ir pajamų paskirstymo, užimtumo ir

išsimokslinimo, asocialių šeimų ir aukšto rizikos laipsnio šeimų, mirtingumo ir liguistos patologijos požiūriu ir pan. Socialiniu demografiniu aspektu tokioms grupėms priklausytų: pensininkai, vaikai našlaičiai, studentai, dirbančios motinos, vaikai su negalia; teritoriniu aspektu – mažų kaimelių gyventojai arba labai nutolusių gyvenviečių žmonės; socialiniu profesiniu požiūriu – mažai apmokami darbininkai, nemažai inteligentijos, kai kurių profesijų atstovai, pavyzdžiui, policininkai; ekonominiu požiūriu – šeimos, neturinčios būsto, ir t. t.“. Remiantis tokiu klasifikavimu, galima teigti, jog socialinė atskirtis dažnai yra perduodama iš kartos į kartą. Neturinčios socialinių įgūdžių ar nepritekliaujančios šeimos susilaukia vaikų, kurie paaugę išeina ieškoti geresnio gyvenimo ir labai dažnai jo neradę, dėl informacijos stokos ar pinigų stygiaus, neišsprendę turimų problemų bando kurti šeimas, kuriose susilaukia savo vaikų ir taip tik pagilina socialinę atskirtį.

G. Kvieskienės (2003) teigimu, šiandien socialinės atskirties grupėms visų pirma priskiriami žemiausio visuomenės sluoksnio asmenys: elgetaujantys, valkataujantys, gyvenantys šiukšlynuose arba tiesiog benamiai, gatvės vaikai, kiti prieglobsčio ieškotojai. Autorės darbuose galima pamatyti išties platų nagrinėjamų grupių spektrą, iš kurių paminėtini narkomanai, AIDS/ŽIV infekuoti žmonės, taip pat ir kai kurios iš pažiūros saugios grupės – tam tikrų vietovių gyventojai ir tautinių mažumų grupės. Prie socialiai atskirtų žmonių galima būtų pridėti ir tokias pažeidžiamas grupes kaip pabėgėliai, neįgalūs ar senyvo amžiaus asmenys. G. Kvieskienė pabrėžia, jog Lietuvoje valstybės lygiu yra suvokiama, kad egzistuoja ir tebėra aktualios specifinės vaikų, patekusių į socialinę atskirtį, problemos, kurias būtina spręsti socialinės politikos bei socialinės apsaugos priemonėmis.

Vaiko Gerovės politikos koncepcijoje (2003) šeimos, kuriose vaikai gyvena rizikos sąlygomis, yra įvardijamos kaip asocialios, pabrėžiama, kad jos patiria socialinę atskirtį. Tokiose šeimose yra patiriamas stiprus stresas ir jos nėra stabilios. Skurdas, tėvų kriminalinis elgesys, skyrybos, tarpusavio konfliktai – tai šeimos veiksniai, susiję su vaikų elgesio sutrikimais (Ignatavičienė, Žukauskienė, 1999). Kaip teigia J. Černeckienė (2007), būtent socialinė aplinka (šiuo atveju tai šeimos aplinka), kurioje bendrauja ir veikia žmogus, formuoja jo psichinį pasaulį, sąmonę, taip pat svarbiausius asmenybės bruožus ir jos funkcijas.

Viešosios politikos ir vadybos instituto vienoje iš ataskaitų taip pat nurodoma, jog socialiai atskirti asmenys – tai yra asmenys, kurie dėl įvairių priežasčių yra atskirti nuo atitinkamų visuomenės gyvenimo sričių, ir socialiai atskirtais jie gali būti dėl priklausymo socialinės rizikos ar socialiai pažeidžiamoms grupėms. Todėl darytina išvada, jog socialinės atskirties pagrindas yra priklausymas minėtoms grupėms. Vis dėlto reikia pabrėžti, kad socialiai atskirti asmenys nebūtinai ir ne visada turi finansinių ar ekonominių problemų, todėl nebūtinai yra socialiai pažeidžiami (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2011). Tokie asmenys patys

savanoriškai pasirenka atitolimą nuo visuomenės savo gyvenimo būdu, nuostatomis ar požiūriu į valstybėje skiepijamas tinkamo gyvenimo normas.

Iš kitos pusės, vaikai dažniausiai patys negali pasirinkti – jie negali pakeisti ar kontroliuoti aplinkybių dėl kurių yra atsidūrę socialinėje atskirtyje. S. Ignatavičienė ir R. Žukauskienė išskiria šias socialines tokių vaikų gyvenimo aplinkybes (Ignatavičienė, Žukauskienė, 1999):

1. Girtaujantys tėvai, nesugebantys pasirūpinti savo vaikais, labai dažnai juos muša, terorizuoja, namuose nuolat renkasi kompanijos, girtaujama. Tai stumia vaikus į gatvę;

2. Šeimos, kurios neturi pastovaus pragyvenimo šaltinio (abu tėvai niekur nedirba arba dirba protarpiais), neturi kur gyventi, nuolat keliasi iš vienos vietos į kitą, namuose trūksta maisto ir kitų būtiniausių dalykų, gyvenamieji būstai netinkami;

3. Vienišos motinos arba vienišo tėvo šeima (vienas iš tėvų miręs arba palikęs šeimą) – tokioms šeimoms taip pat gali kilti socialinės atskirties rizika. Vienišos motinos šeimoje taip atsitinka tada, kai motina dažnai kaltina vaikus dėl nenusisekusio gyvenimo, priekaištauja. Šeimoje nuolat trūksta pinigų, vaikas jaučiasi nemylimas, nuolat kaltinamas, ypač tokiomis ydomis, kurias turėjo jo tėvas. Atitinkamai, vienišo tėvo šeimoje tėvas gali nesugebėti suteikti vaikams reikiamos priežiūros, garantuoti saugumo ir emocinio palaikymo, skiria per mažai dėmesio bendravimui su vaikais;

4. Netikęs tėvų pavyzdys vaikams šeimose, kuriose tėvai užsiima nusikalstama veikla, yra nesąžiningi su kitais žmonėmis. Vaikai dažnai yra paliekami likimo valiai, todėl jie pradeda vagiliauti, taip keršydami tėvams. Šeimos narių elgesys nulemia vaiko polinkį nusikalstamai veiklai;

5. Nepakankamas dėmesys vaikui. Tėvai nesidomi savo vaikais, neskiria jiems laiko, nesidomi jų interesais, nebendrauja su jais;

6. Šeimos, turinčios neįgalų vaiką, arba tos, kurių patys tėvai yra neįgalūs, taip pat šeimos, kuriose santykiai tarp tėvų yra konfliktiški, kurių tėvai neturi įgūdžių ar noro tinkamai atlikti tėvų pareigas, geria ar vartoja narkotines medžiagas. Vaikai, augantys tokiose šeimose, dažnai pasižymi menkai išugdytais gebėjimais, taip pat jie gali turėti mažiau galimybių atskleisti savo gebėjimus bei talentus, nes jiems nėra prieinamos elementariausios ugdymosi, lavinimosi priemonės, papildomo mokymo bei sveikatos paslaugos (Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos, 2007).

Vis dėlto reikėtų paminėti, jog negalima teigti, kad šeimos, kurių materialinė padėtis ir egzistuojančios aplinkybės, dėl kurių šeimos ir jų vaikai gali patekti į socialinę atskirtį, būtinai reiškia, jog jos į tą atskirtį ir patenka (Mikulionienė, 2005).

Dažniausiai riziką keliantys socialinės aplinkos aspektai yra tarpusavyje susipynę: skurdas ir nedarbas gali atvesti šeimą prie alkoholizmo, narkotikų vartojimo, gyvenamosios vietos netekimo ir nesugebėjimo reikiamai pasirūpinti savo vaikais (Ignatavičienė, Žukauskienė, 1999). Nors anksčiau minėtos konkrečios šeimų gyvenimo aplinkybės, kuriose dažnai gyvena socialiai atskirti vaikai, tačiau socialinės atskirties vaikų grupei taip pat reikia priskirti ir tokias grupes, kaip:

- **Tautinės mažumos.** Kalbant apie Lietuvą vis dar lieka neišspręsta romų, o ypač jų vaikų, pilnaverčio integravimo į visuomenę problema. Nors iš esmės ši problema yra sunkiai išsprendžiama dėl pačios tautinės mažumos iniciatyvos stokos, nenoro bendradarbiauti su valstybės institucijomis. Minėti asmenys gali neturėti asmens dokumentų, būsto, nuolatinio darbo (LR 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas, 2004). Kaip teigia D. Janonienė ir D. Survutaitė (2007), tautinių mažumų vaikai susiduria su tokiomis problemomis: įvairaus pobūdžio baimės (naujos aplinkos, mokytojų, patyčių, klasės), šie vaikai dažnai yra labai impulsyvūs, maištingi, linkę bėgti iš mokyklos.

- **Prieglobsčio prašytojai.** Nors jiems yra organizuojama 12 mėnesių trukmės socialinės integracijos programa (apimanti tokias kryptis: laikinas apgyvendinimas, švietimas, organizuotas užimtumas, mėnesinė pašalpa būtinoms prekėms įsigyti, užtikrinta sveikatos apsauga bei tolerantiško visuomenės požiūrio į juos formavimas), tačiau pasibaigus socialinės integracijos laikui ir šiems asmenims neįsidarbinus, jie lieka ne tik be pragyvenimo šaltinio, bet ir be socialinių garantijų (LR 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas, 2004). Vėlgi, ypatinga šios grupės dalį sudaro nelydimi prieglobsčio prašytojai vaikai – jie yra nukreipiami į pabėgėlių priėmimo centrą, kuriame jie apgyvendinami. Tokiems vaikams yra organizuojama veikla, siekiant, kad ateityje jie galėtų sėkmingai integruotis į darbo rinką. Tačiau reikia pabrėžti, jog tokioje veikloje gali dalyvauti tik nelydimi ir priešdarbinio amžiaus vaikai (Paramos fondas „Europos socialinio fondo agentūra“, 2008).

- **Emigrantų vaikai.** Šie vaikai gali patirti psichologinę krizę. Tėvų išvykimas jiems sukelia adaptacijos sunkumų, emocinių bei elgesio problemų – apskritai, tai paveikia vaikų psichikos sveikatą (Šeimos krizių prevencija, socialinės ir psichologinės pagalbos šeimai būdai, 2008). Akivaizdu, jog išvykus tėvams, vaikams, susidūrus su įvairiomis problemomis, iškyla atstovavimo klausimas, kyla įvairių sunkumų, vaikai jaučia nerimą ir ilgesį. Taip pat pasikeičia šių vaikų socialiniai santykiai. Išgyvendami išsiskyrimą ir baimę daugelis jų užsisklendžia savyje, vis mažiau domisi aplinkiniu pasauliu, atsiriboja nuo bendraamžių ar atvirkščiai, jie ima demonstruoti agresiją, veliasi į konfliktus. Dėl to suprastėja vaikų prisitaikymas prie aplinkos, ypač prie bendraamžių ir mokyklos (Šeimos krizių prevencija, socialinės ir psichologinės

pagalbos šeimai būdai, 2008). Tokiu būdu šiems vaikams atsiranda vis didesnė tikimybė tapti socialiai atskirtais.

- **Vaikai, gyvenantys globos įstaigose.** Tokiose įstaigose vaikų problemos yra sprendžiamos vaiką atskiriant nuo visuomenės. Dažnai pati vaikų globos įstaigos geografinė padėtis įdeda nemažą indėlį į vaiko atskyrimą nuo visuomenės. Globos įstaigose, kurios yra uždaro tipo, sistema neskatina vaikų savarankiškumo, tačiau atvirkščiai, didina jų priklausomybę nuo savęs. Ilgi metai, praleisti tokiose įstaigose turi įtakos tolesniam vaikų sugebėjimui prisitaikyti prie atitinkamų visuomenės normų (Poviliūnas, 2007). Viena iš didžiausių problemų, kuri sukuriama šiose įstaigose, yra savarankiško gyvenimo įgūdžių stoka. Jie neauga su tėvais, kurie nuosekliai juos mokyti, kaip elgtis įvairiose gyvenimiškose situacijose, gyvena nepalaikydami ilgalaikio reikšmingo ryšio su suaugusiuoju globos įstaigoje, vaikai neišmoksta tinkamai elgtis su pinigais ar gaminti, tvarkytis, todėl, sulaukus pilnametystės ir išėjus gyventi savarankiškai, šie vaikai susiduria su daugybe problemų, kurių patys dažnai nėra pajėgūs išspręsti (Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos, 2007).

Kalbant apie vaikų socialinę atskirtį, reikėtų paminėti kitokio pobūdžio susijusius reiškinius, kurie gali būti tiek socialinės atskirties priežastis, tiek pasekmė:

- **Mokyklos nelankymas.** Kaip teigia M. Barkauskaitė ir E. Rodzevičiūtė (2004), mokyklos nelankymas, pamokų praleidinėjimas dažniausiai yra susijęs su motyvacijos stoka. Vis dažniau praleidžiant pamokas vaikams atsiranda spragų, kurių jie vieni nebesugeba užpildyti, o mokytojų ir bendraamžių atstumiantis požiūris dar labiau skatina vaikus ne tik praleisti pamokas, bet ir apskritai nustoti lankyti mokyklą. Dėl šios priežasties vaikams iškyla ir kitų problemų, tokių kaip nusikalstamumas ar bėgimas iš namų ir gyvenimas gatvėje, psichologinės problemos, adaptacijos sunkumai.

- **Nepilnamečių nusikalstamumas.** S. Valantiejiė (2006) teigia, jog nusikaltimus ar kitus teisės pažeidimus padarę vaikai yra viena iš socialinės atskirties vaikų grupių. Šie vaikai taip pat gali būti įvairiais būdais įtraukti į nusikalstamas veikas. Kaip teigia R. Ilgūnienė (2010), paauglystės sulaukusiam vaikui pasireiškia didelis noras būti suaugusiu, tokiu, kuris būtų vertinamas bei pripažintas. Pamažu jis perima naujas etikos, dorovės ir kitas normas, kuriomis vadovaujasi suaugusieji. Dėl to tėvų įtaka, lyginant su aplinkiniais, netenka svorio, ir būtent išoriniai veiksniai skatina paauglį elgtis vienaip ar kitaip. Priežasčių, dėl kurių vaikai daro nusikaltimus, yra nemažai: materialinė padėtis; šeimos, kurioje vaikas auga nepriežiūra, auklėjimo klaidos; aplinkinių, ypač bendraamžių įtaka.

Remiantis anksčiau minėtų autorių išskirtais socialinės atskirties veiksniais, šiai atskirčiai priskiriamų asmenų bruožais bei sąlygomis, lemiančiomis šeimų ir ypač vaikų

socialinę atskirtį, pateikiamas socialiai atskirtų vaikų apibrėžimas, kurio bus laikomasi šiame darbe. **Socialiai atskirtas vaikas** – vaikas, kuris nesavanoriškai atsidūrė situacijoje, kurios jis negali pakeisti ar kontroliuoti. Auga šeimoje, kurioje tėvai gyvena nesilaikydami visuomenėje priimtų elgesio normų (atitinkamai laikomasi nepriimtino gyvenimo būdo – alkoholizmo, narkomanijos ir pan.) ar yra emigrantų, tam tikrų tautinių mažumų vaikas, dėl to jis patiria sunkumų adaptuodamasis prie aplinkos, jam kyla elgesio ir emocinių problemų (atsiribojimas nuo bendraamžių, probleminis elgesys, mokyklos nelankymas ir kt.).

Taigi, reikia pažymėti, kad šeima ir jos funkcionalumas yra pagrindiniai veiksniai, lemiantys vaiko elgesį, t.y. socialiai atskirtų vaikų grupės atsiradimą (Sakalauskas, 2000). Be to, neigiamą poveikį tolesnei socialinės atskirties grupės vaikų socializacijai turi tokie veiksniai kaip skurdas, nedarbas, alkoholizmas, narkotinių medžiagų vartojimas, gyvenimas tam tikrose institucijose (globos įstaigos) arba priklausimas tam tikrai grupei (tautinė mažuma, emigrantai ir imigrantai).

2. INSTITUCIJOS TEIKIANČIOS PAGALBĄ SOCIALIAI ATSKIRTIEMS VAIKAMS LIETUVOJE

Asmenybės vystymasis tęsiasi visą gyvenimą, todėl svarbu, kad vaikai suvoktų save kaip asmenybę, išvystytų galimybes ir interesus nuolat besikeičiančiose ekonominėse – socialinėse sąlygose (Leliūgienė, 2003).

Socialiniai santykiai bei jų kokybė yra vienas iš svarbiausių išorinės paramos šaltinių. Todėl svarbu išskirti, jog tiek socialiniai atskirčiai priskiriamų vaikų, tiek jų tėvų gebėjimas bendrauti ir palaikyti ilgalaikius socialinius ryšius yra pagrindinė sėkmės prielaida siekiant sėkmingai prisitaikyti visuomenėje (Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programa, 2007).

Vis dėlto, siekiant veiksmingai mažinti socialinę atskirtį, valstybės ir nevyriausybių organizacijų įsitraukimas į šios problemos sprendimą šiandieninėje visuomenėje yra neišvengiami. Kartais institucijos tik sukuria reikiamas sąlygas – Lietuvoje vaikai, kuriems namuose nėra užtikrinamas pakankamas bendravimas ar užimtumas yra skatinami lankytis dienos centruose, kuriuose jie gali praleisti laiką po pamokų, paruošti namų darbus ir pabendrauti su kitais vaikais siekiant jų integracijos bei adaptacijos. Reikia paminėti, jog vaikų dienos centrus gali lankyti ne tik socialinėje atskirtyje atsidūrę vaikai, bet ir vaikai iš šeimų, kuriose tėvai daug dirba ir todėl iš karto po pamokų negali jų pasiimti. Statistikos departamento duomenimis, socialines paslaugas dienos centruose 2010 metais yra gavę 2,5 tūkst. vaikų su negalia ir 8,4 tūkst. vaikų iš socialinės rizikos šeimų (Socialinės paslaugos 2010 m., 2011), o 2011 metais – 2,6 tūkst. vaikų su negalia ir 8,0 tūkst. vaikų iš socialinės rizikos šeimų (Socialinės paslaugos 2011 m., 2012).

Tačiau akivaizdu, kad vien tik sąlygų neužtenka, kartais būtina imtis iniciatyvos siekiant, kad pagalba pasiektų tikslą. Ši darbo dalis yra skirta apibrėžti vieningą pagalbos teikimo socialiai atskirtiems vaikams tinklą, nustatyti jo struktūrą (kuri skyriaus pabaigoje pristatoma schemos pagalba) bei aptarti pagalbos teikimo būdus ir priemones.

2.1. Valstybinės ir nevyriausybines institucijos teikiančios pagalbą socialiai atskirtiems vaikams

Lietuvoje egzistuoja pakankamai platus ir išvystytas pagalbos socialinės atskirties vaikams tinklas, kuri sudaro skirtingų lygių (bendravalstybinės, vietos savivaldos, nevyriausybines) institucijos, dirbančios tiek tiesiogiai su klientu, tiek teisėkūros, tiek priežiūros (teisės vykdymo bei kitų institucijų darbo) srityse. Žemiau yra išvardijamos pagrindinės institucijos, nurodomos jų funkcijos ir tarpusavio ryšiai:

- **Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM)** bendradarbiauja su kitomis institucijomis, NVO ir socialiniais partneriais, kurie yra suinteresuoti padėti socialinę atskirtį patiriantiems asmenims ir ypač vaikams (LR SADM. Ataskaita apie Lietuvos Respublikos 2004 – 2006 metų nacionalinio kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų plano ir jo įgyvendinimo 2005 – 2006 metų priemonių vykdymą, 2006). Prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos yra tokios institucijos, kaip Socialinių paslaugų priežiūros departamentas, Neįgaliųjų reikalų departamentas, Vaikų išlaikymo fondo administracija, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba bei Jaunimo reikalų departamentas, kurie bendradarbiaudami vykdo šalies politiką socialinės atskirties vaikų atžvilgiu. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija vykdo valstybės politiką visais su šeima ir vaikais susijusiais klausimais – šeimoms ir vaikams organizuoja socialinę paramą (tėvų globos netekusiems vaikams, socialinė parama mokiniams); rengia teisės aktus, nutarimus ir įstatymus vaiko teisių apsaugos klausimais.

- **LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga** yra savarankiška vaiko teisių laikymosi priežiūros ir kontrolės valstybės institucija (LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2012), tiesiogiai atskaitinga Lietuvos Respublikos Seimui. Šios įstaigos veikla yra susijusi su pareiškėjų skundų tyrimais dėl pažeidžiamų (arba yra įtarimų, kad jos pažeidžiamos) vaiko teisių ar jo teisėtų interesų; Vaiko teisių apsaugos kontrolierius teikia pasiūlymus vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugos priemonėms pagerinti, taip pat dėl galiojančių teisės aktų pakeitimo ar naujų teisės aktų priėmimo; vykdo informacijos sklaidą apie šalies vaikų teisių apsaugos situaciją bei savo veiklą konkrečioms problemoms išspręsti (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos nuostatai, 2007).

Aukščiau minėtos institucijos didesnę dėmesį skiria tarpinstituciniam bendradarbiavimui, įstatymų ir nutarimų leidimui bei koregavimui, vaikų gerovę užtikrinančių rekomendacijų teikimui.

Taip pat didelį vaidmenį pagalbos teikime socialinės atskirties vaikams vaidina **nevyriausybinių organizacijų** (NVO). Nors NVO apibrėžimų yra pakankamai daug, yra sutariama dėl esminių jų bruožų. Anot A. Iriye (2002), nevyriausybinių organizacijų yra privačių asmenų ar visuomenės grupių įsteigtos asociacijos, nesusietos su jokios šalies vyriausybe. Jos yra nevalstybinės, ne pelno siekiančios, ne karinio ar religinio pobūdžio. Jai antrina ir P. Willetts (2006), teigdamas, kad NVO yra privatūs dariniai, nepriklausomi nuo bet kokios vyriausybės kontrolės, jos nesiekia pelno ir neužsiima nelegalia veikla, taip pat NVO nebando visiškai atstoti ar konkuruoti su vyriausybe politinėje ar žmogaus teisių apsaugos srityse.

Lietuvoje, remiantis projekto „NVO sektoriaus skaidrumo skatinimas“ atliktais tyrimo duomenimis, didžiausią nevyriausybinių organizacijų veiklos dalį sudaro visuomeninė veikla

(96.2 %), o pagrindinės veiklos sritys – socialinė ir sveikatos („Transparency International“ Lietuvos skyrius, 2007).

Nagrinėjant nevyriausybinų organizacijų veiklos ypatumus pastebima, jog dauguma jų šeimoms teikia kompleksinę pagalbą – į savo siūlomų veiklų pobūdį įtraukdamos tiek vaikus, tiek kitus jų šeimos narius.

Pagrindinės Lietuvoje veikiančios nevyriausybines organizacijos, kurios teikia pagalbą socialinės atskirties vaikams:

- *Lietuvos Caritas*. Tai viena iš didžiausių ir labiausiai žinomų nevyriausybinių organizacijų, kuri veikia ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautiniu mastu. Pagrindinė veikla, kurią vykdo Lietuvos Caritas – socialinių paslaugų teikimas. Tai organizuota veikla, kuria yra siekiama mažinti asmenų ar jų grupių socialinę atskirtį (Lietuvos Caritas);

- *NVO vaikams konfederacija*. Konfederacija siekia plėtoti ir vystyti nevyriausybinių organizacijų bendravimą ir bendradarbiavimą vaikų gerovės ir vaikų teisių srityse. Ši organizacija dirba remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, siekdama Lietuvoje įtvirtinti minėtoje konvencijoje pateiktas vaikų gerovės užtikrinimo rekomendacijas (NVO vaikams konfederacija, 2012). Atitinkamai konvencijoje numatyta, jog visi be išimties vaikai, nediskriminuojant jų dėl gyvenimo lygio, rasės ar religinių pažiūrų, turi teisę į savo gerovę, geras gyvenimo sąlygas, mokymąsi ar priežiūrą, o valstybės narės visą tai turi užtikrinti pripažindamos tarptautinio bendradarbiavimo svarbą gerinant vaikų gyvenimo sąlygas kiekvienoje šeimoje (Vaiko teisių konvencija, 1995);

- *VO „Gelbėkit vaikus“*. Šios organizacijos veiklos vykdymo kryptys: vaikų socialinio apleistumo, socialinės atskirties mažinimas, smurto prieš vaikus ir jų išnaudojimą mažinimas bei švietimas susijęs su vaiko teisių klausimais (VO „Gelbėkit vaikus“, 2009). Taip pat reikia paminėti, jog VO „Gelbėkit vaikus“ vykdo vaikų dienos centrų programą. Šios programos tikslas – mažinti socialinę vaikų atskirtį, stengtis, kad kuo mažiau vaikų patektų į globos namus ieškant alternatyvių pagalbos suteikimo būdų: šeimos stiprinimas ir motyvavimas rūpintis vaikais; kompleksinės pagalbos suteikimas; turiningo užimtumo ir laisvalaikio organizavimas (Vaikų dienos centrai, 2009);

- *Labdaros ir paramos fondas „Algojimas“*. Šios organizacijos siekių esmė – teikti įvairią informaciją ir žinias, kompleksinę pagalbą šeimoms, kurios augina vaikus turinčius negalią. Taip pat bendrauti ir bendradarbiauti su Lietuvos ir užsienio visuomeninėmis organizacijomis, atsakingomis valdžios institucijomis (Labdaros ir paramos fondas „Algojimas“, 2012);

- *Nacionalinis socialinės integracijos institutas*. Šiame institute vykdomas tolerancijos ugdymas bei švietimas apie žmogaus teises. Taip pat skatinamas visuomenės

pažeidžiamų grupių (socialinės atskirties) įtraukimas bei išitraukimas į socialinę, ekonominę veiklą. Kalbant konkrečiai apie vaikus ir jaunimą, institutas vykdo tokias programas: „Gyvoji biblioteka“, „Jaunieji žurnalistai“, „Visi skirtingi – visi lygūs“ bei „Myliu graffiti“, kuriomis siekiama spręsti socialines problemas jaunimui suprantamais ir priimtinais būdais, taip pat skatinant jų dalyvavimą bendruomenės gyvenime bei atstovauti save (Nacionalinis socialinės integracijos institutas);

- *Labdaros ir paramos fondas „Maisto bankas“*. Ši organizacija renka paramą maistu ir dalina ją organizacijoms, kurios rūpinasi nepasiturinčiais žmonėmis (NVO Maisto bankas, 2011).

Tikslinga pabrėžti, jog nevyriausybinų organizacijų (NVO) yra žymiai daugiau ir jų kiekis Lietuvoje yra pakankamai didelis, o tų, kurios specializuojasi dirbant su socialiai atskirtais vaikais, vykdoma pozityvi veikla padeda šių vaikų veiksmingai integracijai į visuomenę, siekiant bent iš dalies sumažinti socialinę atskirtį.

Kaip teigia G. Šeibokienė (2009, p. 3), šeimoms ir vaikams turi būti teikiama kompleksinė ne tik valstybinių, bet ir nevyriausybinų institucijų pagalba. Ši pagalba – tai „koordinuotas švietimo programų vykdymas, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ir švietimo pagalbos teikimas individualiam vaikui ir jo tėvams jo tėvų pageidavimu ar atsakingų už vaiko teisių apsaugą institucijų teikimu“.

Apibendrinus, galima teigti, jog tiek valstybinės, tiek ir nevyriausybines organizacijos turi bendrą tikslą siekiant socialinės atskirties vaikų gerovės – užtikrinti į socialinę atskirtį patekusių vaikų pilnavertį funkcionavimą, teikti jiems atitinkamą pagalbą bei sudaryti sąlygas sėkmingam integravimuisi į visuomenę. Tačiau valstybinės institucijos didesnę dėmesį skiria teisiniam, teoriniam vaikų apsaugos ir geresnės gyvenimo kokybės reguliavimui – tvirtina teisės aktus, leidžia įstatymus, o nevyriausybines organizacijos įgyvendina praktinę pagalbą socialinės atskirties vaikams – organizuoja jiems ir jų šeimoms renginius, išvykas, vykdo užimtumo programas, maitinimą.

2.2. Institucinė pagalbos teikimo struktūra

Šiame poskyryje nuo bendro pagalbą teikiančių institucijų veiklos nagrinėjimo yra pereinama prie konkrečios pagalbos teikimo būdų, analizuojama ne tik pati veikla, bet ir jos pamatas, t. y. – teisinis reguliavimas, įgalinantis institucijas veikti bei sudaryti vieningą socialinės atskirties problemos sprendimo struktūrą (tinklą).

Taip pat galima pažymėti, jog įvairiose institucijose, teikiančiose pagalbą socialiai atskirtiems vaikams, šią veiklą dažnai vykdo socialinio darbuotojo arba socialinio pedagogo

kvalifikaciją turintys darbuotojai. Dirbant su socialiai atskirtais vaikais, jiems paprastai keliamas reikalavimas vadovautis tokiomis vertybinėmis nuostatomis: pagarbos, atvirumo, vaiko kaip asmenybės vertinimo, tolerancijos, unikalumo, empatijos, nesmerkimo ir neteisimo, konfidencialumo, pasitikėjimo bei priėmimo (LR Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo, 2001).

Anot V. Targamadzės ir V. Vaitkevičiaus (2009), klaidinga manyti bei teigti, jog valstybė per mažai skiria dėmesio ar rūpinasi socialinės atskirties vaikais:

- 2003 m. Lietuvoje buvo patvirtinta Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, kurioje yra pateiktos pagrindinės vaiko gerovę slopinančios problemos bei numatyti pagrindiniai vaiko gerovės politikos siekiai (Dėl vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo, 2003).

- 2005 m. parengtas ir patvirtintas Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos įgyvendinimo priemonių 2005-2012 m. planas, kuriame numatomi Vaiko gerovės valstybės politikos prioritetai ir strategijos įgyvendinimo pagrindiniai principai, apžvelgiama esama situacija, o taip pat numatomos ilgalaikės vaiko gerovės valstybės politikos strateginės priemonės ir lėšos jų įgyvendinimui (Dėl vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų plano patvirtinimo, 2005).

- Siekiant sumažinti šeimų, kurios augina vaikus, socialinę atskirtį, 2006 m. priimtas Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas, kuriame numatytos teikiamos paramos mokiniams rūšys – nemokamas maitinimas ir aprūpinimas mokinio reikmenimis (Socialinės paramos mokiniams įstatymas, 2006).

- 2007 m. buvo patvirtintas Konsoliduotas skurdo ir socialinės atskirties mažinimo 2007 – 2008 m. priemonių sąrašas, kuriame kaip vienas iš svarbiausių prioritetų išskirtas vaikų skurdo panaikinimas ir paramos šeimoms didinimas (Konsoliduotas kovos su skurdu ir socialinės atskirties mažinimo 2007-2008 m. priemonių sąrašas, 2007).

Be abejo, reikia pripažinti, kad ne visos šiuose dokumentuose numatytos priemonės buvo efektyvios ir buvo įgyvendinamos sklandžiai. Reikia atsižvelgti ir į tai, kad 2009 m. pasaulinė krizė ženkliai sumažino valstybės finansines galimybes įgyvendinti atitinkamas programas, kartu sumažėjo ir parama, kurią iš įvairių šaltinių paprastai gauna nevyriausybės organizacijos. Vis dėlto pastaraisiais metais prasidėjęs Lietuvos ekonomikos atsigavimas leidžia tikėtis ir gerėjančios situacijos socialinės atskirties mažinimo srityje.

➤ **SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA**

Kaip buvo minėta anksčiau valstybės lygmenyje socialinės atskirties vaikais ir jų problemomis rūpinasi Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM). Ši ministerija bendrauja ir bendradarbiauja su kitomis institucijomis sprendžiančiomis minėtų vaikų problemas.

Remiantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija pateikiama susisteminta šios institucijos veiklos, teikiant pagalbą socialinės atskirties vaikams, struktūra:

- ***Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie SADM:***

- Valstybės lygmeniu įgyvendina valstybės socialines programas:

- Parama socialiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms (socialinės rizikos šeimoms, jų vaikams, asmenims atsidūrusiems socialinėje atskirtyje);
- Vaiko teisių apsaugos, dalyvavimo bei aprūpinimo įgyvendinimas (Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie SADM).

- Vietos savivaldos lygmeniu įgyvendina valstybės socialines programas:

- Išmokos vaikams;
- Socialinių paslaugų vystymas globos bei kitose įstaigose;
- Jaunimo politikos įgyvendinimas;
- Šeimos gerovės ir vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimas (Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie SADM).

- ***Neįgaliųjų reikalų departamentas prie SADM:***

Šis departamentas planuoja, organizuoja bei koordinuoja neįgaliųjų, tuo pačių ir neįgalumą turinčių vaikų, socialinės integracijos politikos priemonių įgyvendinimą bei siekia sudaryti neįgaliesiems lygias teises ir galimybes su sveikaisiais dalyvauti visuomenės gyvenime (Neįgaliųjų reikalų departamentas prie SADM, 2010).

- ***Vaikų išlaikymo fondo administracija prie SADM:***

Ši institucija imasi visų priemonių siekdama užtikrinti teisės aktų, reglamentuojančių išmokų iš Vaikų išlaikymo fondo skyrimą, įgyvendinimą (išmokų mokėjimą). Taip pat bendradarbiauja su užsienio valstybių institucijomis ir tarptautinėmis organizacijomis siekiant dalintis gerąja patirtimi (Dėl vaikų išlaikymo fondo administracijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo, 2010).

- ***Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM:***

Ši tarnyba daugiau orientuota į įvaikinimo klausimus, tačiau, kaip jau buvo minėta pirmojoje darbo dalyje, tėvų netekę ar jų visai neturintys vaikai, gyvenantys globos institucijose, taip pat gali patekti į socialinę atskirtį. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba vykdo tokias veiklas:

- Vykdo konsultacijas apie vaikų globą šeimose, jų įvaikinimą;
- Organizuoja įvaikinimą;
- Koordinuoja savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių darbą, specialistų kvalifikacijos tobulinimą;

- Renka statistinę informaciją apie vaikus ir ją sistemina, analizuoja bei apibendrina (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM).
- Taip pat gina vaiko teises ir teisėtus interesus ne tik valstybės ir savivaldybių institucijose bei įstaigose, bet ir nevyriausybinėse organizacijose ir kitose įstaigose (atstovauja vaiko teisėms ir teisėtiems interesams) (Dėl valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo, 2005).

- ***Jaunimo reikalų departamentas prie SADM:***

- Rengia įstatymų, Vyriausybės nutarimų ir kitų teisės aktų projektus, susijusius su valstybės politikos įgyvendinimu vaiko teisių apsaugos bei jaunimo srityje;
- Koordinuoja Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos įgyvendinimo priemonių plano vykdymą;
- Pagal kompetenciją koordinuoja valstybinių vaikų socialinės globos įstaigų veiklą, teikia metodinę paramą savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų vaikų socialinės globos įstaigoms;
- Rengia skyriaus kompetencijai priskirtas strategijas, programas ir priemones, kuriose, atsižvelgdami į jaunimo ir vaikų padėtį, išdėsto jiems aktualiausias problemas, situacijas ir ieško tų problemų sprendimo būdų. Taip pat pagal kompetenciją dalyvauja įgyvendinant kitų institucijų, ministerijos padalinių parengtas strategijas ir programas;
- Teisės aktų nustatyta tvarka organizuoja valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų bendradarbiavimą vaiko teisių apsaugos srityje;
- Nagrinėja asmenų pranešimus, skundus ir prašymus skyriaus kompetencijai priskirtais klausimais, imasi reikiamų priemonių, kad būtų išspręsti juose keliami klausimai (Vaikų ir jaunimo skyriaus nuostatai, 2012).

Taigi, pastebima, jog Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei prie jos esančių institucijų veikla sietina tiek su administraciniais dalykais – projektinių darbų rengimu bei institucijų koordinavimu – tiek su tiesioginiu bendravimu ir pagalbos teikimu klientams.

- **LR VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Įstaigai vadovauja vaiko teisių apsaugos kontrolierius, kuris atsako už įstaigos veiklą ir formuoja jos politiką remdamasis teisėtumo, nešališkumo, vaiko teisių ir jo teisėtų interesų prioritetiškumo bei nepriklausomumo priimant sprendimus principais (LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2012). Vaiko teisių apsaugos kontrolierius priima rekomendacinius sprendimus, siekdamas teisės aktų nuostatų, susijusių su vaiko teisių apsauga, bei Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje numatytų nuostatų įgyvendinimo šalyje (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos nuostatai, 2007). Nors Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga yra

atskaitinga Seimui, tarp jų nėra tiesioginio pavaldumo santykio, taigi įstaigos veikloje yra išlaikomas nepriklausomumo principas (LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2012).

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga yra struktūriškai vientisa ir neturi sau pavaldžių institucijų, tačiau pagalbos socialiai atskirtiems vaikams klausimais ji aktyviai bendradarbiauja su Lietuvos ir kitų užsienio valstybių institucijomis, įstaigomis bei organizacijomis, su tarptautinėmis organizacijomis ir kitais fiziniiais ir juridiniais asmenimis, sprendžiant vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugos ir užtikrinimo problemas (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos nuostatai, 2007). Kiekvienais metais kontrolierius parengia įstaigos veiklos metines ataskaitas, kuriose aptaria šalies vaikų teisių užtikrinimo būklę ir progresą sprendžiant įvairių socialinių grupių vaikų problemas.

➤ **SAVIVALDYBĖ**

Kaip teigia A. Liesytė ir S. Račkauskienė (2006), pagrindinė institucija, kuri garantuoja ir kuria socialines paslaugas savo nariams yra savivaldybė. Tik pati bendruomenė gali geriausiai žinoti, su kokiomis problemomis susiduria jos nariai, ir laiku suteikti reikiamą pagalbą. Tą patį galima teigti ir kalbant apie pagalbos teikimą socialiai atskirtiems vaikams.

• ***Socialinės paramos skyriai:***

Socialinės paramos skyriai priskiriami savivaldybėms, o jų veikla didžiąja dalimi yra susijusi su teisės aktuose nustatytų socialinių paslaugų asmenims ir šeimoms poreikio įvertinimu, socialinių paslaugų organizavimu bei vykdymu. Šiuose skyriuose teikiamos tokios paslaugos, kaip asmenų, organizacijų bei įstaigų informavimas ir konsultavimas socialinės paramos klausimais; informacijos apie miesto ir kaimo gyventojų socialinę padėtį, socialinių paslaugų ir materialinės paramos poreikį rinkimas. Taip pat socialinių programų, strateginių veiklos planų rengimas bei įgyvendinimas (Alytaus miesto savivaldybė, Kauno miesto savivaldybė, Klaipėdos miesto savivaldybė).

• ***Socialinės paramos centrai (SPC):***

Socialinės paramos centrai yra socialinės paramos skyrių struktūriniai padaliniai. Šiuose centruose yra teikiamos bendrosios (informavimas, konsultavimas, atstovavimas bei tarpininkavimas, transporto, laisvalaikio, maitinimo, asmens higienos bei priežiūros paslaugų organizavimas) ir specialiosios socialinės paslaugos (socialinė priežiūra socialinės rizikos šeimoms, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, dokumentų rengimas dėl specialiųjų poreikių lygio nustatymo, neįgaliojo pažymėjimo išdavimas bei socialinės paramos gavėjų apskaitos rengimas) (Vilniaus miesto socialinės paramos centras, 2012).

• ***Vaiko teisių apsaugos skyrius:***

Šie skyriai yra vieni iš svarbiausių įgyvendinant vaiko teisių apsaugą valstybėje, kadangi vykdo tiesioginį darbą su klientais – vieni iš pirmųjų gauna informaciją apie vaikų

problemas tiek mokyklose, tiek ir kitose įstaigose, o skyrių darbuotojai vykdo tokią funkciją, kaip šeimų, patekusių į socialinę riziką ir atskirtį, lankymas bei priežiūra. Vykdydami pagalbą vaikams Vaiko teisių apsaugos skyriai atlieka šias funkcijas:

- vykdo vaiko teisių apsaugą;
- organizuoja prevencinį darbą su tėvais ir kitais vaiko atstovais;
- pagal savo kompetenciją teikia metodinę paramą savivaldybės įstaigų darbuotojams, kurie yra susiję su vaiko teisių apsauga;
- pagal kompetenciją organizuoja vaikų globą (rūpybą), jų priežiūrą ir įvaikinimą, organizuoja vaikų laikinosios ir nuolatinės globos (rūpybos) nustatymą bei pasibaigimą; taip pat organizuoja ir koordinuoja pasirengimą ir atitikimą asmenų, norinčių tapti vaiko globėju (rūpintoju);
- vykdo konsultacijas tėvams, auklėtojams, mokytojams ir vaikams jų teisių apsaugos klausimais (LR Bendrieji Vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai, 2002).

- **Švietimo įstaigos:**

Viena iš artimiausių institucijų teikianti pagalbą socialinę atskirtį patiriantiems vaikams yra mokykla. Socialinių paslaugų kataloge yra nurodytos šios bendrosios paslaugos vaikams, kurias teikia mokyklos: konsultavimas, informavimas, maitinimo bei transporto organizavimas, tarpininkavimas, atstovavimas, vaikų laisvalaikio organizavimas (sociokultūrinės paslaugos) bei kitos bendrosios socialinės paslaugos (LR Socialinių paslaugų katalogas, 2006). Detalesnis šių paslaugų įvardijimas apibrėžia konkrečias grupes, kurioms paslauga teikiama – socialinės rizikos vaikai bei jų šeimos, likę be tėvų globos ar vaikai su negalia, kuriems kyla rizika tapti socialinės atskirties įkaitais.

Kalbant apie ugdymo institucijose vykdomą veiklą ir teikiamą pagalbą būtent socialinės atskirties vaikams, be abejo pagrindinis dėmesys yra skiriamas švietimui. „Švietimas yra sėkmingos socializacijos, galimybių realizuoti savo gebėjimus, užimtumo pagrindas, galintis mažinti socialinę įtampą, nelygybę ir atskirtį“ (Merfeldaitė, Pivorienė, 2011, p. 256). Tokiu atveju, mokykla turi ieškoti būdų ir galimybių spręsti vaikams iškylančias problemas. Kaip nurodo O. Merfeldaitė ir J. Pivorienė (2011), viena iš efektyviausių pagalbos priemonių mokykloje siekiant vaikų, esančių socialinės atskirties rizikos grupėje, problemų sprendimo yra socialinės pedagoginės pagalbos kūrimas.

Socialinę pedagoginę pagalbą suteikia įvairūs pavieniai specialistai ar jų komandos, dirbantys mokykloje – direktorius, socialinis pedagogas, socialinis darbuotojas, psichologas, klasių auklėtojas ir kiti:

- **Mokyklos direktorius** – bendradarbiauja su partnerių institucijomis sprendžiant žalingų įpročių prevencijos ir mokinių mokymosi motyvacijos problemas. Problemos yra

sprendžiamos ne tiesiogiai kontaktuojant su klientu, tačiau koordinuojant klasių auklėtojų, socialinių pedagogų, psichologų ir kitų specialistų veiklą (Kvieskienė ir kt., 2006). Direktorius rūpinasi palankaus mikroklimato kūrimu mokykloje, kad socialinės atskirties vaikai galėtų laisvai save realizuoti įvairioje veikloje ir būtų užtikrintas mokinių saugumas.

- **Socialinis pedagogas** atsako už bendradarbiavimą su partnerių institucijomis, socialinės atskirties vaikų mokymosi motyvacijos kėlimą, žalingų įpročių prevencijos problemų sprendimą (Kvieskienė ir kt., 2006). Taip pat socialinis pedagogas rengia ir organizuoja įvairius renginius, siekiant integruoti mažiau aktyvius, sąmoningai ar ne atsiribojusius nuo mokyklos bendruomenės gyvenimo vaikus.

- **Psichologas** vykdo konsultacijas psichologinių bei asmenybės ar ugdymosi problemų turintiems mokiniams ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) siekiant šių problemų sprendimo. Taip pat dalyvauja formuojant teigiamą mokyklos bendruomenės požiūrį į atitinkamų grupių vaikus, kuriems būdingos tokios psichologinės problemos, kaip asmenybės ir ugdymosi sunkumai (Mokyklos psichologo bendrieji pareiginiai nuostatai, 2005).

- **Klasių auklėtojas** domisi vaikų, ypač gyvenančių socialinės rizikos šeimose, patiriančių socialinę atskirtį, padėtimi mokykloje ir namuose. Rengia klasės valandėles aktualiomis temomis, išvykas, ekskursijas, pokalbius. Taip pat skatina auklėtinius aktyviai dalyvauti mokyklos savivaldoje, organizuojamuose renginiuose, konkursuose, varžybose. Bendrauja ir bendradarbiauja su mokinių tėvais (įtėviais, globėjais ar rūpintojais), mokykloje dirbančiais mokytojais bei kitais specialistais mokinių ugdymo klausimais, kartu su jais sprendžia mokinių ugdymo ir saviraiškos problemas. Siekdamas socialinės atskirties vaikų adaptacijos ne tik mokyklos gyvenime, bet ir už jos ribų, organizuoja ir veda gyvenimo įgūdžių ugdymo užsiėmimus bei žalingų įpročių prevenciją (LR Švietimo ir mokslo ministerija. Klasės vadovo pavyzdinis pareigybės aprašymas, 2010). Taigi, klasės auklėtojas yra pirmasis žmogus mokykloje, kuris turėtų imtis atitinkamų priemonių norėdamas išvengti vaikų iš socialinės rizikos, nepasiturinčių, etninių mažumų šeimų, atskirties.

Taigi, aukščiau minėtų institucijų teikiama pagalba socialiai atskirtiems vaikams gali būti teikiama tiek pavienių, tiek į komandą susibūrusių specialistų. Kaip teigia L. Abromaitienė (2008), pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas šių vaiko socialinių įgūdžių ugdymui: gebėjimas užmegzti kontaktus, išreikšti save ir klausytis; gebėjimas integruotis, prisitaikyti ir priimti taisykles; gebėjimas dirbti komandoje; jautrumo, empatijos, atsakomybės ugdymas; refleksija; konfliktų sprendimas bei tolerancijos ugdymas.

➤ **NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS**

Kaip teigia I. Zaleskienė ir L. Rutkauskienė (2003), kai valstybinės institucijos visų norinčiųjų ir laukiančių pagalbos negali aptarnauti, pagalbos teikimo srityje atsiranda niša, kurią

gali užpildyti visuomeninės organizacijos, imdamos spręsti atskirų visuomenės grupių narių interesus.

Kaip jau buvo minėta, nevyriausybinių organizacijų, teikiančių pagalbą socialiai atskirtiems vaikams, skaičius yra pakankamai didelis. Įvairias veiklas vaikams siūlančios NVO dažniausiai koncentruojasi ties vaikais, gyvenančiais socialinės rizikos šeimose, kurios kenčia nuo skurdo, vaikų ar jų tėvų neįgalumo, nepakankamų materialinių išteklių, t. y. gyvenančiais tokiose sąlygose, kurios sukelia didelę grėsmę vaikams tapti socialiai atskirtais.

NVO teikiamos paslaugos vaikams, kurie yra atsidūrę socialinėje atskirtyje, siekiant įtraukti juos į visuomeninį gyvenimą:

- Laisvalaikio organizavimas (sportinės veiklos organizavimas, įvairūs žaidimai, ekskursijos bei teminių filmų peržiūra);
- Prevencinės programos (akcijos nukreiptos prieš žalingus įpročius, priemonės skatinančios vaikų integraciją į mokyklos bendruomenę);
- Šeimos konsultavimas (gyvenimiškų situacijų analizavimas ir sprendimo būdų paieška bei individualus ir grupinis konsultavimas);
- Ugdymas (pagalba ruošiant namų darbus, gyvenimiškų socialinių įgūdžių ugdymas);
- Elgesio modeliavimas (terapijos, skirtos savęs atskleidimui bei supratimui – muzikos, piešimo, vaidybos – ir specialistų pagalba konkrečiais atvejais) (Kvedaravičiūtė, 2007).

Anot L. Okunevičiūtės Neverauskienės ir K. Šlekienės (2008), tikslinga išskirti kitas paslaugas, kurias minėtiems vaikams teikia nevyriausybinių organizacijos:

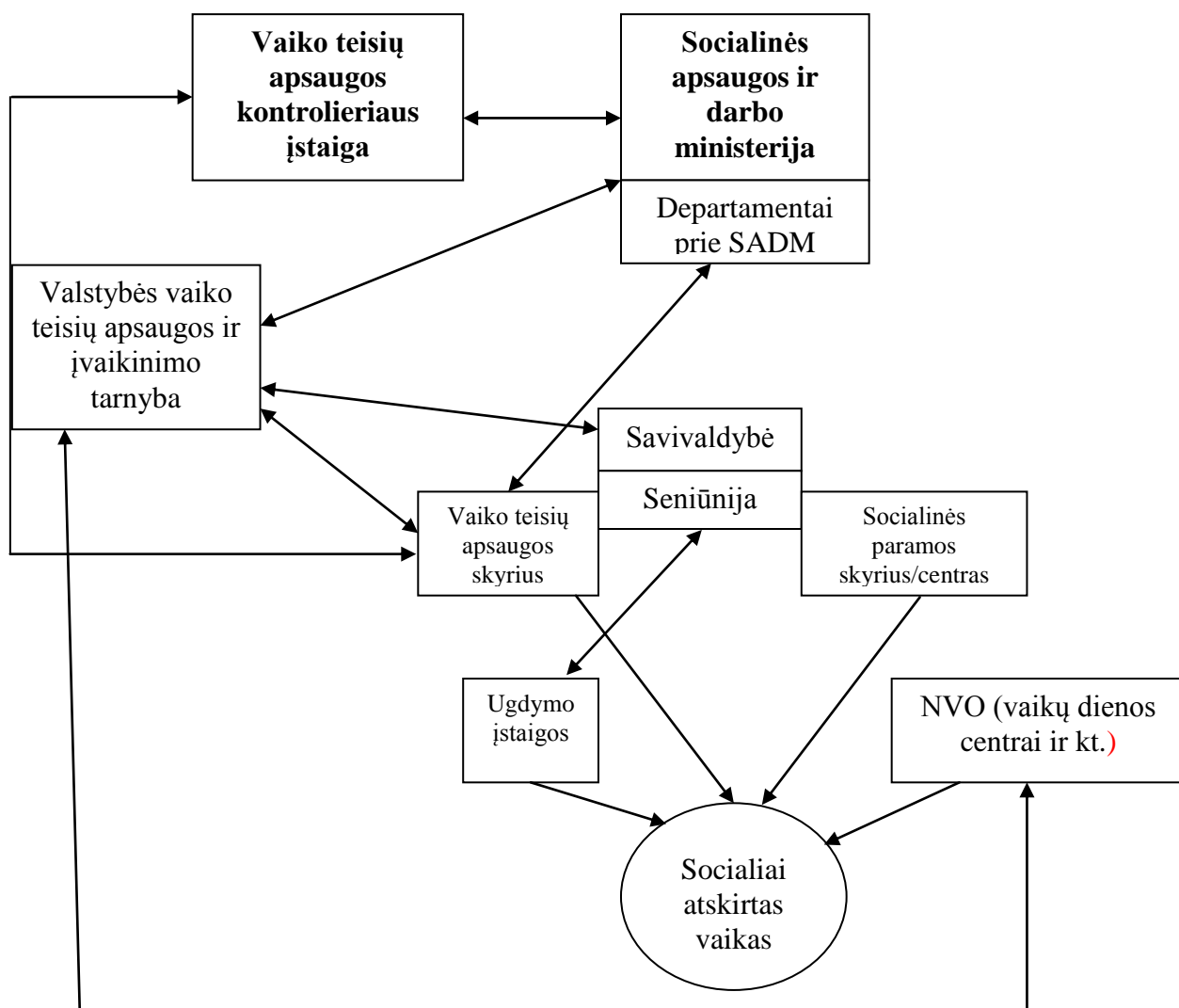
- Informacijos teikimas apie paslaugas, kurias siūlo konkreti organizacija, dirbanti su vaikais. Taip pat informavimas apie kitų institucijų, organizacijų veiklą, rengiamas ir organizuojamas programos, kuriose vaikai gali dalyvauti;
- Informavimas apie institucijų teikiamą pagalbą vaiko gyvenamojoje vietoje ar netoli jos (socialines paslaugas, sveikatos apsaugą bei švietimą);
- Teikiamos konsultacijos mokymosi ir mokymosi galimybių klausimais;
- Pasitikėjimo kitais ir savimi, socialinių įgūdžių ugdymas;
- Pagalba sprendžiant tarpusavio bendravimo problemas.

Taigi, nagrinėjant įvairių nevyriausybinių organizacijų vykdomą veiklą, pastebima, jog šios organizacijos pirmenybę teikia socialiniam darbui su klientu – bendravimui bei konkrečios pagalbos teikimui. Taip pat reikia paminėti, jog institucijų pagalba teikiama socialinės atskirties vaikams yra pateikiama ne konkrečiai, o per jų atliekamas funkcijas, t. y. šiame skyriuje iš esmės

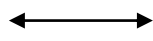
pristatytas teorinis, teisiškai apibrėžtas institucijų veikimo ir pagalbos teikimo pagrindas, kuris gali skirtis (tiek sporadiškai, tiek sistemiškai) nuo realios teikimo struktūros.

Apibendrinant aukščiau išnagrinėtų šaltinių analizę, galima daryti išvadą, jog didžiausius svetus pagalbos teikime socialinės atskirties vaikams turi valstybinės institucijos, tačiau, skirtingai nei dauguma valstybės institucijų, kurių pagalba prasideda nuo programų, įstatymų ar metodinių rekomendacijų kūrimo, NVO, kaip nepriklausomos organizacijos, dirba tiesioginį individualų ar grupinį darbą su klientais. Vis dėlto tik kompleksinė bendradarbiaujančių institucijų pagalba gali efektyviai mažinti socialinės atskirties vaikams iškylančias problemas.

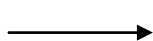
Remiantis pateiktais duomenimis, sudaryta teorinė tarpinstitucinio bendradarbiavimo schema (žr. 1 pav.), kuri atspindi, kaip tarpusavyje sąveikauja valstybės ir nevyriausybinės organizacijos, teikiančios pagalbą socialinės atskirties vaikams.

1 pav. Teorinė tarpinstitucinio pagalbos teikimo tinklo schema

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas

Tiesioginė pagalba socialinės atskirties vaikui

Tyrimo atlikimo metu tarpinstitucinės pagalbos teikimo struktūros schema yra papildoma, remiantis informantų nurodomais mažiau institucionalizuotais ir neformaliais ryšiais. Atitinkamai schemas elementai yra papildomi naujais, pridedami papildomi ryšiai. Transformuota schema bus pateikiama darbo tyrimo išvadose.

3. LIETUVOS VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ VEIKLOS TEIKIANT PAGALBĄ SOCIALIAI ATSKIRTIEMS VAIKAMS TYRIMAS

Šiame darbo skyriuje yra pristatomas atliktas kokybinis tyrimas. Išsamiai aptariama tyrimo metodologija, nurodomi tikslas ir uždaviniai, pristatomi rezultatai ir jų apibendrinimas. Tyrimo metu gauta informacija lyginama su teorinėje dalyje aptarta medžiaga, siekiant parengti viso darbo išvadas. Tyrimo metu naudota medžiaga (klausimynai, informantų atsakymai) pateikiama prieduose Nr. 1-3.

3.1. Tyrimo organizavimo metodika

Tyrimo tikslas – atlikti tarpinstitucinio pagalbos teikimo socialinės atskirties vaikams tinklo analizę ir patikrinti antroje dalyje apibrėžtos pagalbos teikimo schemos veikimą praktikoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti vaikų socialinės atskirties sąvoką apibendrinant socialiai atskirtų vaikų bruožus ir jų atsiradimą lemiančius veiksnius;
2. Išsiaiškinti institucijų veiklos kryptis ir jų specialistų vertybines nuostatas dirbant su socialiai atskirtais vaikais;
3. Aptarti darbuotojams iškylančias problemas teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams;
4. Nustatyti tarpinstitucinio bendradarbiavimo ryšius;
5. Išsiaiškinti informantų nuomonę apie valstybės institucijų struktūrinį veiksmingumą bei jų efektyvumą sprendžiant socialiai atskirtų vaikų problemas;
6. Aptarti problemas, su kuriomis susiduria institucijos bendradarbiaudamos pagalbos socialiai atskirtiems vaikams srityje.

Tyrimo metodas: Pasirinktas kokybinis tyrimas. Tyrime naudojamos interviu metodu (žr. Priedas Nr.1 ir Priedas Nr.2). Klausimyną sudaro 16 atviro tipo klausimų. Toks klausimų skaičius leis pasiekti užsibrėžtų tyrimo uždavinių. Dalis klausimyno klausimų yra skirti bendrai (teorinei) vaikų socialinės atskirties problemos apžvalgai, o kiti – tarpinstitucinio bendradarbiavimo ryšiams nustatyti, galimoms problemoms aptarti. Interviu klausimyną sudaro kelios klausimų grupės, kurios leis pasiekti išsikeltus tikslus. Bendrieji klausimai ekspertams, suteikiantys informaciją apie institucijas bei jų darbuotojų kompetencijas, kurie dirba socialiai

atskirtų vaikų problemų sprendimo srityje (klausimai 1-4). Pirmoji specialiųjų klausimų grupė padeda išsiaiškinti vaikų socialinės atskirties atsiradimo priežastis bei šiems vaikams būdingus bruožus (klausimai 5-7). Šie klausimai padeda pasiekti išsikeltą uždavinį – išanalizuoti socialinės atskirties koncepciją ir jos pasireiškimą visuomenėje. Antroji grupė padeda išsiaiškinti tyrime dalyvaujančių ekspertų veiklos kryptis bei vertybines nuostatas, kuriomis jie vadovaujasi vykdydami darbą su socialiai atskirtais vaikais (klausimai 8 ir 9). Trečioji klausimų grupė padeda išsiaiškinti problemas, su kuriomis susiduria darbuotojai teikdami pagalbą socialiai atskirtiems vaikams (10 klausimas). Ketvirtoji – padeda įvertinti tarpinstitucinio pagalbos teikimo tinklo ryšius (11 klausimas). Šios klausimų grupės padeda įgyvendinti uždavinį, susijusį su tarpinstitucinio pagalbos teikimo tinklo analize ir jo veikimo teorinių ir praktinių skirtumų nustatymu. Penktoji grupė siekia atskleisti pagalbos tinklo efektyvumą (efektyvumas reiškia pasiektą teigiamą rezultatą ar pokytį; 12, 13 ir 14 klausimai). Šeštoji klausimų grupė padeda atskleisti problemas, su kuriomis susiduria institucijų darbuotojai teikdami pagalbą socialiai atskirtiems vaikams bei pavaizduoti realiai veikiančius tarpinstitucinius ryšius (klausimai 15 ir 16).

Tiriamųjų imtis bei atranka: Atrenkant informantus taikytas tikslinės atrankos metodas. Tyrime dalyvavo 7 socialinių mokslų srities išsilavinimą turintys socialiniai pedagogai/darbuotojai:

- 2 informantai dirba Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje, Vaikų ir jaunimo skyriuje;
- 1 informantas dirba Socialinės paramos skyriuje;
- 1 informantas dirba visuomeninėje organizacijoje;
- 2 informantai dirba Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje, Vaiko teisių apsaugos ir pagalbos skyriuje;
- 1 informantas dirba mokykloje.

Tyrimo eiga bei organizavimas: Tyrimas vykdytas 2012 metų lapkričio mėnesį ir vyko tokia eiga:

- Informantų atrankos procedūra. Iš viso buvo išsiųsta 15 laiškų su prašymu dalyvauti tyrime bei atsakyti į interviu klausimus. Tyrime sutiko dalyvauti 5 informantai. Taip pat mokslinės tiriamosios praktikos metu buvo žodžiu prašoma 2 informantų dalyvauti tyrime. Šie informantai taip pat sutiko. Tyrime sutiko dalyvauti 7 informantai, kurie atitiko šiuos atrankos kriterijus:

- Išsilavinimas (kompetencijos) – Edukologijos mokslų laipsnis (socialinis pedagogas ar socialinis darbuotojas);
- Socialiniai pedagogai/darbuotojai, dirbantys Vilniaus miesto mokyklose, Socialinės paramos skyriuje, Visuomeninėse ar nevyriausybinėse organizacijose ir valstybinėse institucijose (konkrečiai Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje, Valstybės Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos);
- Socialinių pedagogų/ darbuotojų darbo stažas metais (žr. Lentelė Nr. 1).

Lentelė Nr. 1

Informacija apie informantus (absoliutūs skaičiai, n=7)

Kriterijus	Charakteristikos
Kvalifikacija (kompetencijos)	- socialinis pedagogas (n=3) - socialinis darbuotojas (n=4)
Darbo vieta	- mokykla (n=1) - socialinės paramos skyrius (n=1) - visuomeninė organizacija (n=1) - Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vaikų ir jaunimo skyrius (n=2) - Valstybės Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos Vaiko teisių apsaugos ir pagalbos skyrius (n=2)
Darbo stažas	- 1-2 metai (n=1) - 3-5 metai (n=1) - 6-9 metai (n=2) - 10 ir daugiau metų (n=3)

Iš viso tyrime dalyvavo 1 socialinis pedagogas dirbantis mokykloje, 2 socialiniai pedagogai dirbantys Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vaikų ir jaunimo skyriuje, 1 socialinis darbuotojas dirbantis Socialinės paramos skyriuje, 1 socialinis darbuotojas dirbantis visuomeninėje organizacijoje ir 2 socialiniai darbuotojai, dirbantys Valstybės Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos Vaiko teisių apsaugos ir pagalbos skyriuje.

- Išankstinis susitarimas dėl interviu laiko. Su kiekvienu socialiniu pedagogu/darbuotoju interviu buvo atliekamas individualiai (išskyrus informantus iš Vaiko teisių apsaugos ir pagalbos skyriaus. Dėl laiko stokos ir užimtumo vienu metu buvo apklausiami abu informantai). Vėliau gauti interviu duomenys buvo analizuojami bei interpretuojami ir susisteminti.

- Interviu pradžia. Su interviu klausimais informantai buvo supažindinti iš anksto, aptariant siekiamus tikslus bei suderinant vartojamus terminus, todėl interviu buvo pradėtas vykdyti be įžanginio klausimyno pristatymo.

- Klausimų pateikimas. Klausimų eiliškumas visiems informantams buvo vienodas, tik 9 ir 10 klausimai buvo šiek tiek pakeisti, kad atitiktų skirtingose institucijose dirbančių informantų veiklos pobūdį (žr. Priedas Nr.1 ir Priedas Nr.2). Interviu klausimai ir atsakymai buvo įrašomi į diktofoną, Priede Nr. 3 pateikiamos atsakymų transkripcijos.

- Duomenų analizė bei interpretavimas. Analizuojant interviu rezultatus, remtasi turinio analizės metodu, t. y.:

- 1) skaitomi informantų atsakymai ir išskiriami esminiai aspektai, išdiferencijuojamos kategorijos;
- 2) išskirtos kategorijos iliustruotos pavyzdžiais;
- 3) turinio duomenų interpretavimas.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Interviu metu informantų buvo klausama „Kokius vaikus priskiria socialinės atskirties vaikams?“, „Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams?“ ir „Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaikų atsiradimą?“ Remiantis informantų atsakymais buvo išskirtos trys prasminės kategorijos, apibūdinančios socialiai atskirtų vaikų atsiradimo aspektus: vaikai, priskiriami prie socialiai atskirtų; vaikų bruožai; atsiradimą lemiantys veiksniai.

3.2.1 lentelėje yra pateikiamos socialiai atskirtų vaikų reiškinių visuomenėje prasminės kategorijos ir jas iliustruojantys pavyzdžiai.

3.2.1 Lentelė. Socialiai atskirtų vaikų sąvoka, šių vaikų bruožai bei jų atsiradimą lemiantys veiksniai, kategorijos ir subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys pavyzdžiai
Vaikai, priskiriami prie socialiai atskirtų	Gyvenantys skurde (n=5)	- „Skurdas yra vienas iš klasikinių faktorių, nes skurde gyvenantis vaikas yra prilyginamas būtent atskirčiai“ (1 informantas) - „...vaikai, kurie yra iš sunkiai besiverčiančių šeimų...“ (3 informantas) - „, kurie gyvena prastose sąlygose...kur patiria skurdą, nepriteklių“ (4 informantas)

		<p>- „skurdžiai gyvenančius, kuriems trūksta maisto, mokyklinių priemonių, drabužių, avalynės“ (5 informantas)</p> <p>- „šeimų, kurie išgyvena skurdą, vaikai gali patekti“ (6 informantas)</p>
	Tėvai vartoja alkoholį; priklausomi nuo narkotinių medžiagų (n=2)	<p>- „Pavyzdžiui: tėvai vartoja alkoholį ar yra priklausomi nuo narkotinių medžiagų ir kitų kvaišalų“ (1 informantas)</p> <p>- „Pavyzdžiui: kai gyvena šeimose, kur tėvai piktnaudžiauja alkoholiu, narkotikais, neprižiūri savo vaikų“ (4 informantas)</p>
	Gyvenantys globos namuose (n=1)	- „Socialinę atskirtį patiriantys vaikai – tai yra vaikai, kurie patenka į vaikų globos namus“ (2 informantas)
	Emigrantų vaikai (n=5)	<p>- „Dar tokie dalykai kaip – tėvų išvykimas į užsienį“ (1 informantas)</p> <p>- „...kurių tėvai yra išvažiavę į užsienį..“ (3 informantas)</p> <p>- „kurių tėvai išvažiuoja į užsienį užsidirbti ir juos palieka prižiūrėti seneliams ar kitiems asmenims“ (4 informantas)</p> <p>- „vaikai, kurių tėvai išvažiavę į užsienį uždarbiauti ir juos palikę čia“ (5 informantas)</p> <p>- „Emigrantų vaikai vat viena gal iš tokių grupių galėtų būti, kas yra nauja, turbūt“ (7 informantas)</p>
	Gyvenantys socialinės rizikos šeimose (n=3)	<p>- „...vaikai iš socialinės rizikos šeimų..“ (2 informantas)</p> <p>- „rizikos šeimose, kur patiria skurdą, nepriteklių, smurtą, kur yra neužtikrinamos visos tinkamos sąlygos jų gyvenimui“ (4 informantas)</p> <p>- „Socialiniai atskirčiai priskiriu vaikus, kurie</p>

	<i>pirmiausiai yra iš socialinės rizikos šeimų, kur tėvai girtauja“ (5 informantas)</i>
Neįgalūs (n=4)	<p>- „<i>Taip pat neįgalūs vaikai, kuriuos auginti atsisako tėvai, patiria socialinę atskirtį...</i>“ (2 informantas)</p> <p>- „<i>Taip pat iš dalies neįgalius vaikus, kuriems ne visada sudaromos normalios galimybės tiek patogiausiai jaustis namie, tiek mokykloje ir kitur</i>“ (4 informantas)</p> <p>- „<i>neįgalius vaikus</i>“ (5 informantas)</p> <p>- „<i>turintys tam tikrų negalių vaikai</i>“ (6 informantas)</p>
Turintys elgesio sutrikimų (n=1)	- „ <i>I socialinę atskirtį apskritai gali patekti, aš turiu omenyje, kas gali vat patekti, tai vaikai turintys įvairiausių elgesio sutrikimų</i> “ (6 informantas)
Patiriantys smurtą (n=4)	<p>- „<i>...patirta seksualinė ar fizinė prievarta...</i>“ (1 informantas)</p> <p>- „<i>Taip pat rizikai priklauso tie vaikai, kurie patiria psichologinį, fizinį, seksualinį ir kitokių rūšių smurtą</i>“ (3 informantas)</p> <p>- „<i>...kur patiria skurdą, nepriteklių, smurtą..</i>“ (4 informantas)</p> <p>- „<i>Smurtą patiriantys, kurie dėl sumušimų pradeda vengti lankyti mokyklos, pamažu atsiriboja nuo jos</i>“ (5 informantas)</p>
Gyvenantys nepilnose šeimose (n=1)	- „ <i>Taip pat socialiniai atskirčiai priskiriami vaikai, kurie gyvena nepilnose šeimose</i> “ (3 informantas)
Nelankantys mokyklos (n=3)	<p>- „<i>Tai tie, kurie bėga iš pamokų, vis dažniau nebelanko mokyklos ir iš jos iškrenta</i>“ (4 informantas)</p> <p>- „<i>Socialinę atskirtį patiria ir vaikai, kurie bėga iš pamokų, valkatauja</i>“ (5 informantas)</p>

		- „mokyklos nelankantys vaikai“ (6 informantas)
	Linkę į nusikalstamumą (n=1)	- „Į nusikalstamumą linkę vaikai“ (6 informantas)
	Gatvės vaikai (n=1)	- „gatvės vaikai“ (7 informantas)
Vaikų bruožai	Maža savivertė (n=1)	- „Tačiau, kalbant apie vaikus patekusius į valstybės globą, tai pagrindiniai jų bruožai yra ypatingai maža savivertė arba visiškai jos nebuvimas“ (2 informantas)
	Nepasitikėjimas (n=2)	- „nepasitiki supančiu pasauliu, aplinkiniais“ (2 informantas) - „Šiems vaikams yra būdingas nepasitikėjimas, tiek kitais žmonėmis, tiek pačiais savimi“ (5 informantas)
	Bendravimo problemos (n=1)	- „sunkiai bendrauja tiek su bendraamžiais, tiek su vyresniais“ (2 informantas)
	Pasiduodantys aplinkinių įtakai (n=1)	- „yra lengvai pasiduodantys aplinkinių įtakai“ - „ypatingai gatvės įtakai, kitų žmonių“ (2 informantas)
	Linkę į kraštutinumus (n=1)	- „dažnai nežino, kas yra normalu, ir dėl to linkę į kraštutinumus, prisiriša prie pirmo pasitaikiusio žmogaus ir po to labai greitai nusivilia“ (2 informantas)
	Elgesio problemos (n=3)	- „Ir plati ta prasme, kad ji apima tam tikrus rizikos faktorius, tokius, kurie visų pirma nėra vaiko rizikos faktoriai, nes vaiko rizikos faktoriai tai visų pirma gali būti elgesio sutrikimai..“ (1 informantas) - „elgesio problemos, apie kurias mes sužinome ir gauname duomenis iš Vaiko teisių tarnybos ar mokyklos ir po to formuojame darbą su vaikais“ (3 informantas) - „Jie turi elgesio problemų“ (5 informantas) - „Tai vienas iš tokių, kad elgesys yra sutrikęs“

		<i>tokių vaikų“ (7 informantas)</i>
	Finansinė padėtis (n=1)	- „ <i>Bruožai: finansinė padėtis</i> “ (3 informantas)
	Socialinis statusas (n=1)	- „ <i>socialinis statusas – tai yra ar jie iš pilnos šeimos ar ne iš pilnos</i> “ (3 informantas)
	Pažeidžiami (n=1)	- „ <i>Pirmiausia tai yra tai, kad psichologiškai šie vaikai yra labai pažeidžiami, nes jeigu jie patiria socialinį skurdą, nepriteklių, jie negali pilnavertiškai ir tinkamai maitintis, pagal galimybes tinkamai apsirengti</i> “ (4 informantas)
	Jautrūs (n=3)	- „ <i>Labai jautrūs dėl žemos savivertės, jautrūs kritikai ir tada bet koks labiau savimi pasitikintis vaikas išveda juos iš pusiausvyros, jie pradeda konfliktuoti ir jie jaučia stigmą, kad yra iš prastos šeimos, dėl to jis yra blogesnis arba blogas jo elgesys, ir formuojasi atstūmimas, atskirtis</i> “ (2 informantas) - „ <i>Taip pat tokie vaikai yra jautrūs, skaudžiai išgyvena nesėkmes mokykloje, nes jau ir taip yra pažeisti savo namuose tėvų</i> “ (5 informantas) - „ <i>Aš manau, kad tai vaikai yra apskritai vat labai jautrūs</i> “ (6 informantas)
	Kompleksuoti (n=1)	- „ <i>Tai šiems vaikams, be abejo, nuo pat mažens formuojasi atitinkami kompleksai...</i> “ (4 informantas)
	Nedrąsūs (n=1)	- „ <i>O jei, pavyzdžiui, kalbant apie neįgalius vaikus, tai jie dažniausiai yra nedrąsūs</i> “ (5 informantas)
	Psichologinės problemos (n=1)	- „ <i>psichologinės vaiko problemos ar charakterio ypatumai</i> “ (1 informantas)
	Neadaptyvūs (n=1)	- „ <i>Jie neadaptiviai elgiasi aplinkoje</i> “ (7 informantas)

	Emocinės problemos (n=1)	- „Ir, kaip taisyklė, jie turi elgesio ir emocinių problemų, visada“ (7 informantas)
	Mokymosi problemos (n=1)	- „Galima pridėti dar – mokymosi sutrikimų turintys vaikai“ (6 informantas)
	Agresyvūs (n=1)	- „Dažnai jie yra linkę į agresyvumą“ (6 informantas)
	Uždari (n=1)	- „...uždari...“ (6 informantas)
Atsiradimą lemiantys veiksniai	Ekonominės, finansinės, materialinės problemos (n=6)	- „Globaliai kalbant, tai ir ekonominė padėtis..“ (2 informantas) - „Materialinė atskirtis, nes vaikas negali turėti to, ką turi bendraamžiai, arba kartais elementarių dalykų, arba būti normaliai pavalgęs šilto maisto, arba gali netūrėti būtiniausių rūbų, tai vienokia atskirtis“ (2 informantas) - „Veiksniai: nepilnos šeimos, smurtas, finansinių išteklių stoka“ (3 informantas) - „pagrindiniai veiksniai ir būtų skurdas“ (5 informantas) - „Jeigu taip globaliai, tai vat tikrai neišvengiamai tai reikia vat paminėt – socialiniai, ekonominiai“ (6 informantas) - „Čia turbūt jau klasika, kad skurdas“ (7 informantas)
	Bendruomenės nebūvimas (n=2)	- „...bendra dorovė ir bendra moralė visos visuomenės arba bendruomenės, tiksliau – bendruomenės nebūvimas – irgi skatina, yra vienas iš veiksnių“ (2 informantas) - „Ir dar vienas momentas, kad, turbūt, bendruomeniškumo stoka“ (7 informantas)
	Šeimos socialinė atskirtis (n=2)	- „Ir, aišku, vaikas yra silpniausia šeimoje grandis, nes jis dar negali savimi pasirūpinti savarankiškai, ir gaunasi, kad jis patiria socialinę atskirtį per savo šeimą“ (2 informantas)

	<p>informantas)</p> <p>- „<i>Jie nebūtinai taip traktuoja [kad atskirtis yra negatyvus reiškinys – L.S.], patys tie, ar tai socialinėje atskirtyje gyvenančios šeimos. Ir vaikai, jie pradeda tame išvelgti tam tikrų plusų...</i>“ (7 informantas)</p>
Tėvų bedarbystė (n=2)	<p>- „<i>Kaip įprastai yra pastebėta, kad pirmiausia tai, kai šeima netenka darbo..</i>“ (4 informantas)</p> <p>- „<i>Čia turbūt jau klasika, kad skurdas, nedarbas</i>“ (7 informantas)</p>
Psichologinė atskirtis (n=1)	- „ <i>O psichologinė atskirtis tai ji irgi yra patiriama, nes yra šalinamasi tokių vaikų, mokykloje vaikai dažnai patiria patyčias arba tampa atpirkimo ožiais...</i> “ (2 informantas)
Nepilnos šeimos (n=1)	- „ <i>Veiksniai: nepilnos šeimos...</i> “ (3 informantas)
Smurtas (n=2)	<p>- „<i>Veiksniai: nepilnos šeimos, smurtas..</i>“ (3 informantas)</p> <p>- „<i>Tai pagrindiniai veiksniai ir būtų skurdas, emigracija, smurtas</i>“ (5 informantas)</p>
Tėvų emigracija (n=1)	- „ <i>tėvai ieško būdų kaip išlaikyti šeimą ir išvažiuoja į užsienį (šiuo metu tai itin populiaru), palieka vaikus</i> “ (5 informantas)
Asocialus tėvų gyvenimas (n=2)	<p>- „<i>Yra ir subjektyvioji, tai, kai tėvai, sakykime, piktnaudžiauja savo valdžia savo vaikų atžvilgiu ir tai yra – jie ir galėtų turėti pakankamai arba bent minimaliai lėšų vaikų tinkamai priežiūrai užtikrinti, bet jie, sakykime, veda asocialų gyvenimo būdą, ir tas dažniausiai ir skaudžiausiai paliečia vaiką</i>“ (4 informantas)</p> <p>- „<i>kai šeimose tėvai girtauja, gyvena asocialiai</i>“ (5 informantas)</p>

Iš pateiktų duomenų matyti, kad didžioji dalis informantų (n=5) nurodo, kad vaikų socialinė atskirtis apibrėžiama atkreipiant dėmesį į šiuos veiksniai: gyvenimas skurde bei emigracija. 4 informantai teigia, jog į šių vaikų apibrėžimą įeina tokie veiksniai kaip neįgalumas ir smurtas. 3 informantai nurodė vaikų priklausymą ir gyvenimą socialinės rizikos šeimose. Keletas (n=2) nurodė tėvų vartojamą alkoholį ir narkotines medžiagas bei vaikų mokyklos nelankymą, o kiti pavieniai aspektai, įeinantys į socialiai atskirtų vaikų apibrėžimą, informantų nuomone, yra gyvenimas globos namuose ar nepilnose šeimose, elgesio sutrikimų turėjimas, vaikų polinkis į nusikalstamumą ir gatvės vaikai.

3 apklaustieji informantai teigė, jog dažniausiai pastebimas socialiai atskirtų vaikų bruožas yra susijęs su jų elgesiu – elgesio problemos ir jautrumas. 2 informantai nurodė nepasitikėjimo problemą. O pavieniai bruožai yra maža savivertė, finansinė padėtis bei socialinis statusas ir su tuo susijusios problemos, bendravimo problemos, pasidavimas kitų įtakai, polinkis į kraštutinumus, pažeidžiamumas, nedrąsumas, įvairūs kompleksai, psichologinės problemos, neadaptyvumas, emocinės ir mokymosi problemos, agresyvumas bei uždarumas.

Atsakydami į klausimą, kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaikų atsiradimą, didžioji dalis informantų (n=6) išskyrė vieną pasikartojantį veiksni – ekonomines/ finansines/ materialines problemas. Kiti, dažnesni veiksniai, kuriuos nurodė informantai: bendruomenės nebūvimas (n=2), pačios šeimos, o konkrečiau, tėvų socialinė atskirtis (n=2), tėvų bedarbiystė (n=2), smurtas (n=2) ir asocialus tėvų gyvenimas (n=2). Taip pat kiti veiksniai, lemiantys tokių vaikų atsiradimą, yra nepilnos šeimos, psichologinė atskirtis ir tėvų emigracija. Vadinasi, finansiniai šeimos sunkumai, kurie lemia vaikų patekimą į socialinę atskirtį, vyrauja ir yra dažniausi.

Apibendrinus tyrimo rezultatus išsiaiškinta, kad:

- Socialiniai pedagogai ir darbuotojai socialiai atskirtų vaikų apibrėžime dažniausiai vartoja tokius apibūdinimus, kaip gyvenimas skurde bei emigracija. Skurdo susietis su vaikų socialine atskirtimi atitinka R. Brazienės ir J. Guščinskienės (2004) pateiktą nuomonę, jog socialinė atskirtis yra įtakojama nedarbo ar menkų socialinių įgūdžių, autorės įvardija skurdą kaip dažniausiai pasitaikantį socialinės atskirties priežastį. Kalbant apie emigraciją, Vaikų laikinosios globos namų „Atsigręžk į vaikus“ leidinyje „Šeimos krizių prevencija, socialinės ir psichologinės pagalbos šeimai būdai“ (2008) nurodoma, jog tėvų išvykimas vaikams sukelia adaptacijos sunkumų, emocinių bei elgesio problemų – apskritai, tai paveikia vaikų psichikos sveikatą. Suprastėja tokių vaikų prisitaikymas prie aplinkos, o ypač prie bendraamžių ir mokyklos.
- Ryškiausi socialiai atskirtų vaikų bruožai – elgesio problemos ir jautrumas.

- Informantų nuomone, didžiausias vaikų patekimo į socialinę atskirtį veiksnys yra jų šeimos finansinės/ ekonominės/ materialinės problemos.

Lyginant teorinę dalį (žiūrėti 1.1. poskyrį) su tyrimu, galima teigti, kad tyrimo rezultatai iš esmės atitinka šiame darbe naudojamus socialinės atskirties bei į socialinę atskirtį patekusių vaikų apibrėžimus. Informantų atsakymai labiausiai pabrėžia, jog socialinė atskirtis yra visuomenės atsisakymas atskirų savo narių, jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenėje nusistovėjusių nuostatų, vertybių arba jie, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos. Tyrimo rezultatai stipriai koreliuoja su tokių autorių, kaip R. Peace (2001), G. Kvieskienės (2003), M. Taljūnaitės (2004), R. Levito (2007), B. Gruževskio (2010) pateikiamomis nuomonėmis.

Tyrimu siekta nustatyti institucijų veiklos kryptis ir jų darbuotojų vertybines nuostatas teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams. Informantų buvo klausiama, kokios yra jų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams, bei kokiomis vertybinėmis nuostatomis jie vadovaujasi dirbdami su socialinės atskirties vaikais. Remiantis informantų atsakymais buvo išskirtos dvi prasminės kategorijos – veiklos kryptys ir specialistų vertybinės nuostatos.

3.2.2 lentelėje pateikiamos institucijų veiklos kryptių bei specialistų vertybinių nuostatų prasminės kategorijos ir jas iliustruojantys pavyzdžiai.

3.2.2 Lentelė. Institucijų veiklos kryptys bei specialistų vertybinės nuostatos, kategorijos ir subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys pavyzdžiai
Veiklos kryptys	Valstybės politikos formavimas (įstatymų rengimas) (n=2)	- „Ir visų pirma vaikų atžvilgiu šita politika formuojama atsižvelgiant ir įgyvendinant Jungtinių Tautų Vaiko teisių apsaugos konvencijos nuostatas“ (1 informantas) - „Tai be abejo, rengiant bet kurį teisės aktą...“ (4 informantas)
	Vaikų globos namų priežiūra, kuravimas (n=1)	- „Skyrius atsakingas už šių vaikų globos namų priežiūrą, kuravimą, ir tokiu būdu yra teikiama pagalba vaikams“ (2 informantas)
	Dienos centrų rėmimas (n=1)	- „Taip pat skyrius atsakingas už sunkiau gyvenančias ar krizines situacijas patiriančias

		<i>šeimas, vaikus per dienos centrų rėmimą... “ (2 informantas)</i>
	Ugdymo centrų neįgaliems vaikams rėmimas (n=1)	<i>- „Tai viena iš svarbių sričių – vaikų dienos centrai, ir ugdymo centrai neįgaliems vaikams taip pat labai svarbi sritis ir svarbi paslauga, nes tai įgalina šeimą dirbti, tėvus būti naudingus visuomenei ir dalyvauti darbo rinkoje, nežiūrint to, kad jie turi neįgalų vaiką“ (2 informantas)</i>
	Namų ruošos darbų mokymas (n=1)	<i>- „Dienos centre mes dirbame tokiu principu, tai stengiamės vaikus mokyti visų buitinių dalykų, t.y. namų ruošos“ (3 informantas)</i>
	Pamokų ruošos skatinimas (n=1)	<i>- „Tada yra kita kryptis – pamokų ruošą, nes tai yra pagrindinis dalykas“ (3 informantas)</i>
	Ugdymas (n=2)	<i>- „Taip pat yra ugdymas“ (3 informantas) - „Taip pat dar nemažai dėmesio kreipiu į vaikų ugdymą“ (5 informantas)</i>
	Konsultavimas (n=1)	<i>- „Na, mano pagrindinė veikla su tokiais vaikais tai yra konsultacijos“ (5 informantas)</i>
	Metodinis vadovavimas Vaiko teisių apsaugos skyriams (n=2)	<i>- „Mes esam kaip metodinis vadovas savivaldybių Vaiko teisių apsaugos skyriams“ (6 informantas) - „Mes tikrai galim vat rekomenduoti vienokį ar kitokį pagalbos teikimą“ (7 informantas)</i>
Specialistų vertybinės nuostatos	Vaikas, kaip vertybė (n=3)	<i>- „Ir tos vertybinės nuostatos yra, visų pirma, kad vaikas yra vertybė“ (1 informantas) - „Pirmas yra tai pats vaikas“ (4 informantas) - „Na, mano nuomone, pagrindinė vertybė yra vaikas“ (5 informantas)</i>
	Humaniškumas (n=1)	<i>- „Orientuojamės į tai, kad jeigu vaikas paimamas iš šeimos, kad kaip įmanoma sušvelninti tą patį procesą, bandome kurti metodikas, rašyti tvarkas, kad būtinai pagal taisykles tą intervenciją vyktų ir, jeigu vaikas</i>

		<i>patiria tokią tragediją savo šeimoje kaip paėmimą, atskyrimą nuo šeimos, kad tai vyktų kaip galima humaniškiau, supratingiau, jautriau ir atsižvelgiant į vaiko interesus“ (2 informantas)</i>
	Kiekvieno unikalumas (n=1)	<i>- „Visų pirma, tai, kad kiekvienas vaikas yra unikalus, turi savyje išskirtinių ir labai ypatingų bruožų, kurie yra labai vertingi, tik labai nemažai tokių bruožų yra užslopinti ir mūsų tikslas – juos atskleisti“ (3 informantas)</i>
	Pasitikėjimas savimi (n=1)	<i>- „...vaikams suteikti pasitikėjimą savimi, nes yra daug vaikų, kurie vertina save labai neigiamai..“ (3 informantas)</i>
	Bendradarbiavimas (n=1)	<i>- „...kad jie tarpusavyje labai gražiai bendradarbiautų..“ (3 informantas)</i>
	Pagarba (n=2)	<i>- „ir gerbtų vienas kitą“ (3 informantas) - „Taip pat vadovaujusi pagarbos, konfidencialumo, atvirumo (nedidelė pauzė), tolerancijos ir atsakomybės už tą vaiką vertybėmis“ (5 informantas)</i>
	Konfidencialumas (n=1)	<i>- „Taip pat vadovaujusi pagarbos, konfidencialumo, atvirumo (nedidelė pauzė), tolerancijos ir atsakomybės už tą vaiką vertybėmis“ (5 informantas)</i>
	Atvirumas (n=1)	<i>- „Taip pat vadovaujusi pagarbos, konfidencialumo, atvirumo (nedidelė pauzė), tolerancijos ir atsakomybės už tą vaiką vertybėmis“ (5 informantas)</i>
	Tolerancija (n=1)	<i>- „Taip pat vadovaujusi pagarbos, konfidencialumo, atvirumo (nedidelė pauzė), tolerancijos ir atsakomybės už tą vaiką vertybėmis“ (5 informantas)</i>
	Atsakingumas (n=1)	<i>- „Taip pat vadovaujusi pagarbos, konfidencialumo, atvirumo (nedidelė pauzė),</i>

		<i>tolerancijos ir atsakomybės už tą vaiką vertybėmis“ (5 informantas)</i>
	Realistiškumas (n=2)	- „ <i>Kita vertus, be abejo, labai svarbu, kad tai, ką teoretikai siūlo, kad tai būtų labai realu su konkrečiu gyvenimu“ (4 informantas)</i> - „ <i>Tai, kad iš tikrųjų, kuo daugiau, kuo arčiau šeimą, vaiką vat pasiektų paslaugos, reali pagalba“ (6 informantas)</i>
	Nediskriminavimas (n=1)	- „ <i>Na, tai vienas iš tokių gal pagrindinių, nežinau, kiek pavyksta tai daryti, bet tai nediskriminavimo principas ir įtraukimo, įgalinimo šitų žmonių“ (7 informantas)</i>
	Empatija (n=1)	- „ <i>empatiškumas, eina jau vat pirmas jausmas“ (6 informantas)</i>
	Dalinimasis (n=1)	- „ <i>Dar vienas principas yra dalinimasis“ (3 informantas)</i>
	Palaikymas (n=1)	- „ <i>Tai tas toks palaikymas irgi yra“ (6 informantas)</i>

Iš atsakymų matyti, jog po 2 informantus įvardijo tokias veiklos kryptis (tiesiogines ir netiesiogines) teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams: valstybės politikos formavimas (įstatymų rengimas) bei ugdymas. Kitos veiklos kryptys teikiant pagalbą, kurias nurodė informantai: vaikų globos namų priežiūra ir kuravimas, dienos centrų ir ugdymo centrų neįgaliems vaikams rėmimas, namų ruošos darbų mokymas, pamokų ruošos skatinimas, konsultavimas (individualus ir grupinis), metodinis vadovavimas Vaiko teisių apsaugos skyriams. Remiantis apklaustųjų atsakymų duomenimis galima teigti, kad dažniausiai šios srities specialistų veiklą teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams sudaro įstatymų rengimas konkrečiam klausimui spręsti (socialiai atskirtų vaikų gyvenimo kokybės ir būklės gerinimui), bendradarbiaujančių institucijų rėmimas bei individualus darbas su socialiai atskirtu vaiku (konsultacijos, ugdymas). Kaip galima pastebėti, veiklos pobūdis skiriasi, priklausomai nuo institucijos pobūdžio, visas veiklas galima suskirstyti į tiesiogines ir netiesiogines.

Taigi, lyginant teorinę dalį (žiūrėti 2.2. poskyrį), kurioje pateikiama institucijų veikla, su tyrimu, galima teigti, jog informantų darbo patirtis sutampa su jų teoriškai apibrėžtomis funkcijomis, o vykstantis politikos formavimo procesas, kaip netiesioginis darbas su klientu, atitinka valstybės numatytą pagalbos vaikams politiką, kuri Vaiko teisių apsaugos srityje

apibrėžiama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Informantų nurodomos į ugdymą nukreiptos veiklos, kaip tiesioginis darbas su klientu, atitinka mokslininkų L. Abromaitienės (2008) nuomonę, jog pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas vaiko socialinių įgūdžių ugdymui. Taip pat, O. Merfeldaitės ir J. Pivorienės (2011) teigimu, ugdymas, konkrečiau – švietimo įstaigų darbuotojų kompleksinė pagalba – yra išskiriama kaip efektyvios pagalbos socialiai atskirtiems vaikams sudedamoji dalis. Vis dėlto pokalbių metu galima buvo pastebėti, kad, kalbėdami apie savo veiklos sritis, specialistai dažniausiai vardijo tai, kas įtvirtinta jų institucijų nuostatuose arba jų pačių pareigybių aprašymuose. Nors apklausos metu buvo užtikrinamas anonimiškumas, yra natūralu, kad darbuotojas stengiasi pabrėžti kuo daugiau, jei ne visas savo ar savo institucijos vykdomas funkcijas, antruoju atveju (kalbant apie institucijos veiklas) jam gali tiesiog trūkti žinių apie tai, kokios funkcijos realiai nevykdomos arba vykdomos tik simboliškai. Dėl šios priežasties stipri atsakymų ir teorinės dalies koreliacija gali būti netiksli.

Aiškinantis, kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujasi institucijų darbuotojai, siekdami padėti socialiai atskirtiems vaikams, nustatyta, kad dažniausiai nurodoma vertybė yra pats vaikas. Tai nurodė beveik pusė apklaustųjų (n=3). Antrą vietą užima pagarba ir realistiškumas (n=2), o kitos vertybės, kuriomis vadovaujasi specialistai, yra humaniškumas, unikalumas, pasitikėjimas, bendradarbiavimas, konfidencialumas, atvirumas, tolerancija, atsakingumas, nediskriminavimas, empatija, dalinimasis ir palaikymas.

Kalbant apie paties vaiko kaip vertybės nuostatą, galima daryti prielaidą, kad toks požiūris gali būti kildinamas iš šeimos, kaip vertybės, supratimo. Vaikai, būdami neatsiejama tradicinės šeimos dalimi, savaime sulaukia atitinkamo požiūrio į save iš tų specialistų, kurių veikla tiesiogiai susijusi su valstybės politikos šioje srityje vykdymu. Tokios nuostatos yra pakankamai įsišaknijusios tiek Lietuvos visuomenėje, tiek valstybės vadovybės gretose (galima būtų prisiminti kadenciją baigusio Seimo diskusijas dėl griežtesnės šeimos sąvokos 2011 m.) (Dolmantienė, 2011). Tokia vertybė, kaip pagarba (n=2) atitinka Socialinio pedagogo kvalifikaciniuose reikalavimuose ir pareiginėje instrukcijoje nurodytus reikalavimus (2001), jog socialinis pedagogas savo darbe turi vadovautis šia vertybine nuostata. Taip pat kitos vertybės, tokios kaip unikalumas, pasitikėjimas, konfidencialumas, atvirumas, tolerancija, priėmimas (nediskriminavimas) ir empatija yra nurodytos kaip būtinos ir siektinos Socialinio pedagogo kvalifikaciniuose reikalavimuose ir pareiginėje instrukcijoje (2001). Galima teigti, kad specialistai stengiasi šiuos teorinius aspektus realizuoti praktikoje.

Interviu metu siekta nustatyti problemas, su kuriomis susiduria valstybės institucijose dirbantys specialistai. Informantų buvo klausiama, su kokiomis problemomis susiduria

spęsdami minėtiems vaikams iškylančias problemas. Remiantis informantų atsakymais buvo išskirta viena prasminė kategorija – problemos.

3.2.3 lentelėje pateikiamos institucijų specialistų problemų, su kuriomis jie susiduria spęsdami minėtų vaikų problemas, prasminės kategorijos ir jas iliustruojantys pavyzdžiai.

3.2.3 Lentelė. Problemos, su kuriomis susiduria institucijų specialistai, kategorijos ir subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys pavyzdžiai
Problemos	Visuomenės reakcija (n=1)	- „Yra keli dalykai, tai visų pirma, ypač rengiant naujus teisės aktus, ir ypač remiantis naujomis idėjomis arba naujomis nuostatomis, tai visų pirma yra reakcija visuomenės, jeigu tai yra labai didelė naujovė, ir visuomenės mentalitetas, tas požiūris labai svarbus“ (1 informantas)
	Skirtingos interpretacijos (n=2)	- „Kiti dalykai tai yra jau labiau techniniai dalykai, tai tarpinstitucinio bendradarbiavimo sąsajos, kai skirtingos institucijos skirtingai interpretuoja sąvokas“ (1 informantas) - „Gal pagrindinė yra problema tai, apskritai teisės aktų kūrimo sistemoje, tai, be abejo, suderinti rengiamą projektą, tai, ką tu nori pasiūlyti praktikams savivaldybėje įgyvendinti“ (4 informantas) - „...kad vaikas yra taip pat teisės subjektas ir net atskiros teisės subjektas ir dėl to yra nepaprastai sudėtinga suderinti su kitom valstybės institucijom ir žinybom bet kokį rengiamą projektą, nes valstybėje nėra susiformavusi praktika, kad dėl šito visuomenės sluoksnio, reiškia, mažųjų žmonių – vaikų, būtų kuriami atskiri įstatymai ir teisės aktai“ (4 informantas)

Per dideli vaikų globos namai (n=1)	- „Pagrindinė problema yra per dideli vaikų globos namai, jie turėtų būti mažesni“ (2 informantas)
Finansavimo trūkumas (n=2)	- „O tam reikalingas finansavimas, reikalingas tam tikras politikų požiūris į tai, kad tai yra prioritetinga sritis“ (2 informantas) - „Taip pat yra finansiniai ištekliai, nes viską mes čia susirandame patys. Finansavimą, kokį gauname iš valstybės, tai yra tikrai praktiškai pagalbinė dalis viso darbo“ (3 informantas)
Intensyvesnio darbo trūkumas (n=1)	- „Labiausiai tiems vaikams galėtume padėti, jeigu galėtume intensyviau dirbti ir prižiūrėti šeimą dar gyvenančių savarankiškai, teikti tiek pagalbos ir tokiu mastu, kad to vaiko nereikėtų atskirti apskritai“ (2 informantas)
Darbuotojų stoka (n=2)	- „Jeigu sugebėtume turėti tiek socialinių darbuotojų..“ (2 informantas) - „Mūsų dienos centre yra darbuotojų stoka, nes labai reikėtų profesionalaus psichologo“ (3 informantas)
Pagalbos šeimai centrų stoka (n=1)	- „Jeigu sugebėtume turėti tiek pagalbos šeimai centrų, kuriuose būtų kompleksinė pagalba...“ (2 informantas)
Nėra specializuotų paslaugų vaikams (n=3)	- „Ir kitas dalykas, kad neturime specializuotų paslaugų vaikams, kurie turi ypatingų emocijų ir elgesio sutrikimų“ (2 informantas) - „...absoliučiai nėra paslaugų. Nes šią vasarą, vedant statistiką, aš pastebėjau, kad labai daug seksualiai smurtauja arba nusikalta grynai, šita – nepilnamečiai ir jiems pagalbos teikimo, kaip aukai visai

		<i>nėra</i> “ (6 informantas) - „Gal jų yra, bet, ta prasme, jų nėra tiek, kad, iš tikrųjų, būtų galima sakyti, kad jos yra, pilnai veikiančios, adaptuotos, sėkmingai pasiekiančios klientą“ (7 informantas)
	Kompetencijų trūkumas (n=1)	- „Kartais tikrai trūksta kompetencijų būtent iš psichologinės pusės, nes kartais reikalingos tam tikros technikos, kad vaikui būtų galima tikrai profesionaliai suteikti pagalbą“ (3 informantas)
	Nepasitikėjimas (n=1)	- „Tai pirmiausiai su pačių vaikų nepasitikėjimu, bent jau pirmaisiais kartais“ (5 informantas)
	Atmestinis požiūris į darbą (n=1)	- „Taip pat su mokytojų atmestiniu požiūriu“ (5 informantas)
	Nenoras bendradarbiauti (n=1)	- „Taip pat susiduriu su tėvų nenoru bendradarbiauti, ypač iš asocialių šeimų“ (5 informantas)
	Paslaugų prieinamumo sunkumai (n=2)	- „Tai, aš manau, kad paslaugų spektras yra gan siauras šiuo atveju ir, jeigu (trumpa pauzė) dar yra ar mažesnė savivaldybė, tai yra pasiekiamumas sudėtingesnis ir paslaugų vat kokybė galbūt yra taip pat ne taip lengvai prieinama“ (6 informantas) - „pasiekiamumas sudėtingesnis“ (7 informantas)

Iš pateiktų duomenų matyti, kad beveik pusė apklaustųjų mano, jog didžiausia problema su kuria jie susiduria teikdami pagalbą socialiai atskirtiems vaikams yra specializuotų paslaugų vaikams nebuvimas (n=3). Po 2 informantus įvardija tokias problemas kaip skirtingos sąvokų interpretacijos (kalbant apie socialiai atskirtų vaikų sąvoką), finansavimo trūkumai, darbuotojų stoka ir paslaugų prieinamumo sunkumai. Taip pat susiduriama su tokiomis problemomis: neadekvati visuomenės reakcija, intensyvesnio darbo ir kompetencijų trūkumas (kuris tiesiogiai siejasi su darbuotojų stoka, pagalbos šeimai centrų stoka, vaikų nepasitikėjimu), darbuotojų

atmestiniu požiūriu į savo darbą ar nenoru bendradarbiauti, bei dar viena specifinė priežastis, kuri, informanto nuomone, sukelia problemų – per dideli vaikų globos namai.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, vėlgi būtina paminėti akivaizdų skirtumą tarp problemų, kylančių teikiant tiesioginę ir netiesioginę pagalbą. Galima teigti, kad vis dėlto didžiausia problema teikiant tiesioginę pagalbą minėtiems vaikams yra specializuotų institucijų stoka jų problemoms spręsti. Kaip mano 6 ir 7 informantai, paslaugų spektras yra per siauras ir, ypač jei savivaldybė yra mažesnė, pasiekiamumas yra sudėtingesnis ir nėra galimybės užtikrinti adekvačios paslaugų kokybės. 2 informanto nuomone, dažnai institucijos, kuriose teikiamos paslaugos vaikams, ne visai atsižvelgia į jų poreikius, personalas jaučiasi bejėgis, todėl reikėtų bent keletą įstaigų, kurios būtų skirtos emocijų ir elgesio sutrikimų turintiems vaikams, kur jiems būtų teikiama specializuota pagalba, dirbtų psichiatrai. Kaip teigia 1 informantas, taip pat gana svarbi yra visuomenės reakcija, požiūris į naujai siūlomą dalyką, ypač rengiant naujus teisės aktus, remiantis naujomis idėjomis arba naujomis nuostatomis, sąvokų interpretacija. Esminis klausimas yra ir skirtingų institucijų (visų pirma aukštesnio lygmens – ministerijos ir pan.) socialinės atskirties reiškinių suvokimas.

Tyrimu siekta nustatyti valstybės institucijų bendradarbiavimo tarpusavio ryšius teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams (t. y. kas su kuo bendradarbiauja). Informantų buvo klausama, su kokiomis institucijomis, NVO jie bendradarbiauja spręsdami socialinės atskirties vaikų problemas. Remiantis informantų atsakymais buvo išskirtos dvi prasminės kategorijos – valstybinės institucijos ir nevyriausybinės organizacijos.

3.2.4 lentelėje pateikiamos institucijų bendradarbiavimo prasminės kategorijos ir jas iliustruojantys pavyzdžiai.

3.2.4 Lentelė. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas, kategorijos ir subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys pavyzdžiai
	Ministerijos (n=2)	- „Pagrindė tai mes dirbame, bendradarbiaujame rengdami teisės aktus tai su Teisingumo ministerija, Švietimo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Susisiekimo ministerija“ (1 informantas) - „Taip, pagrindinai, be abejo, pirmoje vietoje su Teisingumo ministerija... Šalia Teisingumo ministerijos tai yra Švietimo ir mokslo ministerija,

Valstybinės institucijos		<i>tai yra Sveikatos apsaugos ministerija, tai yra Vidaus reikalų ministerija“ (4 informantas)</i>
	Vyriausybė (n=1)	- <i>„Taip pat bendradarbiaujame labai su Vyriausybe“ (1 informantas)</i>
	Seimo socialinių reikalų ir darbo komitetas (n=1)	- <i>„Seimo socialinių reikalų ir darbo komitetu“ (1 informantas)</i>
	Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga (n=2)	- <i>„Ir su Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus institucija, žinoma“ (1 informantas)</i> - <i>„Ir be abejo, labai daug bendradarbiaujam su Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolierės institucija“ (4 informantas)</i>
	Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba (n=1)	- <i>„Bet, sakykime, pats jau mūsų didžiausias ir tarpiausias, jeigu kalbėt apie institucijas, partneris (darbinis partneris), tai yra Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie ministerijos“ (4 informantas)</i>
	Psichikos sveikatos centras (n=1)	- <i>„su psichikos sveikatos centro socialiniais darbuotojais“ (2 informantas)</i>
	Savivaldybės (n=2)	- <i>„savivaldybė“ (3 informantas)</i> - <i>„Su savivaldybėmis“ (7 informantas)</i>
	Lietuvos Savivaldybių asociacija (n=1)	- <i>„Lietuvos Savivaldybių asociaciją, kadangi bet kuris gi teisės aktas, vis dėlto, pasiekia ir vietos savivaldą. Todėl mes bendradarbiaujame ir su jais“ (4 informantas)</i>
	Seniūnijos (n=2)	- <i>„seniūnija“ (3 informantas)</i> - <i>„Taip pat ir su seniūnija“ (5 informantas)</i>
	Vaiko teisių apsaugos skyriai (n=6)	- <i>„Bendradarbiaujame su Vaiko teisių apsaugos skyriais“ (1 informantas)</i> - <i>„intensyviai su vaiko teisių apsaugos skyriumi“ (2 informantas)</i> - <i>„Vaiko teisių apsaugos skyrius“ (3 informantas)</i> - <i>„Mes paraleliai dar dirbame su praktikais, kurie</i>

		<p><i>tiesiogiai atsakingi už vaiko teisių apsaugą savivaldoj, tai yra su Vaiko teisių apsaugos skyriais“ (4 informantas)</i></p> <p>- „su Vaiko teisių apsaugos skyriumi“ (5 informantas)</p> <p>- „Pagrindinis mūsų partneris apskrityje, aiškinantis situaciją apie vaiką ir jo problemą ar apie jo šeimą, tai yra Vaiko teisių apsaugos skyrius“ (6 informantas)</p>
	Socialinės paramos skyriai/centrai (n=2)	<p>- „socialinės paramos skyriais“ (2 informantas)</p> <p>- „Šalia eina, jeigu kažkokios konkretnės reikia, socialines paslaugas teikiančios – centrai ar paramos centrai“ (6 informantas)</p>
	Mokyklos (n=4)	<p>- „su mokyklų ir specialiųjų mokyklų mokytojais, socialiniais darbuotojais“ (2 informantas)</p> <p>- „mokyklos (praktiškai visos iš kurių vaikai lanko dienos centrą)“ (3 informantas)</p> <p>- „Dar su kitų mokyklų socialiniais pedagogais“ (5 informantas)</p> <p>- „...ir ugdymo įstaigos“ (6 informantas)</p>
	Vaikų globos namai (n=1)	- „vaikų globos namais“ (1 informantas)
	Policija (n=3)	<p>- „su policijos atstovais (nepilnamečių reikalų inspektorais)“ (2 informantas)</p> <p>- „Su policija“ (5 informantas)</p> <p>- „Ir tada jau eina ir policija“ (6 informantas)</p>
	VO „Gelbėkit vaikus“ (n=3)	<p>- „Tai visų pirma yra VO „Gelbėkit vaikus“ (1 informantas)</p> <p>- „Tai mes pagrindinai bendradarbiaujame su „Gelbėkit vaikus“ nevyriausybine organizacija“ (4 informantas)</p> <p>- „su VO „Gelbėkit vaikus“, nes keli mūsų vaikai lanko jų dienos centrą“ (5 informantas)</p>
	NVO „Vaikams	- „NVO „Vaikams konfederacija“ (1 informantas)

Nevyriausybines organizacijos	konfederacija” (n=2)	- „ <i>NVO Vaikams konfederacija</i> “ (4 informantas)
	„Vaikų dienos centrų asociacija” (n=2)	- „ <i>...ir jauniausia yra „Vaikų dienos centrų asociacija</i> “ (1 informantas) - „ <i>paskui „Vaikų dienos centrų asociacija</i> “ (4 informantas)
	„Maisto bankas” (n=1)	- „ <i>Maisto bankas</i> “ su kuriuo mes bendradarbiaujame“ (3 informantas)
	Vaikų dienos centrai (n=2)	- „ <i>Bendradarbiaujame su vaikų dienos centrais bendruomenėse, seniūnijose</i> “ (2 informantas) - „ <i>visi užimtumo centrai</i> “ (6 informantas)
	NVO „Paramos vaikams centras” (n=1)	- „ <i>bendradarbiaujame su paramos vaikams centru</i> “ (2 informantas)

Didžioji dalis informantų (n=6) teigia, kad viena iš pagrindinių institucijų, su kuria jie bendradarbiauja teikdami pagalbą socialiai atskirtiems vaikams, yra Vaiko teisių apsaugos skyrius. Antrąją vietą (n=4) užėmė mokyklos. 3 iš apklaustųjų nurodė VO „Gelbėkit vaikus“ ir policiją. Po 2 informantus akcentavo šias įstaigas: ministerijos (Teisingumo, Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos, Vidaus reikalų, Susisiekimo), Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, savivaldybės, seniūnijos, socialinės paramos skyriai/ centrai, taip pat Vaikų dienos centrų asociacija, NVO „Vaikams konfederacija“ bei Vaikų dienos centrai. Informantai taip pat nurodė ir kitas institucijas su kuriomis bendradarbiauja. Tai – Vyriausybė, Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, Seimo socialinių reikalų ir darbo komitetas, Lietuvos savivaldybių asociacija, vaikų globos namai, psichikos sveikatos centras, taip pat kitos NVO.

1 ir 4 informantai įvardijo tris pagrindines nevyriausybinės organizacijas, su kuriomis yra bendradarbiaujama ir kurios yra vadinamos skėtinėmis, nes savo veikloje apjungia visas kitas smulkesnes NVO dirbančias vaiko teisių apsaugos srityje. Šios NVO nėra ypatingai išskiriamos kitų institucijų, vieno informanto teigimu, jos pačios yra prisistačiusios kaip pagrindinės. Tai – VO „Gelbėkit vaikus“, NVO „Vaikams konfederacija“ ir „Vaikų dienos centrų asociacija“. 4 apklaustasis teigia, jog NVO dažniausiai teiraujamasi konsultacijos, prašoma padėti viešojoje erdvėje iškelti ar išryškinti tam tikrą naują idėją dėl vaikų, kuriems reikalinga pagalba, situacijos pagerinimo, kurią siūlo kitų institucijų specialistai. Tokias NVO, kaip bendradarbiaujančias, įvardijo ir kiti informantai, tačiau jie jas paminėjo atskirai, ypatingai neišskirdami.

Remiantis informantų atsakymais galima nustatyti valstybės institucijų ryšius tarpinstituciniame bendradarbiavime:

- *Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vaikų ir jaunimo skyrius* (be ministerijai tiesiogiai pavaldžių institucijų) bendradarbiauja su kitomis ministerijomis, Vyriausybe, Seimo socialinių reikalų ir darbo komitetu, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus institucija, Lietuvos Savivaldybių asociacija, Vaiko teisių apsaugos skyriais, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, socialinės paramos skyriais, vaikų globos namais, NVO (VO „Gelbėkit vaikus“, „Vaikams konfederacija“ ir „Vaikų dienos centrų asociacija“);

- *Socialinės paramos skyriai* bendradarbiauja su vaikų globos namais, vaikų dienos centrais bendruomenėse, Vaiko teisių apsaugos skyriumi, paramos vaikams centru, policija, su mokyklų ir specialiųjų mokyklų mokytojais, socialiniais darbuotojais, su psichikos sveikatos centrų socialiniais darbuotojais;

- *NVO* bendradarbiauja su Vaiko teisių apsaugos skyriumi, mokyklomis, seniūnija, savivaldybe, kitomis NVO (pavyzdžiui, „Maisto bankas“), kurių veikla nėra tiesiogiai nukreipta į pagalbą vaikams;

- *Mokyklos* bendradarbiauja su policija, Vaiko teisių apsaugos skyriumi, VO „Gelbėkit vaikus“, kitų mokyklų socialiniais pedagogais, seniūnija;

- *Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vaiko teisių apsaugos ir pagalbos skyrius* bendradarbiauja su Vaiko teisių apsaugos skyriais, socialinės paramos centrais, policija, ugdymo įstaigomis, visais užimtumo centrais, NVO.

Lyginant teorinę dalį (žiūrėti 2.2. poskyrį) su tyrimu, galima teigti, jog informantų nurodoma pagrindinė bendradarbiaujanti institucija – Vaiko teisių apsaugos skyrius atitinka ir teisės aktais apibrėžtą pagrindinę instituciją, užtikrinančią vaiko teisių apsaugą. Vienas iš informantų taip pat pažymėjo bendradarbiavimo su Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba svarbą, šio bendradarbiavimo reikšmingumą iškeldamas į pirmąją vietą. Vis dėlto kiti informantai jo nuomonės nepalaikė. Galima daryti išvadą, kad minėta institucija pati nerodo iniciatyvos tarpinstituciniame bendradarbiavime, arba tiesiogiai su klientais dirbančios institucijos tiesiog nežino apie bendradarbiavimo galimybes. Vienaip ar kitaip, su šia įstaiga ryšys yra silpnas. Kalbant apie kitas institucijas, jų deklaruojamų ryšių skaičius yra pakankamai didelis (didesnis, nei nurodomas teorinėje dalyje). Informantai atskleidė bendradarbiavimo su policija svarbą. Pastebima ir tai, kad ne visada deklaruojami ryšiai yra realiai veikiantys – socialinės paramos skyrius nurodytas kaip bendradarbiaujantis su keliomis pagalbos teikimo tinklo institucijomis, tačiau šiuos savivaldybių padalinius nurodė vos vienas kitos institucijos atstovas.

Tyrimu siekta nustatyti socialiai atskirtiems vaikams pagalbą teikiančių institucijų struktūrinį veiksmingumą bei jų veiklos efektyvumą teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams. Informantų buvo klausama ar, jų nuomone, „egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šių vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kokių trūksta? Reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičių, ar nieko nereikia keisti? Ar šių institucijų veikla yra efektyvi? Paašškinkite“. Remiantis informantų atsakymais buvo išskirtos dvi prasminės kategorijos – valstybės institucijų skaičius ir institucijų veiklos efektyvumas.

3.2.5 lentelėje pateikiamos institucijų skaičiaus ir veiklos efektyvumo prasminės kategorijos ir jas iliustruojantys pavyzdžiai.

3.2.5 Lentelė. Institucijų skaičius ir jų veiklos efektyvumas, kategorijos ir subkategorijos

Kategorijos	Subkategorijos	Iliustruojantys pavyzdžiai
Valstybės institucijų skaičius	Pakankamas (n=5)	- „ <i>Aš manau, kad pačių institucijų yra pakankamai</i> “ (1 informantas) - „ <i>Manau, pakankamai yra</i> “ (2 informantas) - „ <i>Manau, kad institucijų yra pakankamai</i> “ (3 informantas) - „ <i>Manau, kad institucijų skaičius yra tikrai pakankamas</i> “ (4 informantas) - „ <i>Manau, jų pakanka</i> “ (5 informantas) - „ <i>Aš galvoju, na kaip, tų valstybinių institucijų turbūt pakanka</i> “ (7 informantas)
	Reikėtų plėsti (n=2)	- „ <i>Taip pat, tikrai ne paslaptis, kad dar vis trūksta socialinių paslaugų plėtros mažose savivaldybėse, kaimiškose teritorijose</i> “ (6 informantas) - „ <i>Bet, ką tikrai reikėtų daryti, tai tikrai reikėtų nevyriausybinių sektorių išplėsti</i> “ (7 informantas)
Institucijų veiklos efektyvumas	Efektyvi (n=5)	- „ <i>Vertinant šiuo [kad sistema sukurta ir funkcionuoja – L.S.] požiūriu, galima sakyti, kad ji yra efektyvi, tik tiek, kad kaip ir visur ji</i>

		<p><i>irgi turi problemų“ (1 informantas)</i></p> <p>- „<i>Visos problemos buvo išspręstos ir, aš manau, kad tai rodo, kad veikla efektyvi yra“ (3 informantas)</i></p> <p>- „<i>Ir nuo tų metų mes matome, visa tai kas atsiranda naujo, jeigu imti vien tik tai teisinę bazę, vaiko teisių apsaugos ir gerovės sritį, vienaip ar kitaip vis tiek yra naudinga, reiškia“ (4 informantas)</i></p> <p>- „<i>Bet, kad institucijų veikla yra reikalinga ir ji duoda tam tikrą efektą – tikrai taip“ (6 informantas)</i></p> <p>- „<i>Na, tai, aišku, tai, kad yra tos institucijos, kad jos teikia paslaugas, tai turi efektą“ (7 informantas)</i></p>
	Nepakankamai efektyvi (n=2)	<p>- „<i>Norėtusi geresnio rezultato“ (2 informantas)</i></p> <p>- „<i>Na, manau, kad veikla galėtų būti ir efektyvesnė“ (5 informantas)</i></p>

Iš pateiktų duomenų matyti, kad didžioji dalis informantų (n=5) mano, jog valstybės institucijų, teikiančių pagalbą socialiai atskirtiems vaikams skaičius yra pakankamas. O du informantai mano, kad reikėtų plėsti socialinių paslaugų prieinamumą. Kaip teigia 7 informantas, nevyriausybinių institucijų skaičių reikėtų išplėtoti ten, kur jis dar nėra pakankamas. Informanto nuomone, ypač specializuotų paslaugų trūksta neįgaliems vaikams, vaikams patyrusiems seksualinį smurtą, vaikams, kurie patys smurtavo. Be to, šiems vaikams pagalba yra sunkiai prieinama ne tik dėl specializuotų paslaugų trūkumo, bet ir dėl neobjektyvaus visuomenės požiūrio į juos – pavyzdžiui, į smurtautoją žiūrima kaip į nusikaltėlį, nusipelnusį tik bausmės ir nevertą pagalbos.

Taigi, galima daryti išvadą, jog institucijų skaičius iš esmės yra pakankamas, tačiau egzistuoja poreikis plėsti veiklą ir paslaugų teikimą specifiniuose sektoriuose ir vietovėse – reikalinga tam tikrų institucijų atskirų padalinių plėtra (pvz.: įrengti daugiau vaikų dienos ar neįgaliųjų užimtumo centrų) kaimiškose vietovėse, informantų nuomone, galėtų plėstis ir nevyriausybinių organizacijų veikla.

Iš pateiktų duomenų matyti, kad didžioji dalis informantų (n=5) nurodo, jog valstybės institucijų veikla, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams yra efektyvi. Taip pat yra nuomonė, jog ši veikla yra nepakankami efektyvi (n=2).

Atsižvelgus į darbo stažą, tai, jog institucijų veikla yra efektyvi, teigė beveik visi ilgiausią laikotarpį vaiko teisių apsaugos srityje dirbę specialistai, kurių darbo stažas apima 7 - 16 metų (n=4). Galima pastebėti, kad tik 3 informantas tiesiogiai atsakė, kad veikla iš tiesų yra efektyvi. Likusių atsakymai yra labiau abstraktūs, informantai vengė tiesioginio atsakymo ir institucijų veiklą vertino labai atsargiai, pasakymai „efektyvus“ visais atvejais (išskyrus minėtą) turėjo daug išimčių ir galiausiai susivedė į vieną sakinį – jei institucijos egzistuoja ir teikia paslaugas, tai reiškia, jog efektas yra. Toks atsakymų pobūdis, ypač iš ilgai dirbančių specialistų, yra suprantamas, kadangi kritikuoti institucijas, prie kurių veiklos pats prisidedi (o tai iš esmės reiškia kritikuoti save), yra labai sudėtinga. Gauta informacija leidžia teigti, kad vis dėlto pagalbos teikimo efektyvumas nėra ypatingai aukštas, problemos, kurias informantai vardijo aukščiau ir žemiau šioje darbo dalyje, daro jam didelį poveikį.

Tyrimu siekta nustatyti socialiai atskirtiems vaikams pagalbą teikiančių valstybės institucijų bendradarbiavimo sklandumą bei pagrindines problemas iškylančias tarpinstitucinėje veikloje. Informantų buvo klausiama, „ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai?“ ir „ką galima būtų pakeisti, kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?“ Remiantis informantų atsakymais, buvo išskirtos dvi prasminės kategorijos – bendradarbiavimo lygis ir problemos tarpinstitucinėje veikloje.

3.2.6 lentelėje pateikiamos institucijų bendradarbiavimo lygio ir problemų tarpinstitucinėje veikloje prasminės kategorijos ir jas iliustruojantys pavyzdžiai.

3.2.6 Lentelė. Institucijų bendradarbiavimo lygis ir iškylančios problemos, kategorijos ir subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys pavyzdžiai
Bendradarbiavimo lygis	Sklandus (n=2)	- „Bendradarbiaujame su Vaiko teisių apsaugos skyriais, tai, manau, kad tas bendradarbiavimas yra pakankamai sklandus“ (1 informantas) - „Mano nuomone, bendradarbiavimas vyksta gana sklandžiai“ (5 informantas)
	Geresnis lyginant nei	- „Manyčiau, kad dabar yra kur kas geriau,

	prieš kelis metus (n=1)	<i>nei buvo prieš penkis metus, kai buvo sudėtinga kartais kalbėtis, kai reikia – su prokuratūra, policija, ypatingai su gydymo įstaigomis“ (2 informantas)</i>
	Sėkmingas (n=1)	<i>- „Ir, reikia pripažinti, mums tikrai sėkmingai pavyksta, nes pagal šiuos nuostatus taryba turi teisę, reiškia, taip pat Vyriausybė taip nustatė, kad taryba turi teisę kreiptis su atskirais siūlymais tiesiog į Vyriausybę...“ (4 informantas)</i>
	Nėra vienareikšmiško atsakymo (n=2)	<i>- „Bet, kad vyksta bendradarbiavimas, ar sunkesnis ar lengvesnis, taip, taip yra“ (6 informantas) - „Vienareikšmiškai tikrai nepasakysiu, jįsai vyksta sklandžiai ar ne“ (7 informantas)</i>
	Galėtų vykti dažniau (n=1)	<i>- „Aš manau, kad kartais galėtų vykti dažniau“ (3 informantas)</i>
Problemos tarpinstitucinėje veikloje	Tobulintinas teisinis reglamentavimas (n=1)	<i>- „Aš atsakyčiau, kad ne tiek tarpinstitucinėje veikloje, bet pagrindinė problema yra tobulintinas teisinis reglamentavimas vaiko teisių apsaugos srityje“ (1 informantas)</i>
	Paslaugų prieinamumo sunkumai (n=1)	<i>- „O kita kryptis – tai yra paslaugos vaikams ir šeimai. Jų plėtojimas, jų prieinamumo problema“ (1 informantas)</i>
	Išankstinės nuostatos (n=1)	<i>- „Yra nemažai išankstinių nuostatų išlikę apie tai, kad valstybinės institucijos yra neaktyvios, nenori dirbti gerai, o nevyriausybiniams organizacijoms atrodo, kad nepakankamas dėmesys joms skiriamas, nepakankamas finansavimas, jie nepakankamai įtraukiami į paslaugų planavimą arba jų resursai neišnaudojami“ (2 informantas)</i>

Bendradarbiavimo trūkumas (n=3)	<p>- „Gal kitose trūksta bendradarbiavimo“ (3 informantas)</p> <p>- „Jaučiasi aukščiau už kitus dėl savo užimamų pareigų ir ne visada noriai bendradarbiauja“ (5 informantas)</p> <p>- „Būtų galima sakyti, kad viena iš problemų vat ir yra, kad ne visą laiką mums pavyksta bendradarbiauti, sakykime taip“ (7 informantas)</p>
Atsainus požiūris į darbą (n=2)	<p>- „kad kai kurie specialistai iš kitų institucijų nėra labai linkę ar atsainiai žiūri į savo darbą ir nenori įsitraukti į visą tą veiklą“ (3 informantas)</p> <p>- „Na, kita dar tokia problema gal būtų, tai darbuotojų atsainus požiūris į savo darbą“ (5 informantas)</p>
Finansinis indėlis (n=1)	- „Ir ypač tada būna sudėtingiau, kai šitoms pastangoms užtikrinti reikia kiekvienos ministerijos, reiškia, be abejo, individualaus finansinio indėlio“ (4 informantas)
Darbuotojų trūkumas (n=1)	- „Dar yra tokia problema kaip darbuotojų trūkumas“ (5 informantas)
Trintis ir nesusikalbėjimas (n=1)	- „kad jau tos trinties ir nesusikalbėjimo būtų mažiau“ (4 informantas)
Bendradarbiavimas „iš reikalo“ (n=2)	<p>- „Aš manau, kad tikrai ne paslaptis, daug kur yra, bet čia per laiką, aš neįvardinu va konkrečiai įstaigas, bet susidarė va tokia, nu, kultūra, sakykim, kabutėse, kad „bendradarbiaujam, nes reikia“ (6 informantas)</p> <p>- „to reikalaujama, to reikia, čia kažką reikia atlikti“ (7 informantas)</p>
Tik savo darbinių	- „Reiškia, aš matau savo vieną tokią labai

	funkcijų matymas (n=1)	<i>ryškia pagrindinę funkciją ir ją darau. Tai va šitie dalykai jie atneša problemas“ (7 informantas)</i>
--	---------------------------	---

Iš tyrimo matyti, jog vertindami bendradarbiavimo sklandumą tarpinstituciniame lygmenyje, informantai nurodo, kad šis bendradarbiavimas vyksta sklandžiai (n=2) ir taip pat, jog apklaustieji neturi vienareikšmiško atsakymo (n=2). Taip pat, specialistų nuomone, tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra geresnis lyginant nei prieš kelis metus (n=1), sėkmingas (n=1) ir galėtų vykti dažniau (n=1). Tyrimo duomenis lyginant atsižvelgus į darbo stažo kriterijų, tarpinstitucinį bendradarbiavimo sklandumą geriausiai vertina informantai, kurių darbo stažas yra 6 - 9 metai ir 10 metų ir daugiau, o prasčiausiai – kurių darbo stažas yra 5 metai.

2 informantas teigė, jog bendradarbiavimas gerėja dėl bendrų institucijų veiklų, tokių kaip didėjantis projektų skaičius, kuriuos valstybės institucijos kuria kartu su NVO, rašo įvairias programas ir strategijas. Taip pat, informanto nuomone, minėtos institucijos yra susikoooperavusios.

3 informantas teigė, jog institucijų bendradarbiavimas galėtų vykti dažniau ir nurodė, kad kartais institucijos nenoriai prisiima atsakomybę ir stengiasi ją nuo savęs nusimesti, pasidaro neaišku, kokia institucija yra atsakinga už konkrečios problemos sprendimą. Informanto nuomone, galėtų būti duomenų bazė ar atvira prieiga elektroninėje erdvėje, kur būtų galima matyti vienoje vietoje visų pagalbą socialiai atskirtiems vaikams teikiančių institucijų kontaktus, neberekėtų jų ieškoti per atskiras paieškas. Kaip pavyzdį jis nurodė, kad seniūnijoje yra daug skyrių, vaiko teisių apsaugos institucijoje yra daug skyrių, ir, kartais, atsivertus atskirus interneto puslapius, susipainiojama ir nebežinoma, į ką reikėtų kreiptis. Informantas pateikė ir konkretų pasiūlymą šios problemos sprendimui, tiesa, pritaikydamas jį ne Lietuvos, o tik Vilniaus atvejui: galėtų būti sukurtas bendras Interneto puslapis, kur būtų suvesti seniūnijos, Vaiko teisių apsaugos skyrius, mokyklų, priskirtų tai seniūnijai, duomenys, kuriuos sudarytų konkrečių asmenų kontaktai ir tai leistų greičiau išsiaiškinti, ko konkrečiai reikia ir kaip bendradarbiauti.

Taigi, atsižvelgus į tiriamųjų atsakymus, galima teigti, jog vis dėlto yra tendencija, kad bendradarbiavimas tarp valstybės institucijų socialiai atskirtų vaikų apsaugos ir pagalbos jiems srityje nuolat gerėja ir yra pakankamai sklandus, tačiau yra institucijų, tarp kurių šį bendradarbiavimą reikėtų gerinti.

Atsakydami į klausimą, kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje, beveik pusė informantų teigė, jog tai apskritai bendradarbiavimo trūkumas (n=3). Po 2 informantus nurodė tokias problemas: atsainus specialistų požiūris į savo darbą (n=2) ir bendradarbiavimas „iš reikalo“ (n=2). Taip pat buvo paminėti tokie aspektai: tobulintinas teisinis

reglamentavimas (n=1), paslaugų prieinamumo sunkumai (n=1), išankstinės nuostatos į socialiai atskirtus vaikus (n=1), darbuotojų trūkumas (n=1), finansinis indėlis (n=1), trintis ir nesusikalbėjimas (n=1) bei tik savo darbinių funkcijų matymas (n=1).

7 apklaustasis mano, jog viena iš problemų ir yra, kad ne visą laiką institucijoms pavyksta bendradarbiauti ir tenka dėti nemažai pastangų tam, kad bendradarbiavimas apskritai vyktų. Taip pat šis informantas, akcentuoja kitą problemą dėl kurios bendradarbiavimas stringa – tai specialistų ryškus tik savo funkcijos matymas ir atsiribojimas nuo bendradarbiavimo su kitais specialistais, dirbančiais socialiai atskirtų vaikų pagalbos srityje, ir jų pagalbos. Šiam informantui antrina 6 apklaustasis, kurio nuomone, tikrai ne paslaptis, jog yra susidaręs toks darbuotojų požiūris, kad bendradarbiaujama, nes „reikia“. To yra reikalaujama, reikia kažką atlikti, bet užmirštama, dėl ko visa tai vyksta, kas yra centras, apie kurį yra sukamasi. 2 informanto nuomone, labai svarbi problema tarpinstitucinėje veikloje yra tai, jog vienu institucijų viduje dažnai trūksta informacijos apie tai, kokia linkme dirba kitos institucijos, kokią veiklą jos planuoja. Tokio supratimo stoka gali vesti prie skirtingų institucijų veiklos toje pačioje srityje nesuderinamumo.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad dažniausiai pasitaikančios problemos tarpinstituciniame bendradarbiavime yra bendradarbiavimo trūkumai, bendradarbiavimas „iš reikalo“, taip pat atsainus kai kurių specialistų požiūris. Galima teigti, jog tai klasikinės bet kokios didesnės struktūros ar organizacijos problemos, ir pagalbos teikimo socialiai atskirtiems vaikams tinklas nėra išimtis. Vis dėlto tai nereiškia, kad tokios problemos iš principo negali būti išspręstos ir kad egzistuojanti struktūra negali būti optimizuota.

3.3. Tyrimo išvados

1. Apibendrinant tyrimo rezultatų analizę, išsiaiškinta, kad socialiniai pedagogai ir darbuotojai, dalyvaujantys tarpinstituciniame pagalbos teikimo tinkle, socialiai atskirtų vaikų apibrėžime dažniausiai vartoja tokius apibūdinimus, kaip gyvenimas skurde bei emigracija. Ryškiausi socialiai atskirtų vaikų bruožai – elgesio problemos ir jautrumas. O, informantų nuomone, didžiausias vaikų patekimo į socialinę atskirtį veiksnys yra jų šeimos finansinės/ ekonominės/ materialinės problemos.

2. Nustatyta, kad pagrindinė institucijų, teikiančių netiesioginę pagalbą socialiai atskirtiems vaikams, veiklos kryptis yra valstybės politikos formavimas, atitinkamai svarbiausia tiesioginės pagalbos kryptimi informantai įvardijo ugdymą. Kitos netiesioginės veiklos kryptys: vaikų globos namų priežiūra ir kuravimas, dienos centrų ir ugdymo centrų neįgaliems vaikams rėmimas, metodinis vadovavimas Vaiko teisių apsaugos skyriams. Tiesioginės – namų ruošos

darbų mokymas, pamokų ruošos skatinimas, konsultavimas (individualus ir grupinis). Informantai nurodė, kad savo darbe jie stengiasi vadovautis tokiomis vertybinėmis nuostatomis: vaikas kaip vertybė, taip pat pagarba ir realistiškumas, humaniškumas, unikalumas, pasitikėjimas, bendradarbiavimas, konfidencialumas, atvirumas, tolerancija, atsakingumas, nediskriminavimas, empatija bei palaikymas.

3. Analizuojant informantų atsakymus nustatyta, kad pagrindinė problema, su kuria susiduria specialistai yra specializuotų paslaugų vaikams nebuvimas. Taip pat neadekvati visuomenės reakcija, nevieningas skirtingų institucijų sąvokų interpretavimas, finansavimo trūkumas, darbuotojų stoka ir paslaugų prieinamumo sunkumai, intensyvesnio darbo ir kompetencijų trūkumas, pagalbos šeimai centrų stoka, vaikų nepasitikėjimas, kai kurių darbuotojų, dirbančių tam tikrose pagalbas teikiančiose institucijose, atmetinis požiūris į savo darbą ar nenoras bendradarbiauti, per dideli vaikų globos namai.

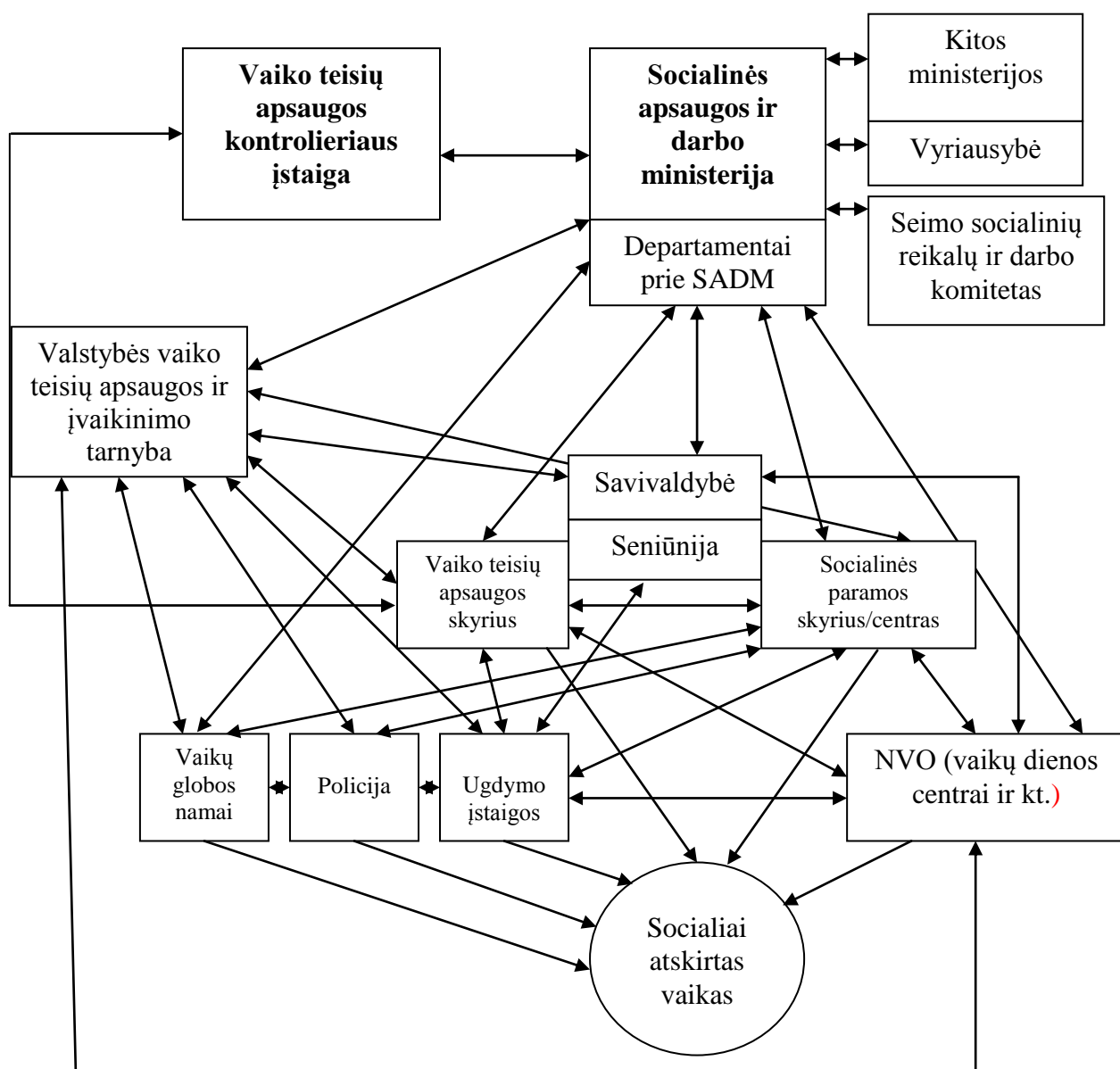
4. Nagrinėjant institucijų bendradarbiavimą paaiškėjo, kad didžioji dalis specialistų dažniausiai nurodo Vaiko teisių apsaugos skyrius kaip institucijas, su kuriomis bendradarbiaujama intensyviausiai. Kitos bendradarbiaujančios institucijos yra ministerijos (Teisingumo, Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos, Vidaus reikalų, Susisiekimo), Vaikų dienos centrų asociacija, NVO „Vaikams konfederacija“, savivaldybės, seniūnijos, NVO Paramos vaikams centras, Lietuvos savivaldybių asociacija. Vyriausybė, Seimo socialinių reikalų ir darbo komitetas, kitos NVO („Maisto bankas“), vaikų dienos centrai, psichikos sveikatos centras, Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba.

5. Analizuojant informantų atsakymus nustatyta, kad institucijų skaičius iš esmės yra pakankamas, tačiau trūksta šių institucijų atskirų padalinių plėtros (pvz.: įrengti daugiau vaikų dienos ar neįgaliųjų užimtumo centrų) specifinėse vietovėse. Taip pat dauguma informantų nurodė, kad institucijų veikla teikiant pagalbą yra efektyvi, nors tik vienas informantas atsakė į šį klausimą tiesiogiai.

6. Nustatyta, kad pagrindinės problemos, išskylančios tarpinstitucinėje veikloje, yra apskritai bendradarbiavimo trūkumas. Kitos nurodomos problemos: atsainus specialistų požiūris į savo darbą, bendradarbiavimas „iš reikalo“, tobulintinas teisinis reglamentavimas, paslaugų prieinamumo sunkumai, išankstinės nuostatos į socialiai atskirtus vaikus, darbuotojų trūkumas, finansinis indėlis, trintis ir nesusikalbėjimas bei tik savo darbinių funkcijų matymas.

7. Remiantis informantų atsakymais tarpinstitucinės pagalbos teikimo struktūros schema, pristatyta 2 darbo dalyje, buvo papildyta naujais elementais (institucijomis) ir ryšiais (žr. 2 pav.). Būtina pažymėti, kad tarpinstitucinis pagalbos tinklas, nepaisant matomo kompleksiško, galėtų būti skaidomas dar labiau į smulkesnius elementus (atskiras NVO,

skirtingų rūšių ugdymo įstaigas ir pan.), tačiau siekiant išlaikyti schemos suprantamumą, buvo apsisistota ties stambesniais jos elementais:

2 pav. Tarpinstitucinio pagalbos teikimo tinklo schema

- ↔ Abipusis tarpinstitucinis bendradarbiavimas
- Tiesioginė pagalba socialinės atskirties vaikui

Galima pastebėti, kad kai kurie informantų nurodyti ryšiai yra labai formalūs, procedūriniai (pvz., SADM privalo derinti kuriamus teisės aktus tiek su Vyriausybe, tiek su Seimu, tiek su kitomis ministerijomis, todėl visų šių subjektų dalyvavimas nagrinėjamoje srityje yra labiau formalus, nors Seimas ir galėtų savarankiškai inicijuoti atitinkamus įstatymus), kiti yra labai specifiniai (vaikų globos namai nedalyvauja sprendžiant didesnės dalies socialiai atskirtų vaikų problemas), dar kiti – nereguliarūs (policija labiau dalyvauja sprendžiant pasekmes, o ne priežastis). Vis dėlto ši schema leidžia suformuoti pakankamai aiškų supratimą apie Lietuvoje veikiančią tarpinstitucinę pagalbos teikimo socialiai atskirtiems vaikams tinklą.

IŠVADOS

Socialiai atskirtų vaikų problemos šiandieninėje Lietuvos visuomenėje išlieka aktualios ir nuolat reikalaujančios dėmesio. Vien tik valstybinių institucijų, sprendžiančių šio pobūdžio problemas, skaičius Lietuvoje yra pakankamai įspūdingas, liudijantis ne tik apie valstybės dėmesį šiai sričiai, bet kartu ir apie tai, kad kol kas socialinėje atskirtyje esančių vaikų skaičius yra per didelis. Šis magistro darbas siekė atskleisti ir įvertinti Lietuvos institucijų veiklos ypatumus bei galimas problemas teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams, kompleksiskai pažvelgti į šių vaikų problemas Lietuvoje. Siekiant šio tikslo buvo nustatyti ir įgyvendinti trys pagrindiniai darbo uždaviniai:

1. Vykdamas pirmąjį uždavinį, buvo atlikta literatūros analizė, kuria buvo siekiama išgryninti socialinės atskirties koncepciją bei atskleisti specifinius vaikų, patekusių į socialinę atskirtį, bruožus. Atlikta analizė buvo lyginama su empirinio tyrimo metu (kurio metu buvo apklausti pagrindinių Lietuvos institucijų, teikiančių pagalbą socialiai atskirtiems vaikams, specialistai) gautais informantų atsakymais:

- Pirmojoje darbo dalyje išanalizavus socialinės atskirties koncepciją buvo priimtas apibendrinantis apibrėžimas, tyrimo metu iš esmės patvirtintas ir informantų, kurie laikėsi panašių ar net tokių pačių nuostatų socialinės atskirties atžvilgiu, kokios yra nurodomos ir mokslinėje literatūroje. Be materialinių veiksnių, Lietuvos atveju (informantų nuomone) ypatingos įtakos turi ir emigracijos veiksny. Emigracija, kaip socialinės atskirties veiksny, pati savaime veikia abejomis kryptimis – ji yra ir savanoriškas (tėvų atveju) atsisakymas savo visuomeninių ryšių (dažniausiai siekiant pagerinti savo materialinę padėtį), ir nesavanoriškas atstūmimas visuomenės, kuri gali netoleruoti emigrantų vaikų, paliktų be įprastos globos.

- Informantų atsakymai taip pat iš esmės sutapo ir su darbe apibrėžtais (1.2 poskyris) socialinės atskirties vaikų bruožais. Informantų nuomone, ryškiausi socialiai atskirtų vaikų bruožai – elgesio problemos ir jautrumas, o didžiausias vaikų patekimo į socialinę atskirtį veiksny yra jų šeimos finansinės, ekonominės arba materialinės problemos. Informantai visiškai neakcentavo tautinių mažumų problemos, kas gali būti siejama su tuo, kad Lietuvoje iš esmės tik vienos bendruomenės atstovai (romų) turi specifinių problemų socialinės atskirties srityje.

2. Vykdamas antrąjį darbo uždavinį, remiantis teisės aktais (įstatymais, institucijų nuostatomis) buvo atlikta tarpinstitucinio pagalbos teikimo tinklo analizė:

- Lietuvoje veikiantis pagalbos socialiai atskirtiems vaikams tinklas yra pakankamai išvystytas ir apima tiek tiesioginę, tiek netiesioginę pagalbą teikiančias institucijas, taip pat jas galima būtų suskirstyti į valstybines ir nevalstybines organizacijas.

- Valstybinės institucijos didesnę dėmesį skiria teisiniam, teoriniam vaikų apsaugos ir geresnės gyvenimo kokybės reguliavimui – tvirtina teisės aktus, leidžia įstatymus, o nevyriausybinių organizacijų įgyvendina praktinę pagalbą socialinės atskirties vaikams – organizuoja jiems ir jų šeimoms renginius, išvykas, vykdo užimtumo ir maitinimo programas.

3. Vykdamas trečiąjį darbo uždavinį tarpinstitucinio pagalbos teikimo tinklo analizės išvados buvo lyginamos su kokybinio tyrimo metu gautais rezultatais:

- Tyrimo metu informantų nurodomas darbo pobūdis iš esmės sutampa su teorijoje apibrėžtomis institucijų funkcijomis, o vykstantis politikos formavimo procesas, kaip netiesioginis darbas su klientu, atitinka valstybės numatytą pagalbos vaikams politiką. Kalbant apie tiesioginę pagalbą, informantai labiausiai akcentavo į ugdymą nukreiptas veiklas. Vis dėlto pokalbių metu galima buvo pastebėti, kad apibūdinti savo veiklos sritis specialistai dažniausiai vardiavo tai, kas įtvirtinta jų institucijų nuostatuose arba jų pačių pareigybių aprašymuose. Dėl šios priežasties stipri atsakymų ir teorinės dalies koreliacija turėtų būti vertinama kritiškai, atitinkamai didelis vykdomų veiklų skaičius nereiškia, kad visada pasiekiamas rezultatas, ir kad šis rezultatas visada yra teigiamas.

- Nepaisant beveik vieningos informantų nuomonės dėl socialinės atskirties sąvokos ir socialiai atskirtų vaikų bruožų, jie teigė, kad įvairiuose teisės aktų kūrimo etapuose kyla problemų tarpinstitucinio derinimo metu, kai šios sąvokos yra interpretuojamos skirtingai. Kalbant apie tiesioginę pagalbą, buvo atskleista, kad, nors institucijų skaičius yra pakankamas, ji gali būti sunkiai prieinama regionuose, kaimiškose vietovėse. Taip pat trūksta specializuotų paslaugų, jų spektras yra per siauras. Dažnai institucijose, kuriose teikiamos paslaugos vaikams, neatsižvelgiama į jų poreikius, trūksta įstaigų, skirtų emocijų ir elgesio sutrikimų turintiems vaikams.

- Tyrimo metu pastebėta, kad į klausimą apie institucijų veiklos efektyvumą tik vienas informantas tiesiogiai atsakė, kad veikla iš tiesų yra efektyvi. Kiti informantai vengė tiesioginio atsakymo ir institucijų veiklą vertino labai atsargiai, šių atsakymų esmė – jei institucijos egzistuoja ir teikia paslaugas, reiškia egzistuoja ir efektas. Toks atsakymų pobūdis yra suprantamas, kadangi kritikuoti institucijas, prie kurių veiklos prisidedama asmeniškai, yra labai sudėtinga. Gauta informacija leidžia teigti, kad vis dėlto pagalbos teikimo efektyvumas nėra ypatingai aukštas, problemos, minėtos anksčiau, daro jam didelį neigiamą poveikį.

- Atsižvelgus į tiriamųjų atsakymus, galima teigti, jog vis dėlto yra tendencija, kad bendradarbiavimas socialiai atskirtų vaikų apsaugos ir pagalbos jiems srityje tolygiai gerėja ir yra pakankamai sklandus, tačiau kalbant apie atskiras tarpinstitucinio pagalbos teikimo tinklo dalis vis dar yra institucijų, tarp kurių ši bendradarbiavimą reikėtų gerinti. Anot vieno iš apklaustųjų, tenka dėti nemažai pastangų tam, kad bendradarbiavimas apskritai vyktų. Kai kurių

institucijų specialistai linkę atsisakyti bet kokio bendradarbiavimo, jei tik jis išeina už jiems nustatytų funkcijų ribų, kiti bendradarbiauja vien verčiami teisės aktų, tačiau nerodo nei iniciatyvos, nei noro vykdyti atitinkamas veiklas. Taip pat vienu institucijų viduje dažnai trūksta informacijos apie tai, kokia linkme dirba kitos institucijos, kokią veiklą jos planuoja. Tokio supratimo stoka gali vesti prie skirtingų institucijų veiklos toje pačioje srityje nesuderinamumo.

- Reikia pažymėti, kad skirtingų institucijų atstovų tarpusavio supratimo trūkumai išryškėjo ir šio tyrimo metu. Pavyzdžiui, valstybinių institucijų atstovai nuogaštavo, kad nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas vis dar yra nepakankamas, kad jie turėtų plėsti savo veiklą, ypač regionuose. Atitinkamai NVO atstovai teigė, kad joms labai trūksta finansavimo, žmogiškųjų išteklių. Akivaizdu, kad neišsprendus šių problemų, klausimas iš tikrųjų turėtų būti ne apie šių institucijų plėtrą, bet apie jų išgyvenimą.

- Analizuojant Lietuvos pagalbos teikimo socialiai atskirtiems vaikams tinklą, buvo sudaryta pagalbos teikimo schema, padėjusi aiškiau apibrėžti įvairių institucijų darbą ir tarpusavio ryšius (pateikiama empirinio tyrimo išvadose, žr. Pav. 2). Iš schemos matyti, jog informantų nurodoma centrinė tiesiogiai pagalbą teikianti valstybinė institucija yra Vaiko teisių apsaugos skyriai. Šios įstaigos yra ir tarp turinčių daugiausiai tarpinstitucinių ryšių. Iš esmės toks Vaiko teisių apsaugos skyrių vaidmuo atitinka ir teisės aktų, reglamentuojančių vaiko teisių apsaugą, nuostatas. Kalbant apie kitas institucijas, jų deklaruojamų ryšių skaičius taip pat yra pakankamai didelis (didesnis, nei nurodomas teorinėje dalyje). Pastebima ir tai, kad ne visada deklaruojami ryšiai yra realiai veikiantys – pavyzdžiui, socialinės paramos skyriai nurodyti kaip bendradarbiaujantys su keliomis pagalbos teikimo tinklo institucijomis, tačiau šiuos savivaldybių padalinius nurodė tik du kitų institucijų atstovai, taip pat vienas iš informantų pažymėjo didelį Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos vaidmenį, nors kiti informantai jo nepalaikė.

4. Tyrimas patvirtino šio darbo įvade iškelto problemos teiginį dėl teisinio reguliavimo problematiškumo, kuris lemia tiek tarpinstitucinio bendradarbiavimo trūkumus, tiek iš esmės leidžia kai kuriems darbuotojams nevykdyti reikiamos pagalbos teikimo veiklos dėl neaiškiai įstatymuose paskirstytos atsakomybės. Ši problema labiausiai veikia netiesioginį pagalbos socialiai atskirtiems vaikams teikimą. Tiesiogines veiklas labiausiai apsunkina pagalbos prieinamumas ir per siauras paslaugų spektras, taip pat, kalbant apie nevyriausybines organizacijas, resursų (materialinių ir žmogiškųjų) stoka. Pasiūlymai dėl šių problemų sprendimo pateikiami kitame skyriuje.

REKOMENDACIJOS

Nors dalis atskleistų pagalbos teikimo tinklo problemų yra pakankamai tradicinės bet kokioms didelėms organizacijoms ar jų tinklams, tai nereiškia, kad jos yra neišsprendžiamos ir kad veikla negalėtų būti optimizuota. Svarbiausias valstybės uždavinys šiuo atveju yra užtikrinti visų šių organizacijų susikalbėjimą, sklandesnį ir glaudesnį bendradarbiavimą. Kaip paaikškėjo tyrimo metu, galima išskirti tris svarbiausias pagalbos teikimo tinklo problemas. Pirmoji yra ta, kad ne tik patys klientai dažnai nežino, į kurią iš daugybės organizacijų jie galėtų kreiptis, bet ir pačios institucijos kartais nežino, su kuo jos galėtų bendradarbiauti, kokia institucija yra atsakinga už konkrečios problemos sprendimą. Prasmingas būtų pasiūlymas dėl vieningos duomenų bazės sukūrimo. Ši duomenų bazė galėtų veikti elektroninėje erdvėje internetinės duomenų talpyklos principu ir apjungti visus tinklo dalyvius, jų kontaktinius duomenis, pagalbos teikimą reglamentuojančius teises aktus. Gerasis tokios duomenų bazės pavyzdys galėtų būti jau kelerius metus sėkmingai veikianti sistema LINESIS (Lietuvos narystės ES informacinė sistema), kuria bendrai naudojasi pagrindinės valstybinės institucijos.

Antroji problema yra paslaugų prieinamumas tam tikrose vietose bei specifinių paslaugų trūkumas. Priklausomai nuo valstybės finansinių galimybių, būtina ateityje plėsti veiklą ir paslaugų teikimą specifiniuose sektoriuose ir vietovėse. Vėlgi priklausomai nuo biudžeto, reikėtų pagalvoti ir apie nevyriausybinių organizacijų rėmimą, siekiant padėti joms plėsti savo veiklą ir labiau įtraukti visuomenę į socialiai atskirtų vaikų problemų sprendimą.

Trečioji pagrindinė problema yra paties pagalbos socialiai atskirtiems vaikams teikimo tinklo neformalumas. Egzistuoja pakankamai daug teisės aktų, reglamentuojančių pagalbos teikimą ir kai kuriuos institucijų tarpusavio ryšius. Kartu kiekviena institucija turi ir savo įstatus. Būtina suvienodinti teisinį reguliavimą šioje srityje (pavyzdžiui – atskiru įstatymu), kad būtų aiškiai apibrėžtos ir atskirtos atsakomybės, būtų įtvirtintas vieningas (bet lankstus) socialinės atskirties ir į socialinę atskirtį patekusių vaikų apibrėžimas, numatytos konkrečios rizikos grupės. Toks teisės aktas galėtų formalizuoti ir santykius su nevyriausybinėmis organizacijomis, oficialiai pripažįstant jų vaidmenį pagalbos teikimo srityje.

Kalbant apie tolimesnį šios temos vystymą mokslinėje literatūroje, galima būtų pasiūlyti dvi pagrindines tyrimo kryptis. Pirmoji yra platesnio masto kiekybinis tyrimas (pvz.: anketinė apklausa su uždarojo tipo klausimais), kuris pagal galimybes apimtų bent po kelis specialistus iš visų ar beveik visų tarpinstitucinio pagalbos socialiai atskirtiems vaikams teikimo tinklo įstaigų ir organizacijų, siekiant sudaryti reprezentatyvų tinklo veikimo trūkumų ir jo tobulinimo galimybių sąrašą. Antroji kryptis galėtų būti teisinio pobūdžio tyrimas, išsamiai analizuojantis egzistuojantį teisinį reguliavimą bei jo spragas bei pateikiantis galimus jų sprendimo variantus.

LITERATŪROS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Abromaitienė L. Delinkventinio elgesio pedagogika: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 2008;
2. Barkauskaitė M., Rodzevičiūtė E. Nenoro mokytis priežastys mokinių ir mokytojų požiūriu // Pedagogika: mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 2004, Nr. 73, p. 89-93;
3. Barry B. Social Exclusion, Social Isolation and the Distribution of Income. London: London School of Economics, 1998;
4. Brazienė R. ir kt. Socialinės atskirties modeliai Lietuvoje // Filosofija. Sociologija. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla. 2004, Nr. 4, p. 50-56;
5. Černeckienė, J. Socialinė pedagogika: studijų knyga. Marijampolė: Marijampolės kolegijos Leidybos centras, 2007;
6. Dromantienė L., Česnuitytė V. Europos Sąjungos socialinė politika. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius: MRU leidykla, 2011;
7. Gruževskis B. Skurdas Lietuvoje: problemos ir galimybės.
<http://www.skurdas.lt/ffiles/fmain/flstc_20100710.pdf> [žiūrėta 2012-04-13];
8. Ilgūnienė R. Nepilnamečių nusikalstamumo priežastingumo Lietuvoje socialiniai veiksniai // Socialinis ugdymas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 2010, Nr. 13 (24), p. 97-206;
9. Iriye A. Global community : The Role of International Organizations in the Making of the Contemporary World. London: University of California Press, 2002;
10. Ignatavičienė, S., Žukauskienė, R. Rizikos grupės vaikai. Vilnius, 1999;
11. Janonienė D., Survutaitė D. Tautinių mažumų vaikų mokyklinė integracija // Pedagogika: mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 2007, T. 86, p. 156-161;
12. Juodeikaitė A. ir kt. Socialinės aprėpties, kaip socialinės atskirties, alternatyvos metodologiniai aspektai // Socialinis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2005, Nr. 4(2), p. 42-49;
13. Kondrotaitė G. Socialinės rizikos šeimos Lietuvoje: atvejo studija // Filosofija. Sociologija. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla. 2006, Nr. 4, p. 55-60;
14. Kvedaravičiūtė I. Nevyriausybių organizacijų vaidmuo sprendžiant socialines „gatvės vaikų“ problemas // Pedagogika: mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 2007, T. 88, p. 131-137;
15. Kvieskienė G. Socializacija ir vaiko gerovė. Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2003, p. 7;

16. Kvieskienė G., Indrašienė, V. Socialinio darbo ypatumai vaikų globos namuose: metodinė priemonė. Vilnius: Lodvila, 2008;
17. Kvieskienė G., Indrašienė V., Merfeldaitė O. Socialinės pedagoginės pagalbos komandos narių atrankos kriterijai // Pedagogika: mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 2006, T. 83, p. 103-108;
18. Lazutka R. Pajamos, vartojimas ir skurdas // Žmogaus socialinė raida. Vadovėlis aukštosioms mokykloms. Vilnius: Homo Liber, 2001;
19. Leliūgienė, I. Socialinė pedagogika. Kaunas: Technologija, 2003;
20. Levitas R. et al. The Multi-Dimensional Analysis of Social Exclusion. Bristol: University of Bristol, 2007;
21. Liesytė A., Račkauskienė S. Savivaldybės vaidmuo sprendžiant tėvų priežiūros stokojančių vaikų socialinės atskirties problemas // Vaikų socialinės atskirties prevencija: realijos ir perspektyvos. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2006;
22. Maniukaitė G. Visuomenės silpnieji ir atstumtieji: vertybių konflikto ypatumai Lietuvoje // Filosofija. Sociologija. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla. 2007, Nr. 2, p. 45-54;
23. Merfeldaitė O. ir kt. Vaikų ir pagalbos specialistų požiūris į socializacijos centruose teikiamą pagalbą vaikams // Socialinis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2011, Nr. 10 (2), p. 255–266;
24. Mikulionienė S. Socialinė atskirtis: sąvokos samprata ir vartoseną Lietuvoje // Socialinis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2005, Nr. 4 (2), p. 20-32;
25. Okunevičiūtė Neverauskienė L., Česnuitytė V., Socialiai pažeidžiamos grupės darbo rinkoje: samprata, vertinimas, integracija: mokomoji knyga. Vilnius: Technika, 2009;
26. Okunevičiūtė Neverauskienė L., Šlekienė K. Nevyriausybinų organizacijų paslaugos siekiant socialiai pažeidžiamo jaunimo užimtumo // Socialinis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2008, Nr. 7(3), p. 15-25;
27. Peace R. Social exclusion: a concept in need of definition? Social Policy Journal of New Zealand. Issue 16, 2001;
28. Poviliūnas A. Lietuva. Kova su vaikų skurdu ir vaikų socialinės aprėpties skatinimas: Nacionalinės politikos krypties tyrimas. Vilnius, 2007;
29. Sakalauskas, G. ir kt. Vaikų ir jaunimo neužimtumo ir nusikaltimų prevencija: situacijos analizė ir metodinės rekomendacijos. Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, Teisės institutas, 2000;
30. Social Exclusion Unit. Preventing Social Exclusion // Report by the Social Exclusion Unit. London, 2001;

31. Taljūnaitė M. Pilietybė ir socialinė atskirtis šiuolaikinėje Europoje // Filosofija. Sociologija. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla. 2004, Nr. 4, p. 47 (46-49);
32. Targamadžė V., Vaitkevičius V. Panevėžio, Šiaulių ir Klaipėdos vaikų dienos centrų kaip vaikų socialinės atskirties mažinimo agentų veiklos problemų ir galimybių tyrimas // Socialinis ugdymas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 2009, Nr. 10 (21), p. 18-30;
33. Valantiejiė S. Specialiųjų auklėjimo įstaigų vaidmuo dirbant su socialinę atskirtį patiriančiais vaikais // Vaikų socialinės atskirties prevencija: realijos ir perspektyvos. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2006;
34. Willetts P. „*What is a Non-Governmental Organization?*“ London, 2006. <<http://www.staff.city.ac.uk/p.willetts/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM>> [žiūrėta 2012-08-01];
35. Zaleskienė I. Asmuo, visuomenė ir valstybė. Socialinė atskirtis/ Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. Vilnius: JTVP, 1998;
36. Zaleskienė I., Rutkauskienė L. Nevyriausybių organizacijų vaidmuo teikiant socialines paslaugas // Socialinis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2003, Nr. 1 (3), p. 87-96;
37. Zuoza R. Vaikų ir jaunimo pozityvioji socializacija: norminių aktų analizė // Socialinis ugdymas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 2011. Nr. 16 (27), p. 64 (58-64);
38. Žukauskas P., Vveinhardt J. Diskriminacija kaip darbuotojų tarpusavio santykių disfunkcija // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. 2008, Nr. 14. Kaunas: Akademija, p. 171-179.

TEISĖS AKTAI

1. Lietuvos Respublikos 2006 m. birželio 13 d. Nr. X-686 Socialinės paramos mokiniams įstatymas
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279123&p_query=&p_tr2=>
[žiūrėta 2012-09-03];
2. Lietuvos Respublikos Įstatymas 1995 m. liepos 3 d. Nr.I-983 Vaiko teisių konvencija
<http://www.nplc.lt/sena/nj/Dokumentai/Uzs_teis_aktai/vaiko%20teisiu%20konvencija.htm>
[žiūrėta 2012-08-15];
3. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimo Nr. IX-1569 priedėlis Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija

- <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=211767&p_query=&p_tr2=>
[žiūrėta 2012-09-25];
4. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 17 d. įsakymu Nr. A1-207 Darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinės rekomendacijos
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=225359&p_query=&p_tr2=>
[žiūrėta 2012-11-04];
5. Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. X-1379 Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos nuostatai
<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=311696&p_query=&p_tr2=>
[žiūrėta 2012-08-12];
6. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ataskaita apie Lietuvos Respublikos 2004 – 2006 metų nacionalinio kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų plano ir jo įgyvendinimo 2005 – 2006 metų priemonių vykdymą
<www.socmin.lt/get_file.php?file=YkthWG01cVJaSDVqMU1TV242M0YxR0t1bHBhZXY4TzRucUZ0bW1yVWs5aG4ybXJHYXBkalpHblptS0Nibk11VGE2YVJZOHZRbGNSeG1wdWlhczVneVp2V2JwQ1pyR3VibWMIMkZlbnN5ZWxkZGhhSktheU16STBXeVpjR3h0a21PWWJwaVpqMjZsYXBSanpKWnN5NGVZcFdTSmFhUEp3c2ZHYnFpWm1tM1ZZOCUyQmN4SnZLbktscGxwZVltR0daYWNLYVpHZHBwTXZlU10dWIybDBaZyUzRCUzRA==> [žiūrėta 2012-09-17];
7. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. LR 2004-2006 metų nacionalinis kovos su skurdu ir socialine atskirtimi veiksmų planas
<www.socmin.lt/get_file.php?file=RTpcXEluZXRwdWJcXFNtYXJ0d2ViL3NvYy9tL21fZmlsZX Mvd2ZpbGVzL2ZpbGU5MjAuemlwO05BUf9MaXRoIHBhdGFpc3l0YTIuemlwOzs=>;
8. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. A1-93 Socialinių paslaugų katalogas
<www.socmin.lt/get_file.php?file=bTZacm0ycVJsMzVwMUplV21xM0gxR3V1WlphWXY1VzRiYUZ3bW1qVvPkaG0ybW5HbTVIVVpHalprNkNhbk1XVGE2YVRZNXZRdzHSc21wMmltczVweVp6V21aQ1pyR21ibHMIMkZlbnN5ZWxkZGphSINhbGN5VDBXeVpiV3hybHBXVmFweHZqNwVabWFSanljVnN4NnpDMDJpY1pwMmJ4SmJSYnAxcXA1ZkxrZGxwa1p1UG1HT1ZxcFNHbVp6TG1wUFlhNXBnb0pYU3hzeVpsWENzYVpDVHlKclNtOFNiY0dsd1pRJTNEJTNE> [žiūrėta 2012-10-24];
9. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. A1-23 Konsoliduotas kovos su skurdu ir socialinės atskirties mažinimo 2007-2008 m. priemonių sąrašas
<www.socmin.lt/get_file.php?file=bUtlYm0yeVJhSkZycjhTZm41NIYyR0twbEttV3haYkjtNUJuakdYUGtzVnUxWnZWbkt5V21tUEltV0Njck1iVGs1eGxZOG5ReEpTYW9XcVliY2lWeldyUG1jWn

BxSlprYWQzRWw1Mml3OUJybnBHbnhwS1d5NTJkmbFWbXgyQ1diNWx2bEdkcWFHTm4xc2l
WbTUIMkZEbjVhTVIKJTJCZTJNWFhhNWWh0cUdmQmthV2IxNW5VbTJOcFk1U1V4SmFhcHN
UVFpxZVZtWjNXeEpLWlpwcHBaNUtWbTJ5UIp0R2FtV3FiYktHVVGJNdyUzRA==> [žiūrėta
2012-10-20];

10. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. A1-355 Vaikų išlaikymo fondo administracijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai

<http://www.vif.lt/vifa/failai_images/skyriunuostatai/istaigos_nuostatai.pdf> [žiūrėta 2012-09-12];

11. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. kovo 5 d. įsakymu Nr. A1-121 Vaikų ir jaunimo skyriaus nuostatai

<http://www.socmin.lt/get_file.php?file=YXFabW01eVJsbjVqMU1TV25LM0gxR211a1piSnY4aTRiS0ZwbXBmVW5s5aVkykHZHYkplVlpHclpsNkNXbkpHVGE2WnBZNWpReDhTZG1wdWlhTTVpeVdqV1pwQnNySm1iWTgIMkZlbp5ZW55ZVdhSmFhbGN6STBXcVptVyUyQlZscFdZbTV4bmoycWxhWmxyekp0c21vJTJCVnhXcWlrNSUyRkcySm5FYkoxcXE1akJaYzZZeEd6V2FXTnFubXpUazVDZnJKYlBhNWhtb3NiWXh0U2RwMnV0YU1Ga2xteVRacEtaWjJaalp0YkdsY21mbDUIMkJYZEdRJTNE> [žiūrėta 2012-10-24];

12. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. Klasės vadovo pavyzdinis pareigybės aprašymas. Prieiga per Internetą:

<http://www.smm.lt/docs/d_panele/Klases_vadovo_aprasas_04-28.pdf>;

13. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. Šeibokienė G. Kompleksinė pagalba vaikams ir šeimai. 2009. p. 3.

<<http://www.smm.lt/veikla/docs/renginiai/091126/kompleksine%20pagalba%20seimai.pdf>>
[žiūrėta 2012-11-04];

14. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2001 m. gruodžio 14 d. įsakymas Nr. 1667 Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=161532&p_query=&p_tr2=>
[žiūrėta 2012-10-12];

15. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1548 Mokyklos psichologo bendrieji pareiginiai nuostatai
<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=260357> [žiūrėta 2012-10-28];

16. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga. Apie Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigą

- <<http://www3.lrs.lt/pls/inter/vaikai?sakId=7877&dokId=68775&kalbId=1>> [žiūrėta 2012-11-11];
17. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas 1996 m. kovo 14 d. Nr. I-1234 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=279424> [žiūrėta 2012-09-12];
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. 1983 Bendrieji Vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=216580&p_query=&p_tr2=>> [žiūrėta 2012-09-11];
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimo Nr. 1525 Nacionalinė vaikų dienos centrų 2005–2007 metų programa <http://www.nplc.lt/sena/pr13/program_dok/17.doc> [žiūrėta 2012-09-16];
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 1114 Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=264166&p_query=&p_tr2=>> [žiūrėta 2012-07-23];
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimas Nr. 184 Dėl vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų plano patvirtinimo <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=250552&p_query=&p_tr2=>> [žiūrėta 2012-10-09].

KITI ŠALTINIAI:

1. Alytaus miesto savivaldybė, Socialinės paramos skyrius. <<http://www.alytus.lt/socialines-paramos-skyrius>> [žiūrėta 2012-10-02];
2. Darbo ir socialinių tyrimų institutas. Vaikų skurdo ir socialinės atskirties mažinimo galimybės ir priemonės Lietuvoje <<http://www.dsti.lt/tyrimai.html#m2011>> [žiūrėta 2012-11-10];
3. Dolmantienė, A. Seime diskutuota apie šeimos, kaip konstitucinės vertybės, svarbą. Pranešimas. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4465&p_d=116996&p_k=1> [žiūrėta 2012-11-18];

4. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija. Priimta Generalinės Asamblėjos 44/25 rezoliucija pagal Trečiojo komiteto pranešimą (A/44/736 ir Corr. 1)
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=19848&p_query=&p_tr2=>
[žiūrėta 2012-10-29];
5. Kauno miesto savivaldybė, Socialinės paramos skyrius. Skyriaus nuostatai.
<<http://old.klaipedos-r.lt/?lt=1326438708>> [žiūrėta 2012-10-02];
6. Klaipėdos miesto savivaldybė, Socialinės paramos skyrius. Nuostatai
<<http://www.alytus.lt/socialines-paramos-skyrius>> [žiūrėta 2012-10-02];
7. Labdaros ir paramos fondas Algojimas. Apie fondą <<http://www.algojimas.lt/>> [žiūrėta 2012-11-12];
Lietuvos Caritas. Apie Caritas <<http://www.caritas.lt/page/apie-mus-1>> [žiūrėta 2012-11-08];
8. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos. Vilnius, 2007;
9. Lietuvos statistikos departamentas. Socialinės paslaugos 2010 m.
<http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/download_release/?id=3664&download=1&doc=1923&P_HPSESSID=169a4d7212fba2ac227c1c207eb921fd> [žiūrėta 2012-10-27];
10. Lietuvos statistikos departamentas. Socialinės paslaugos 2011 m.
<http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/download_release/?id=3869&download=1&doc=2087>
[žiūrėta 2012-10-27];
11. Nacionalinis socialinės integracijos institutas. Tikslai ir misija
<<http://zmogui.lt/about/misija>> [žiūrėta 2012-10-21];
12. Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Misija ir strateginiai tikslai <http://www.ndt.lt/id-misija_ir_strateginiai_tikslai.html> [žiūrėta 2012-11-03];
13. NVO vaikams konfederacija. Apie mus
<<http://www.nvoaikamskonfederacija.lt/?lang=lt&mid=2>> [žiūrėta 2012-10-11];
14. Paramos fondas „Europos socialinio fondo agentūra“. Vystymo bendrija „In corpore“
<<http://www.equal.lt/lt/pages/view/?id=81>> [žiūrėta 2012-09-17];
15. Socialinės komunikacijos institutas. Socialinės apsaugos terminų žodynas
<<http://www.sec.lt/pages/zodynas/paaiskinimai/S3.html>> [žiūrėta 2012-09-05];
16. Socialinės komunikacijos institutas. Socialinio pedagogo terminų žodynelis
<<http://www.senoji.vpu.lt/socpedagogika/zodynelis/s.html>> [žiūrėta 2012-05-14];

17. Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.
 Prioritetinės veiklos sritys
<http://www.sppd.lt/lt/informacija/Veikla/prioritetines-veiklos-sritys/> [žiūrėta 2012-10-20];
18. Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.
 Socialinės programos <http://www.sppd.lt/lt/informacija/socialines-programos/> [žiūrėta 2012-10-20];
19. „Transparency International“ Lietuvos skyrius. NVO sektoriaus skaidrumo skatinimas.
http://www.nisc.lt/lt/files/main/NVO_skaidrumas_NVO_akimis%282008%29.pdf
 [žiūrėta 2012-04-27];
20. Uždaroji akcinė bendrovė „Factus Dominus“. Vaiko gerovės reprezentacinis tyrimas.
 Ataskaita
http://www.socmin.lt/get_file.php?file=bWFhY20yZVJhMzVvMUUpPV21xMIMxR2F1bFpiSHY1dTRtcUdkbXBuVVp0aHYycGpHYVplV1pHdlpsNkRIbkpLVFphWnBZNTNReHNSeG1wdWlhTTVseVd2V2FwQ1hySmVibGMIMkKjbmNtZXh0ZGxhSldhbXN6STBadVp hV3RxbVpPWWJKeHFqMnlsWlpsbnpNZHNSbyUyQIJ4V1dpbEoIMkZHMHNURW5wd WRubWJVWk5PYTJadkdtR2RuWlphV3hXZVpaNXJWVloyVm1zcWVtNkNi [žiūrėta 2012-09-09];
21. Vaikų laikinosios globos namai „Atsigręšk į vaikus“. Šeimos krizių prevencija, socialinės ir psichologinės pagalbos šeimai būdai. Vilnius, 2008;
22. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Veiklos sritys http://www.vaikoteises.lt/lt/veikla/veiklos_sritys/ [žiūrėta 2012-10-22];
23. Viešosios politikos ir vadybos institutas. Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES struktūrinę paramą: vertinimo ataskaita
http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CBkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.esparama.lt%2Fes_parama_pletra%2Ffailai%2Ffm%2Ffailai%2FAtaskaitos%2FBPD_vertinimo_ataskaitos%2Fliepa_SADM_vertinimo_ataskaita_2011.pdf&ei=P96rUNyUOIqOtAaPnYHoBA&usg=AFQjCNGRtJknBMs4K5pOZivrhAmOQltQQ&sig2=l4t1bgSWQWTInaK_MB2msw/ [žiūrėta 2012-09-07];
24. Vilniaus miesto socialinės paramos centras. Veikla. Centro funkcijos
<http://spcentras.lt/Veikla-696.html> [žiūrėta 2012-10-02];

25. VO Gelbėkit vaikus. Apie mus <<http://www.gelbvaik.lt/gelbvaik/node/2>> [žiūrėta 2012-09-27];
26. VO Gelbėkit vaikus. Vaikų dienos centrai <<http://www.gelbvaik.lt/gelbvaik/node/37>> [žiūrėta 2012-10-22];
27. Крутько Е. Детская безнадзорность как феномен социального отчуждения Новосибирск: Новосибирский Государственный технический университет, 2011.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo „**Valstybės institucijų veikla teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams**“ pagrindinis **tikslas** yra atskleisti ir įvertinti valstybės institucijų veiklos ypatumus bei galimas problemas teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams. Darbo pagrindas yra Lietuvos atvejo analizė, atliekama šiais **metodais**:

- mokslinės literatūros apžvalga;
- statistinės analizės metodas;
- sociologinis kokybinis tyrimas (interviu).

Tyrimo imtis: 7 informantai dirbantys institucijose, teikiančiose pagalbą socialiai atskirtiems vaikams.

Kaip paaiškėjo tyrimo metu, galima išskirti **tris svarbiausias pagalbos teikimo tinklo problemas**. Pirmoji yra ta, kad ne tik patys klientai dažnai nežino, į kurią iš daugybės organizacijų jie galėtų kreiptis, bet ir pačios institucijos kartais nežino, su kuo jos galėtų bendradarbiauti, kokia institucija yra atsakinga už konkrečios problemos sprendimą. Antroji problema yra paslaugų prieinamumas tam tikrose vietose bei specifinių paslaugų trūkumas (t. y. reikalinga paslaugų spektro plėtra). Trečioji pagrindinė problema – būtina suvienodinti teisinį reguliavimą šioje srityje (pavyzdžiui – atskiru įstatymu), kad būtų aiškiai apibrėžtos ir atskirtos atsakomybės, būtų įtvirtintas vieningas (bet lankstus) socialinės atskirties ir į socialinę atskirtį patekusių vaikų apibrėžimas, numatytos konkrečios rizikos grupės.

Raktiniai žodžiai: socialinė atskirtis, socialiai atskirti vaikai, pagalbos teikimo tinklas, valstybės institucijos, tarpinstitucinis bendradarbiavimas.

SUMMARY

The main **goal** of Master's thesis "**The Activities of the State Institutions Providing Aid to the Socially Excluded Children**" is to reveal and evaluate the activities of state institutions and the characteristics of their potential problems providing aid to the children living in the social exclusion. Work is based on the case of Lithuania and is completed by the following **methods**:

- literature review;
- statistical analysis;
- sociological qualitative research (interviews).

Survey: 7 research participants employed in the institutions providing aid to the children living in social exclusion.

The research has revealed **the three most important problems of the aid network**. The first is that the socially excluded children or their representatives often do not know which of the many organizations they should ask for help, moreover, the authorities themselves sometimes are not aware of how they can work together and who is responsible for a specific problem. The second problem is the inability to reach the aid services and the insufficiency of the specific services (i.e. the spectrum of the services needs broader development). The third major problem is the need to harmonize the legal regulation in this area. The responsibilities in this area must be clearly defined and separated between different institutions; there should be a single (though flexible) definition of social exclusion, the socially excluded children and the specific risk groups.

Keywords: social exclusion, socially excluded children, aid-providing network, state institutions, interinstitutional cooperation.

PRIEDAI

INTERVIU KLAUSIMAI

- 1.** Kur dirbate?
- 2.** Kokios Jūsų darbo funkcijos? Už ką esate atsakingas/atsakinga?
- 3.** Kokia Jūsų darbo patirtis?
- 4.** Koks Jūsų išsilavinimas (kompetencijos)?

O dabar pakalbėkime apie konkretesnę temą – socialiai atskirtus vaikus.

- 5.** Kokius vaikus Jūs priskiriate socialinės atskirties vaikams?
- 6.** Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams?
- 7.** Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaikų atsiradimą?
- 8.** Kokios yra Jūsų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams?
- 9.** Kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujate dirbdami su socialinės atskirties vaikais?
- 10.** Su kokiomis problemomis susiduriate spęsdami minėtiems vaikams išskylančias problemas?
- 11.** Su kokiomis institucijomis, NVO bendradarbiaujate spęsdami socialinės atskirties vaikų problemas?
- 12.** Ar, jūsų nuomone, egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šių vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip manote, kokių trūksta?
- 13.** Jūsų nuomone, reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičių, ar nieko nereikia keisti?
- 14.** Kaip manote, ar šių institucijų veikla yra efektyvi? Paaiškinkite.
- 15.** Ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai? Ką galima būtų pakeisti?
- 16.** Kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?

INTERVIU KLAUSIMAI

- 1.** Kur dirbate?
- 2.** Kokios Jūsų darbo funkcijos? Už ką esate atsakingas/atsakinga?
- 3.** Kokia Jūsų darbo patirtis?
- 4.** Koks Jūsų išsilavinimas (kompetencijos)?

O dabar pakalbėkime apie konkretesnę temą – socialiai atskirtus vaikus.

- 5.** Kokius vaikus Jūs priskirate socialinės atskirties vaikams?
- 6.** Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams?
- 7.** Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaikų atsiradimą?
- 8.** Kokios yra Jūsų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams?
- 9.** Kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujate rengdami teisės aktus darbui su socialinės atskirties vaikais?
- 10.** Su kokiomis problemomis susiduriate teisės aktų rengime sprendžiant minėtiems vaikams iškylančias problemas?
- 11.** Su kokiomis institucijomis, NVO bendradarbiaujate sprendami socialinės atskirties vaikų problemas?
- 12.** Ar, jūsų nuomone, egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šių vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip manote, kokių trūksta?
- 13.** Jūsų nuomone, reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičių, ar nieko nereikia keisti?
- 14.** Kaip manote, ar šių institucijų veikla yra efektyvi? Paaiškinkite.
- 15.** Ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai? Ką galima būtų pakeisti?
- 16.** Kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?

1 INFORMANTAS

1. Kur dirbate?

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Vaikų ir jaunimo skyrius.

2. Kokios Jūsų darbo funkcijos? Už ką esate atsakingas/atsakinga?

Esu vyriausioji specialistė ir (trumpa pauzė) mano funkcijos yra įgyvendinti vaiko teisių apsaugos politiką (trumpa pauzė) valstybės lygmenyje.

3. Kokia Jūsų darbo patirtis?

15 metų.

4. Koks Jūsų išsilavinimas (kompetencijos)?

Aš esu baigusi Vilniaus pedagoginio universiteto istorijos ir socialinės pedagogikos studijas ir magistrą socialinės pedagogikos. Edukologijos, man rodos, laipsnis yra.

5. Kokius vaikus Jūs priskiriate socialinės atskirties vaikams? 6. Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams? 7. Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaikų atsiradimą?

Aš gal iš karto atsakysiu apimdama visus tris klausimus apie socialinės atskirties vaikus, jų bruožus ir (trumpa pauzė) veiksnius, lemiančius jų atsiradimą. Tai... Visų pirma socialinės atskirties sąvoka yra labai plati. Ir plati ta prasme, kad ji apima tam tikrus rizikos faktorius, tokius, kurie visų pirma nėra vaiko rizikos faktoriai, nes vaiko rizikos faktoriai tai visų pirma gali būti elgesio sutrikimai, išgyventos psichosocialinės traumos, patirta seksualinė ar fizinė prievarta, patyčios, psichologinės vaiko problemos ar charakterio ypatumai. Bet atskirties sąvoka taip pat apima tokius išorinius, kaip: (trumpa pauzė) tėvų bedarbystė, kaip vienas iš rizikos faktorių; skurdas. Skurdas šiaip yra vienas iš klasikinių faktorių, nes skurde gyvenantis vaikas yra prilyginamas būtent atskirčiai. Jie žymiai dažniau patiria atskirtį ir yra žymiai didesnėje rizikoje negu lyginant su kitais vaikais. Toliau prie atskirties gali būti tokie faktoriai kaip šeimos gyvenimo būdas. Pavyzdžiui: tėvai vartoja alkoholį ar yra priklausomi nuo narkotinių medžiagų ir kitų kvaišalų. Dar tokie dalykai kaip (trumpa pauzė), gali būti kaip tėvų išvykimas į užsienį ir t.t. Tai čia yra labai plati sąvoka ir socialinė atskirtis šiaip apima visas šitas grupes.

8. Kokios yra Jūsų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams?

Veiklos kryptis tai visų pirmą reikėtų žiūrėti ne vien Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos funkcijas, bet žiūrėti bendrą valstybės politiką. Ir visų pirma vaikų atžvilgiu šita politika yra formuojama atsižvelgiant ir įgyvendinant Jungtinių Tautų Vaiko teisių apsaugos

konvencijos nuostatas. Ir būtent įgyvendinant šias konvencijos nuostatas ir yra visų pirma siekiama užtikrinti ir sudaryti tas sąlygas, kad vaikas visų pirma nepatektų į tą socialinę atskirtį. Bet čia reikia žiūrėti vėl gi iš kelių pusių. Tai visų pirma, iš skirtingų tų pusių, nes visų pirma tos priemonės, kurios yra skirtos tiesiogiai vaikui, pvz.: vaikui pagalba psichologinė, vaiko užimtumas, pagalba šeimai ir t.t.. Ir visiškai yra kitos priemonės, kurios yra skirtos kovai su skurdu, su atskirtimi. Tai būtent kovai su skurdu – bedarbystės mažinimas, užimtumo didinimas, lankstus tėvų darbo grafikas ir t.t. Tai vėl gi čia reikia žiūrėti. Plačiau į šitą visą kontekstą įsilieja švietimo sistema, kuri taip pat prisideda prie to – tos geros ugdymo sąlygos vaikui, kurios irgi mažina socialinę atskirtį ir didina vaiko galimybes ir gebėjimus.

9. Kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujatės rengdami teisės aktus susijusius su pagalba socialinės atskirties vaikams?

Visų pirma kai rengi teisės aktą (trumpa pauzė) žiūri į tai, kad vaikui būtų geriau. Ir, kad užtikrinti tą vaiko gerovę ir, kad vaikas būtų apsaugotas nuo neigiamos įtakos, nuo neigiamos aplinkos ir, kad jisai galėtų augti, vystytis būtent toj sveikoj aplinkoj didinant tėvų atsakomybę visų pirma. Ir tos vertybinės nuostatos yra visų pirma, kad (trumpa pauzė) vaikas yra vertybė. Čia – pagrindas (nusijuokia).

10. Ar susiduriate ir su kokiomis problemomis rengdami teisės aktus socialinės atskirties vaikų problemai spresti?

Yra įvairių problemų. Visų pirma yra tokios... Vėl gi čia keli dalykai yra. Tai visų pirma, rengiant ypač naujus teisės aktus, ir ypač remiantis naujomis idėjomis arba naujomis nuostatomis, tai visų pirma yra reakcija visuomenės, jeigu tai yra labai didelė naujovė, ir visuomenės mentalitetas, tas požiūris labai svarbus. Pavyzdžiui kas yra susiję su vaikų priežiūra ar nemušimu vaikų tai yra laba svarbu. Kiti dalykai tai yra jau grynai labiau techniniai dalykai, tai tarpsinstitucinio bendradarbiavimo sąsajos, kai skirtingos institucijos skirtingai traktuoja tą patį, skirtingai interpretuoja sąvokas ir t.t. Čia yra tokie skirtingi...

11. Su kokiomis institucijomis, NVO bendradarbiaujate sprendami socialinės atskirties vaikų problemas?

Pagrindė tai mes dirbame su (trumpa pauzė), bendradarbiaujame rengdami teisės aktus tai su Teisingumo ministerija, Švietimo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Vidaus reikalų ministerija. Čia priklausomai nuo srities ir nuo klausimo. Dar gali būti net Susisiekimo ministerija. Tokios būtų iš pagrindinių. Taip pat bendradarbiaujame labai su Vyriausybe, taip pat su Seimo socialinių reikalų ir darbo komitetu, tokie pagrindiniai. Ir su Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus institucija, žinoma. O nevyriausybines tai yra kelios. Pas mus Lietuvoje yra trys didžiosios organizacijos, kurios yra skėtinės vadinamos organizacijos,

kurios savo veikloje jungia kitas nevyriausybinės organizacijas, dirbančias vaiko teisių apsaugos srityje. Tai visų pirma yra „Gelbėkit vaikus“ Visuomeninė organizacija, NVO „Vaikams konfederacija“ ir jauniausia yra „Vaikų dienos centrų asociacija“.

12. Ar, jūsų nuomone, egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šių vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip manote, kokių trūksta? 13. Jūsų nuomone, reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičių, ar nieko nereikia keisti?

Ne. Aš manau, kad pačių institucijų yra pakankamai. Tiksliai tiek, kad galbūt yra per maži žmogiškieji išteklių per maži, ypač vaiko teisių apsaugos skyriuose, kuriuose yra dirbama tiesiogiai su vaikais. Savivaldybėse yra taip pat žmogiškųjų išteklių klausimas, yra darbuotojų stoka. Bet pačių institucijų tai pakanka, nereikia keisti nieko, tiksliai, kad funkcijų perskirstymas; socialinių darbuotojų labai trūksta savivaldybės seniūnijose dirbančių su šeimomis ir vaikais. Tai čia yra viena tokia iš pagrindinių problemų.

14. Kaip manote, ar šių institucijų veikla yra efektyvi? Paaiškinkite.

Priklauso nuo to, kaip tą efektą matuosi. Kaip kriterijų pasirinksi to efektyvumo. Tik tiek galiu pasakyti, kad ta institucinė sąranga susijusi su vaiko teisių pasauga yra jau sukurta, funkcionuoja. Aišku, galbūt yra problemų kaip ir visose sistemose, bet tai, kad ji funkcionuoja, veikia tai jau yra didelis privalumas. Aš manau, kad vertinant šiuo požiūriu galima sakyti, kad ji yra efektyvi, tik tiek, kad kaip ir visur ji irgi turi problemų.

15. Ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai? Ką galima būtų pakeisti?

Bendradarbiavimas yra atskiras klausimas. Čia yra taip. Vėl gi, bendradarbiavimą reikia žiūrėti tam tikroje srityje. Nes bendradarbiavimas yra institucijos nacionaliniu lygmeniu, yra institucijos savivaldybiniu lygmeniu. Tai žiūrint tarp kurių institucijų ir koks bendradarbiavimas. Ar tai yra vertikalus bendradarbiavimas ar horizontalus. Efektyvumas priklauso nuo to koks yra klausimas ir kaip ta problema sprendžiama.

Duokite pavyzdį: Su savivaldybe tiesiogiai mes nebendradarbiaujame. Bendradarbiaujame su Vaiko teisių apsaugos skyriais, socialinės paramos skyriais, vaikų globos namais. Tai, manau, kad tas bendradarbiavimas yra pakankamai sklandus.

16. Kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?

Aš atsakyčiau, kad ne tiek tarpinstitucinėje veikloje, bet pagrindinė problema tai yra (trumpa pauzė) tobulintinas teisinis reglamentavimas vaiko teisių apsaugos srityje. Manu Lietuva jau yra pribrendusi keisti tam tikras nuostatas tokiu būdu gerinant vaiko teisių apsaugą – tai būtent įstatyminiai dalykai. O kita kryptis – tai yra paslaugos vaikams ir šeimai. Jų plėtojimas, jų prieinamumo problema. Tai čia yra pagrindinės problemos.

2 INFORMANTAS

5. Kur dirbate?

Aš dirbu Vilniaus miesto savivaldybėje, Socialinės paramos skyriuje. Vedėja.

6. Kokios Jūsų darbo funkcijos? Už ką esate atsakingas/atsakinga?

Socialinės paramos skyrius yra Socialinių reikalų ir sveikatos departamento struktūrinis padalinys, kuris yra atsakingas už socialinių paslaugų (trumpa pauzė) teikimą Vilniaus miesto gyventojams; visoms Vilniaus miesto gyventojų grupėms, tai yra: senyvo amžiaus žmonėms, vaikams iš rizikos šeimų, vaikams našlaičiams, neįgaliems žmonėms, neįgaliems vaikams.

7. Kokia Jūsų darbo patirtis?

(trumpa pauzė) Dirbu savivaldybėje. Bendrai sudėjus, su pertrauka, apie 5 metus. Prieš tai dirbau Vaiko teisių apsaugos skyriuje. Dabar antri metai Socialinės paramos skyriuje.

8. Koks Jūsų išsilavinimas (kompetencijos)?

Ikimokyklinio ugdymo metodika ir psichologija esu baigusi Vilniaus pedagoginiame universitete ir šiuo metu studijuoju magistrą Mykolo Romerio universitete, socialinio darbo.

5. Kokius vaikus Jūs priskiriate socialinės atskirties vaikams?

Socialinę atskirtį patiriantys vaikai – tai yra vaikai, kurie patenka į vaikų globos namus, vaikai iš socialinės rizikos šeimų, kurių šeimoms pagalba jau nepadėjo ir reikėjo imtis kraštutinių priemonių, kad vaikai būtų atskirti nuo šeimos. Taip pat neįgalūs vaikai, kuriuos auginti atsisako tėvai, patiria socialinę atskirtį, arba tų kurių ir neatsisako, tačiau vis viena dėl visuomenės požiūrio, dėl tebesančių visuomenėje stigmų, dėl požiūrių, dėl nepakankamos aplinkos pritaikymo patiria socialinę atskirtį. Manau, kad patiria tie vaikai neįgalūs tą socialinę atskirtį. Kokie dar? Na, turbūt šitos dvi pagrindinės grupės, mano manymu.

6. Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams?

(trumpa pauzė) Pagrindinis bruožas... Galbūt... Negalėčiau apibendrinti visų, nes vaikai su negalia, kurie gyvena šeimoje ir lanko ugdymo centrą tai ta socialinė atskirtis pasireiškia skirtingai nei vaiko iš rizikos šeimos socialinė atskirtis. Tačiau, kalbant apie vaikus patekusius į valstybės globą, tai pagrindiniai jų bruožai yra ypatingai maža savivertė arba visiškai jos nebuvimas; sunkiai suvokia, atpažįsta savo emocijas; (trumpa pauzė) nepasitiki, bet tai irgi seka iš savivertės arba iš neigiamos patirties; nepasitiki supančiu pasauliu, aplinkiniais; sunkiai bendrauja tiek su bendraamžiais, tiek su vyresniais; yra lengvai pasiduodantys aplinkinių įtakai – ypatingai gatvės įtakai, kitų žmonių; dažnai nežino kas yra normalu ir dėl to linkę į kraštutinumus, prisiriša prie pirmo pasitaikiusio žmogaus ir po to labai greitai nusivilia. Tai va tokius pagrindinius galėčiau...

7. Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaikų atsiradimą?

(pauzė) Globaliai kalbant tai ir ekonominė padėtis, ir visuomenės moralinė būklė: bendra dorovė ir bendra moralė visos visuomenės arba bendruomenės – tiksliau bendruomenės nebūvimas irgi skatina, yra vienas iš veiksnių. Nes yra silpnos bendruomenės, nes žmonės, šeimos nelinkę vieni kitiems padėti, pamatyti kai šeima vargsta arba grimzta, arba patiria krizes ir nepuola padėti bendruomenėje gyvenantys kaimynai arba giminaičiai ir tuo būdu šeima grimzta dar giliau. Ir, aišku, vaikas yra silpniausia šeimoje grandis, nes jis dar negali savimi pasirūpinti savarankiškai ir gaunasi, kad jis patiria socialinę atskirtį per savo šeimą. Jo šeima patiria socialinę atskirtį tai gali būti ir šeimos ekonominiai sunkumai gali formuoti dalį tos atskirties. Materialinė atskirtis, nes vaikas negali turėti to ką turi bendraamžiai arba kartais elementarių dalykų, arba būti normaliai pavalgęs šilto maisto, arba gali neturėti būtiniausių rūbų, tai vienokia atskirtis. O psichologinė atskirtis tai ji irgi yra patiriama, nes yra šalinamasi tokių vaikų, mokykloje vaikai dažnai patiria patyčias arba tampa atpirkimo ožiais, nes jie kovoja už save, dažnai įsivelia į konfliktus, nes yra jautrūs. Labai jautrūs dėl žemos savivertės, jautrūs kritikai ir tada bet koks labiau savimi pasitikintis vaikas išveda juos iš pusiausvyros, jie pradeda konfliktuoti ir jie jaučia stigmą, kad yra iš prastos šeimos, dėl to jis yra blogesnis arba blogas jo elgesys ir formuojasi atstūmimas, atskirtis.

8. Kokios yra Jūsų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams?

Konkrečiai socialinės paramos skyriaus uždavinys yra valstybės ir deleguota funkcija savivaldybėms, o konkrečiai mūsų skyriui, yra vaikų globos namai t.y. kad, vaikas, netekęs tėvų globos ar laikinai netekęs, turėtų (trumpa pauzė) saugumą; kur gyventi; kad turėtų galimybę būti ugdomas, lankyti mokyklą; būtų užtikrinama sveikatos priežiūra; palaikomas ryšys su jo biologiniais tėvais, jeigu tokie yra. Mes atsakingi... Skyrius atsakingas už šių vaikų globos namų priežiūrą, kuravimą ir tokiu būdu yra teikiama pagalba vaikams. Taip pat skyrius atsakingas už sunkiau gyvenančias ar krizines situacijas patiriančias šeimas, vaikus per dienos centrų rėmimą: rėmimo programas, rengti programas, organizuoti pakankamai paslaugų, kad tie vaikai po mokyklos turėtų kur nueiti, prisiglausti, turėtų šiltą maistą ir būtų kas padeda paruošti pamokas arba suteikia psichologinę pagalbą, jeigu to reikia. Tai viena iš svarbių sričių – vaikų dienos centrai ir ugdymo centrai neįgaliems vaikams taip pat labai (trumpa pauzė) svarbi sritis ir svarbi paslauga, nes tai įgalina šeimą dirbti, tėvus būti naudingus visuomenei ir dalyvauti darbo rinkoje, nežiūrint to, kad jie turi neįgalų vaiką. Nes vaikas gali lankyti ugdymo centrą, o po to dar ir būti dienos centre iki vakaro, pasibaigus pamokoms, irgi gauti pilną maitinimą, priežiūrą. Ir Vilniuje jau atsiranda daugiafunkciniai centrai, kur yra ir ugdymas, ir dienos globa. Iki pietų vaikas ugdomas, o po pietų yra dienos globa. Tai, žodžiu, visą dieną vaikas yra priežiūroje ir taip užtikrinama galimybė tėvams

dirbti. Tokios paslaugos yra pagrindinės paslaugos socialinę atskirtį patiriantiems vaikams Vilniaus mieste.

9. Kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujate dirbdami su socialinės atskirties vaikais?

Pagrindinis dalykas tai yra... Pačios pagrindinės tai dorovinės ir moralinės. Tai yra, kad vaikas yra silpnas (trumpa pauzė) žmogutis, kuriam reikia užtikrinti saugumą ir pagrindinių jo poreikių patenkinimą. Orientuojamės į tai, kad jeigu vaikas paimamas iš šeimos, kad kaip įmanoma sušvelninti tą patį procesą, bandome (trumpa pauzė) kurti metodikas, rašytis tvarkas, kad būtinai pagal taisykles ta intervenciją vyktų ir, jeigu vaikas patiria tokią tragediją savo šeimoje kaip paėmimą, atskyrimą nuo šeimos, kad tai vyktų kaip galima humaniškiau, supratingiau, jautriau ir atsižvelgiant į vaiko interesus. Pirmiausia yra vaiko interesai.

10. Su kokiomis problemomis susiduriate sprendami minėtiems vaikams iškylančias problemas?

(trumpa pauzė) Pagrindinė problema yra per dideli vaikų globos namai, jie turėtų būti mažesni. Ten turėtų gyventi po mažiau vaikų. Vaikai turėtų gyventi mažomis šeimynomis labai artimomis šeimai, iki kokių 6 vaikų maksimum. Turėtų turėti kontaktinį, pastovų asmenį arba kuo mažiau šių asmenų, kuriais galėtų pasitikėti. Ir... Kas čia dar iš tų problemų... O tam reikalingas finansavimas, reikalingas tam tikras politikų požiūris į tai, kad tai yra prioritetinga sritis. Ir aišku labai svarbu yra darbas su šeima dar iki paimant vaiką. Labiausiai tiems vaikams galėtume padėti, jeigu galėtume intensyviau dirbti ir prižiūrėti šeimą dar gyvenančią savarankiškai, teikti tiek pagalbą ir tokiu mastu, kad to vaiko nereikėtų atskirti apskritai. Jeigu sugebėtume turėti tiek socialinių darbuotojų ir tiek pagalbą šeimai centrų, kuriuose būtų kompleksinė pagalba, visokių rūšių paslaugos, ir ta intensyvi priežiūra vos ne iki to, kad socialinis darbuotojas dalį dienos praleidžia tuose namuose padėdamas susitvarkyti su problemomis ir jas identifikuoti, o ne pribėgom, kas dabar vyksta, kada vienas turi keturiasdešimt šeimų apibėgti, apžiūrėti, tai nėra pagalba iš esmės. Mes turime daug jau vaikų paimtų iš šeimos, o tai įsuka ratą problemų ir paprastai jų vaikai sugrįžta į globos namus. Ir kitas dalykas, kad neturime specializuotų paslaugų vaikams, kurie turi ypatingų emocijų ir elgesio sutrikimų. Jie dabar auga bendruose globos namuose ir personalas nėra pasirengęs jiems suteikti reikiamos kvalifikuotos pagalbos, nes vaikų daug, specialistai turi ir tuos vaikus, kuriems nėra reikalinga tiek daug tos pagalbos, o probleminiai vaikai pasiima visą dėmesį, jie gali netgi dezorganizuoti visą vaikų globos namų gyvenimą ir atmosferą ir įnešti labai daug chaoso. Ir dažnai personalas jaučiasi bejėgis, todėl reikėtų bent keletą įstaigų, kurios būtų skirtos emocijų ir elgesio sutrikimų turintiems vaikams, kur būtų

metus kokius teikiama jiems specializuota pagalba, dirbtų psichiatrai ir tokiu būdu gal jie jau galėtų įsilieti į bendrą šeimyną.

11. Su kokiomis institucijomis, NVO bendradarbiaujate sprendami socialinės atskirties vaikų problemas?

Labai daug bendradarbiaujame. Savivaldybė turi tik keturis vaikų globos namus, kuriuos išlaiko iš savivaldybės biudžeto, o kitas paslaugas perka vaikams iš nevyriausybinių vaikų globos namų (šiuo metu iš penkių vaikų globos namų nevyriausybinių, kuriuose gyvena Vilniaus miesto vaikai netekę tėvų globos). Bendradarbiaujame su vaikų dienos centrais bendruomenėse, seniūnijose, intensyviai su Vaiko teisių apsaugos skyriumi Vilniaus miesto, bendradarbiaujame su paramos vaikams centru, su (trumpa pauzė) policijos atstovais (nepilnamečių reikalų inspektorais), su mokyklų ir specialiųjų mokyklų mokytojais, socialiniais darbuotojais, su psichikos sveikatos centrų socialiniais darbuotojais.

12. Ar, jūsų nuomone, egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šių vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip manote, kokių trūksta?

Nemanau, kad valstybės institucijų trūktų, manyčiau, kad nėra pakankamai paslaugų. Stiprinti dienos centrus, atvirus jaunimo centrus, užimtumas vaikų. Kad kiekvienas vaikas laiku būtų pastebėtas, jeigu jis vargsta arba gatvėmis šlaistosi. Dabar esamų vaikų globos namų ir pensionų neįgaliems vaikams kokybės gerinimas. Tačiau, kad trūktų naujų institucijų tam administruoti tai nemanyčiau, kad reiktų. Manau, pakankamai yra.

13. Jūsų nuomone, reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičių, ar nieko nereikia keisti?

Manyčiau, kad yra pakankamai. (pauzė) Vaiko teises ginančių institucijų yra pakankamai. Vaiko poreikius tenkinančių institucijų irgi yra pakankamai ir norėtusi, kad jų būtų mažiau ir vaikai gyventų šeimose. Pačių įstaigų, teikiančių vaikams paslaugas, pačių dienos centrų irgi yra pakankamai, tik kaikiuriems jiems galbūt trūksta aktyvumo, sako, kad nepakankamas finansavimas, mažos algos, bėga specialistai. Sutinku, kad reiktų didesnio dėmesio, kad jie geriau gyventų ir būtų aktyvesni, bet jų pačių yra pakankamai nemažai Vilniaus mieste. Kai pasikviečiame nevyriausybinius diskusijai apie planus ateinantiems metams galvodami ką nusimatyti miestui, tai susirenka tikrai didelis būrys nevyriausybinių organizacijų, kurios turi patirtį didelę dirbdamos ir teikdamos paslaugas ir jos, aišku, pasakytų apie tai, kad joms nepakanka resursų, bet tai materialiniai resursai.

14. Kaip manote, ar šių institucijų veikla yra efektyvi? Paaiškinkite.

Norėtusi geresnio (trumpa pauzė) rezultato. Pagrindinė bėda, kaip ir sakiau, yra dydis, per dideli globos namai ir neįgalių vaikų pensionas, galėtų būti mažesni. Bet tai yra didesni kaštai išlaikymui tokių įstaigų, bet link to einama yra, kuriamos vizijos, strategijos ir, manau,

kad su laiku tas atsirastų, tikrai įvyks deinstytucionalizacija, ir mažės, ir į šeimynas pakliūs vaikai, ir atsirastų daugiau paslaugų šeimai dar kai vaikas nepaimtas ir kol atskirtis jam dar nesusiformavo.

15. Ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai? Ką galima būtų pakeisti?

Manyčiau, kad dabar yra kur kas geriau nei buvo prieš penkis metus, kai buvo sudėtinga kartais kalbėtis kai reikia ar su prokuratūra, ar policija, ypatingai su gydymo įstaigomis. Nevyriausybinės organizacijos turėjo pretenzijų valstybinėms institucijoms, o valstybinės institucijos irgi įtartinais žiūrėjo į nevyriausybes, o dabar šie nesklaidumai nyksta, mes vis kuo toliau tuo artimiau bendradarbiaujame; turime daugiau projektų; kartu kuriame, rašome įvairias programas ir strategijas; jau esame susikoooperavę ir, manyčiau, kad šioje srityje yra labai neblogi ir teigiami pokyčiai.

16. Kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?

Iškyla, žinoma, kad taip. Yra nemažai išankstinių nuostatų išlikę apie tai, kad valstybinės institucijos yra neaktyvios, nenori dirbti gerai, o nevyriausybinėms organizacijoms atrodo, kad nepakankamas dėmesys joms skiriamas, nepakankamas finansavimas, jie nepakankamai įtraukiami į paslaugų planavimą arba jų resursai neišnaudojami. Iš dalies yra tiesos tame. Savivaldybės valdžia tą girdi ir iš tikrųjų vyksta pokyčiai. Tai būtų pagrindinė problema. Nepakankamas išsiaiškinimas apskritai ką galvoja ir kokia linkme dirba valstybinės institucijos, tų krypčių nesuderinimas buvo, bet dabar, manau, kad tai nyksta po truputį.

3 INFORMANTAS

1. Kur dirbate?

Dirbu Visuomeninėje Organizacijoje „Gelbėkit vaikus“, vaikų dienos centre „Duok ranką“.

2. Kokios Jūsų darbo funkcijos? Už ką esate atsakingas/atsakinga?

Esu socialinė darbuotoja. Esu atsakinga už vaikų priežiūrą po pamokų ir per atostogas. Taip pat mano pareigos yra – esu atsakinga už komunikaciją, būtent socialiniuose tinkluose aš atspindžiu visą vaikų dienos veiklą, taip pat atstovauju vaikų dienos centrą tarpžinybinėse institucijose – vaiko teisėms, mokykloms ir pan.

3. Kokia Jūsų darbo patirtis?

Socialinį darbą dirbu nuo 2011 metų pradžios, tai jau eina antri metai, po Naujų metų prasidės treči.

4. Koks Jūsų išsilavinimas (kompetencijos)?

Baigusi esu socialinio darbo bakalaurą.

5. Kokius vaikus Jūs priskiriate socialinės atskirties vaikams?

Šiuo atveju mūsų dienos centre priskirti yra vaikai, kurie yra iš sunkiai besiverčiančių šeimų, kurių stokoja finansinių išteklių, šeimos nepasirūpina drabužiais, tinkamu maitinimu. Taip pat rizikai priklauso tie vaikai, kurie patiria psichologinį, fizinį, seksualinį ir kitokių rūšių smurtą. Taip pat socialiniai atskirčiai priskiriami vaikai, kurie gyvena nepilnose šeimose. Mes tokių šeimų turime nemažai, kurių tėvai yra išvažiuavę į užsienį, kurių tėvai negyvena su vaikais, kiti vaikai yra tiesiog globojami giminaičių.

6. Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams?

Bruožai: finansinė padėtis; elgesio problemos apie kurias mes sužinome ir gauname duomenis iš Vaiko teisių tarnybos ar mokyklos ir po to pagal tai formuojame darbą su vaikais: socialinis statusas – tai yra ar jie iš pilnos šeimos ar ne iš pilnos. Tai pagrindiniai tokie bruožai.

7. Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaiku atsiradimą?

Veiksniai: nepilnos šeimos, smurtas, finansinių išteklių stoka. Paklausa norinčių lankyti yra labai didelė, todėl mes turime pasirinkti kokius vaikus priimti. Veiksniai: vaikai, kurie, jeigu nebūtų dienos centro, tai jie būtų tiesiog gatvėje, tie patys vaikai, nes jais šeima pilnai nepasirūpina. Dauguma yra nepilnos šeimos arba juos augina pagyvenę žmonės, o dėl to, kad yra labai didelis amžiaus skirtumas, vaikai nenori ir nepalaiko ryšio su seneliais. Dėl to jie patenka į gatvę ir, jei nebūna dienos centro, tai jie būna gatvėje. O šiuo atveju jie yra dienos centre ir turi savo laisvalaikį.

8. Kokios yra Jūsų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams?

Veiklos kryptys, tai... Dienos centre mes dirbame tokiu principu, tai stengiamės vaikus mokyti visų buitinių dalykų t.y. namų ruošos. Jie visą buitį, visą dienos centrą tvarko patys. Mes su kolege esame tik vadovai/ gidai, nukreipiantys tam tikra linkme ir stengiamės kiekvieną dieną mokyti, kad reikia tvarkytis, kad reikia pasigaminti valgyti, susitvarkyti po valgio. Tada yra kita kryptis – pamokų ruošą, nes tai yra pagrindinis dalykas. Vaikai čia turi galimybę paruošti pamokas, dėl to, kad namuose arba nėra elektros (yra ir tokių atvejų), arba yra daug triukšmo ir negali susikaupti, tai jie čia tas sąlygas gauna. Taip pat yra ugdymas. Tai mokymas ne tik tų dalykų, kurių jie mokosi mokykloje, bet plečiam akiratį apie muziką, teatrą, meną, apie kitus kultūrinius reiškinius, tiesiog stengiamės juos sudominti. Tai pagrindiniai tokie principai, kuriuos stengiamės mes čia diegti.

9. Kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujate dirbdami su socialinės atskirties vaikais?

Visų pirma, tai, kad kiekvienas vaikas yra unikalus, turi savyje išskirtinių ir labai ypatingų bruožų, kurie yra labai vertingi, tik labai nemažai tokių bruožų yra užslopinti ir mūsų tikslas – juos atskleisti; vaikams suteikti pasitikėjimą savimi, nes yra daug vaikų, kurie vertina save labai neigiamai, todėl yra pagrindinė vertybė – vertinti kiekvieno vaiko unikalumą ir tuo pačiu (trumpa pauzė) siekti, kad jie tarpusavyje labai gražiai bendradarbiautų ir gerbtų vienas kitą. Tai – pagarbos vienas kitam vertybė vienas iš pagrindinių dalykų. Dar vienas principas yra dalinimasis. Viskuo, kuo mes čia gyvename, dalinamės. Tiek maistu, tiek knygomis, tiek pačiomis problemomis – mes viskuo dalinamės.

10. Su kokiomis problemomis susiduriate sprendami minėtiems vaikams iškylančias problemas?

Mūsų dienos centre yra darbuotojų stoka, nes labai reikėtų profesionalaus psichologo. Kartais yra tokių atvejų, kai mes nebepajėgiame išspręsti problemų, nes pas mus ir patalpos yra mažytės ir neturime privačios erdvės, kur galėtume su vaikais pasišnekėti. Kartais tikrai trūksta kompetencijų būtent iš psichologinės pusės, nes kartais reikalingos tam tikros technikos, kad vaikui būtų galima tikrai profesionaliai suteikti pagalbą. Būtent, manyčiau yra tokios problemos. Taip pat yra finansiniai ištekliai, nes viską mes čia susirandame patys. Finansavimą, kokį gauname iš valstybės, tai yra tikrai praktiškai pagalbinė dalis viso darbo. Visą kitą dalį, visus rėmėjus mes ieškome ir susirandame patys, o tai užtrunka labai daug laiko ir jėgų, tačiau mes surenkame nemažai paramos tiek higienos priemonėmis, tiek kitais dalykais: kanceliarinėm prekėm, maisto prekėm, drabužiais ar maisto produktais ir panašiai.

11. Su kokiomis institucijomis, NVO bendradarbiaujate sprendami socialinės atskirties vaikų problemas?

Vaiko teisių apsaugos skyrius, mokyklos (praktiškai visos iš kurių vaikai lanko dienos centrą), seniūnija, savivaldybė, „Maisto bankas“ su kuriuo mes bendradarbiaujame. Paskui... Dabar galvoju... Gal pagrindinės yra šitos. Kiti rėmėjai: „Aviva Lietuva“, „Ersenjang“ įmonė, „Barclays“. Iš tiesų nemažai tokių turime.

12. Ar, jūsų nuomone, egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šių vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip manote, kokių trūksta?

Manau, kad institucijų yra pakankamai. Apsauga, jos pateikimas ir veikimas, mano nuomone, viskas yra tvarkoje. Bent jau tiek kiek aš savo darbe susiduriu asmeniškai tai aš vertinčiau, kad tie darbuotojai, tiek policija, tiek vaiko teisių apsaugos skyrius, mokyklos jos tarpusavyje pakankamai gerai bendradarbiauja ir darbo lygis yra efektyvus, operatyvus ir greitas. Gal, manau (trumpa pauzė). Ko trūktų, tai gal dar geresnio bendradarbiavimo, kartais galbūt informavimo trūksta. Kartais informaciją mes pavėluotai gauname, bet bendrai vertinant, manau, kad situacija yra visai gera.

13. Jūsų nuomone, reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičių, ar nieko nereikia keisti?

Aš manau, kad viskas yra tvarkoje, pakanka. Nes tas santykis: vaiko teisės, seniūnija, mokykla, policija, mes – kai vyksta tarpžinybiniai susitikimai. Jų metu ir išaiškėja ir gražiai vaizdas matosi kaip visos institucijos bendradarbiauja ir visa situacija yra apžvelgiama, atvejai aptariami. Aptariami visi nauji atvejai, kokios yra problemos ir tada toliau organizuojamas vėl susitikimas ir taip yra viskas nuosekliai. Tai, aš manau, viskas čia yra tvarkoje.

14. Kaip manote, ar šių institucijų veikla yra efektyvi? Paaiškinkite.

(trumpa pauzė) Galiu kalbėti tik apie mūsų darbą, būtent šitoj seniūnijoje. Tai aš manau, kad tikrai efektyvi. Esame turėję probleminių atvejų tiek su policija, tiek su vaiko teisėmis ir viskas buvo labai operatyviai veikiama, tikslingai, be jokio chaoso ir nebuvo taip, kad kažkur buvo numesti tie atvejai, palikti ar neišspręsti. Visos problemos buvo išspręstos ir, aš manau, kad tai rodo, kad veikla efektyvi yra.

15. Ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai? Ką galima būtų pakeisti?

Aš manau, kad kartais galėtų vykti dažniau. Galbūt... Galėtų būti kokia nors duomenų bazė ar atvira prieiga, kur galėtum matyti vienoje vietoje kontaktus ir neieškoti per atskiras paieškas. Aišku, kai mes dirbame čia dienos centre, tai mes viską žinome, bet jeigu tarkim naujam darbuotojui tai būtų palengvinimas. Kad va jis įsilieja į naują seniūniją ir jis iškart kažkokoje svetainėje rastų informaciją, kad šitoj vietoj yra tokia sistema vaiko apsaugoje ir ten ir ten būtent tokie atsakingi asmenys yra, už ką jie atsakingi. Su jais galima kontaktuoti ir panašiai.

Nes yra toje pačioje seniūnijoje daug skyrių, vaiko teisių apsaugos institucijoje daug skyrių ir kartais atsivertus atskirus puslapius nežinai. Ir aš įsivaizduočiau, kad... Kalbant apie Vilnių, tai būtų labai gerai bendras puslapis, kur suvesti duomenys seniūnijos, vaiko teisių apsaugos skyriaus, mokyklos tai seniūnijai priskirtos ir tie asmenys ir kontaktai ir pagal tai jau galima žiūrėti ko konkrečiai reikia ir taip bendradarbiauti.

16. Kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?

Problemos tai gal... Sunku pasakyti iš tiesų. Mūsų šitoje vietoje tai tikrai problemų aš nematau. Gal kitose trūksta bendradarbiavimo, nes esu girdėjusi iš kolegų, kad kai kurie specialistai iš kitų institucijų nėra labai linkę ar atsainiai žiūri į savo darbą ir nenori įsitraukti į visą tą veiklą. Tokia pagrindinė problema, kad trūksta geranoriškumo ir atsidavimo tam darbui, kurį tu jau dirbi. Manau, kad pati sistema Lietuvoje yra pakankamai gerai sutvarkyta ir ji veikia. Žmonės pradeda suprasti, kad vaiko teisės ir vaiko teisių apsauga yra svarbus ir aktualus dalykas. Institucijos tą ir daro.

4 INFORMANTAS

9. Kur dirbate?

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Vaikų ir jaunimo skyrius.

10. Kokios Jūsų darbo funkcijos? Už ką esate atsakingas/atsakinga?

Esu vyriausiasis specialistas. Aš esu atsakingas už įstatymų rengimą.

11. Kokia Jūsų darbo patirtis?

16 metų.

12. Koks Jūsų išsilavinimas (kompetencijos)?

Turiu du aukštuosius išsilavinimus. Pirmas – tai filosofijos, o antras – edukologijos.

5. Kokius vaikus Jūs priskirate socialinės atskirties vaikams?

Priskirčiau vaikus, nuo kurių nepriklauso socialinė atskirtis. Pavyzdžiui.: kai gyvena šeimose kur tėvai piktnaudžiauja alkoholiu, narkotikais, neprižiūri savo vaikų; kurie gyvena prastose sąlygose; rizikos šeimose, kur patiria skurdą, nepriteklių, smurtą, kur yra neužtikrinamos visos tinkamos sąlygos jų gyvenimui. Maisto, drabužių ir kitų daiktų stoka. Taip pat iš dalies neįgalius vaikus, kuriems ne visada sudaromos normalios galimybės tiek patogiausiai jaustis namie, tiek mokykloje ir kitur.

O kita grupė, tai vaikai, kurie dėl vienokių ar kitokių priežasčių patys su laiku atsiskiria. Tai tie, kurie bėga iš pamokų, vis dažniau nebelanko mokyklos ir iš jos iškrenta; kurių tėvai išvažiuoja į užsienį užsidirbti ir juos palieka prižiūrėti seneliams ar kitiems asmenims. Tai jie irgi susiduria su nemažai problemų.

6. Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams?

Pirmiausia tai yra tai, kad psichologiškai šie vaikai yra labai pažeidžiami, nes jeigu jie patiria socialinį skurdą, nepriteklių, jie negali pilnavertiškai ir tinkamai maitintis, pagal galimybes tinkamai apsirengti. Tai šiems vaikams, be abejo, nuo pat mažens formuojasi atitinkami kompleksai ir šiems vaikams, jų saviraiškai, jų pilnavertiškumui yra labai sudėtinga atsiskleisti tiek šiame vaikystės, paauglystės amžiuje, tiek šie vaikai, jeigu jiems nebus suteikta tinkama parama ir pagalba, šitiems vaikams tos problemos peraugės į atitinkamai pagal jų amžių į suaugusiųjų gretas.

7. Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaiku atsiradimą?

Kaip įpratai yra pastebėta, kad pirmiausia tai, kai šeima netenka darbo.. Reiškia.. Kai bent vienas iš šeimos narių netenka darbo, vėl gi priklausomai nuo to kuris. Jeigu netenka, reiškia, darbo, sakykime šeimos tėvas, bet mama dar turi darbą, tai dar tie vaikai ne taip greit pajunta, reiškia, jog iš tikrųjų šeima patiria didžiules finansines ir materialines problemas. Ir dar aš neskubėčiau šitų vaikų priskirti prie šitos atskirties. Bet kai jau abu šeimos nariai netenka

darbo, tai be abejo, labai sunku tada šeimai, sakykime, pilnavertiškai pasirūpinti šiais vaikais. Bet tai yra objektyvioji šeimų problemų pusė. Yra ir subjektyvioji, tai, kai tėvai, sakykime, piktnaudžiauja savo valdžia savo vaikų atžvilgiu ir tai yra – jie ir galėtų turėti pakankamai arba bent minimaliai lėšų vaikų tinkamai priežiūrai užtikrinti, bet jie, sakykime, veda asocialų gyvenimo būdą ir tas dažniausiai ir skaudžiausiai paliečia vaiką. Kai, iš tikrųjų, vaikas mato ir suvokia, jog tėvai gali būti ir kiti ir kitokiais, ir gali būti geri, rūpestingi, tačiau dėl to, kad jie jau įnikę yra į, sakykime, asocialų gyvenimo būdą, jie tikrai šiuos vaiku apleidžia.

8. Kokios yra Jūsų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams?

Tai be abejo, rengiant bet kurį teisės aktą ir tobulinant vaiko teisių apsaugos visą įstatyminę bazę, jos sistemą, tai be abejo, pirmiausia galvojama apie prevencines priemones, kad kaip galima užbėgti, reiškia, pirma garvežiu ir suskubti su ta tinkama pagalba tai šeimai, kad jinai, reiškia, taip greitai neatsidurtų tokioje padėtyje iš kurios, iš tikrųjų, vaikai išeina jau su ta stigma, kad jau jie yra socialinės atskirties vaikai. Tai ypatingas dėmesys, be abejo, yra kreipiamas į tai, kad, reiškia, jeigu tik tobulinama sistema ar naujas įstatymas yra kuriamas, kad tuoj pat yra žiūrima, kad ne tik kaip patobulinti esamą sistemą, bet kad ta sistema apimtų ir visais lygmenimis prevencines priemones.

9. Kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujatės rengdami teisės aktus susijusius su pagalba socialinės atskirties vaikams?

Asmeniškai tai be abejo yra du motyvai arba du kriterijai. Pirmas yra tai pats vaikas. Tu statai vaiką, su savo šituo darbu, į centrą ir apie jį tada jau, reiškia, formuoji ir kuri visa tai ką nori vaiko gerovei pasiūlyti. Kita vertus, be abejo (trumpa pauzė), labai svarbu, kad tai, ką teoretikai siūlo, kad tai būtų labai realu su konkrečiu gyvenimu. Ir todėl visada bandau paskubėti išsiaiškinti tai ką ketinu pasiūlyti teisės akte dėl vaiko, dėl jo gerovės, pasikalbėti su praktikais, tie, kurie tiesiogiai bus atsakingi už šio konkretaus teisės akto įgyvendinimą praktikoje, ar tai, ką bandysiu pasiūlyti ar tai suveiks, ar tai bus efektyvu, ar tai yra tas kelias. Galbūt praktikai pasufleruos, kad, iš tikrųjų, tą patį tikslą galima pasiekti žymiai greičiau ir efektyviau, pasiūlys kitą priemonę.

10. Ar susiduriate ir su kokiomis problemomis rengdami teisės aktus socialinės atskirties vaikų problemai spresti?

Gal pagrindinė yra problema tai, apskritai teisės aktų kūrimo sistemoje tai, be abejo, suderinti rengiamą projektą, tai, ką tu nori pasiūlyti praktikams savivaldybėje įgyvendinti. Tai, iš tikrųjų, ministerijų lygmenyje, kitaip kalbant, tarp centrinių institucijų šiame lygmenyje, dažnai būna, kad, kadangi eilę metų mūsų valstybėje vaikas nebuvo kaip atskiras teisės subjektas, jis buvo visada traktuojamas nuo tarybinių laikų, kad vaiko problemos yra

sprežtinios šeimos kontekste. Vaikas iš šeimos, kaip atskiras individas, nebuvo išskiriamas. Tada, kai Lietuva ratifikavo Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją, kuri kaip tik ir išryškina, kad vaikas yra taip pat teisės subjektas ir net atskiros teisės subjektas ir dėl to yra nepaprastai sudėtinga suderinti su kitom valstybės institucijom ir žinybom bet kokį rengiamą projektą, nes valstybėje nėra susiformavusi praktika, kad dėl šito visuomenės sluoksnio, reiškia, mažųjų žmonių – vaikų, būtų kuriami atskiri įstatymai ir teisės aktai. Todėl šis darbas pareikalauja pakankamai daug tų pastangų ir rengdamas teisės aktą tu, paprastai, jau turi nusimatyti visą eilę argumentų ir dar didesnę eilę kontraargumentų kodėl yra siūloma, reiškia, taip ir ne kitaip.

11. Su kokiomis institucijomis, NVO bendradarbiaujate sprendami socialinės atskirties vaikų problemas?

Na, mūsų pagrindiniai gal pagalbininkai yra, reiškia, kelios pagrindinės tokios nevyriausybinės organizacijos. Ne dėl to, kad mes jas kažkaip ypatingai esame išskyrę, bet dėl to, kad jos kaip ir yra prisistačiusios kaip vienijančios kitas nevyriausybinės organizacijas, tai yra tas vadinamas skėtinis modelis. Tai mes pagrindinai bendradarbiaujame su „Gelbėkit vaikus“ nevyriausybine organizacija, paskui „Vaikų dienos centrų asociacija“ ir (trumpa pauzė) „NVO Vaikams konfederacija“. Tai štai yra tos tokios pagrindinės, sakykim, vaikus atstovaujančios institucijos, kurios vienija pakankamai daug kitų nevyriausybinių organizacijų ir kai mums iškyla koks klausymas, sakykime, kai reikalingas jų indėlis, jų nuomonė arba mums reikia jų pagalbos kaip lobistų, kad viešojoje erdvėje jie taip pat padėtų mums nešti tas idėjas, kurias mūsų ministerija, mūsų specialistai dėl vaiko situacijos, jos gerovės pagerinimo bandome siūlyti. Tai pirmiausia, be abejo, susitinkame su jais, aptariame ir jiems pirmiesiems, paprastai, teisės aktų projektus teikiame jų pastaboms ir išvadoms, kad jie pateiktų. Tam, kad jie pirmieji ir patys geriausiai suprastų siūlomi įstatymo filosofiją ir tikslą, kad po to jie galėtų, reiškia, jiems suprantama išraiška, forma ir būdais paaiškinti kitiems savo asociacijų nariams.

Minėtoje, kad su kitomis ministerijomis bendradarbiaujate. Tai gal galėtumėte pavardinti kokiomis.

Taip, pagrindinai, be abejo, pirmoje vietoje su Teisingumo ministerija. Kadangi dabar visi civiliniai, teisiniai santykiai mūsų valstybėje reglamentuojami pagrindinai Civiliniame kodekse, jo proceso kodekse, tai, be abejo (trumpa pauzė), ir, sakykime, visi su vaiko gerove, su vaiko santykiais šeimoje, su šeimos santykiais su vaiku ir panašiai. Visi šie klausimai paprastai yra derinami pirmiausiai su Teisingumo ministerija. Bet, be abejo (trumpa pauzė), šalia Teisingumo ministerijos tai yra Švietimo ir mokslo ministerija, tai yra Sveikatos apsaugos ministerija, tai yra Vidaus reikalų ministerija, na ir (trumpa pauzė) gal...(trumpa

pauzė). Kitos jau priklausomai nuo, sakykime, teisės akto tematikos, jeigu reikalinga jau speciali.. Ir be abejo, labai daug bendradarbiaujame su Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolierės institucija. Aj, dar tiesa, kaip gi galima buvo pamiršti Lietuvos Savivaldybių asociaciją, kadangi bet kuris gi teisės aktas, vis dėlto, pasiekia ir vietos savivaldą. Todėl mes bendradarbiaujame ir su jais. Tuo pačiu, paraleliai, dirbdami su Lietuvos savivaldybių asociacija. Na ši institucija gal daugiau koordinuoja ir dirba su savivaldybių administracijomis, su jų savivaldos vadovybe. Mes paraleliai dar dirbame su praktikais, kurie tiesiogiai atsakingi už vaiko teisių apsaugą savivaldoj, tai yra su Vaiko teisių apsaugos skyriais. O jie yra apsivieniję į Vaiko teisių apsaugos skyrių vadovų asociaciją. Tai, jeigu mums reikia, tai mes jau ir su jais tiesiogiai bendradarbiaujame. Bet, sakykime, pats jau mūsų didžiausias ir tampriausias, jeigu kalbėt apie institucijas, partneris (darbinis partneris), tai yra Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie ministerijos. Tai čia mes pirmiausiai, net dar kreipdamiesi į Teisingumą, kitas ministerijas ar Savivaldybių asociaciją, net ir į Vaiko teisių apsaugos skyrius, mes vis dėlto pirmiausia tai su šita institucija vis dėlto aptariame, reiškia, būsimos, sakykime, tematikos ypatumus ir tik tada jau savo projektą viešiname.

12. Ar, jūsų nuomonė, egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šių vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip manote, kokių trūksta?

Manau, kad institucijų skaičius yra tikrai pakankamas. Ir įvertinus tai, kad centriniame lygmenyje yra Vyriausybė apsisprendusi ir savo atskiru nutarimu pavedusi mūsų ministerijai būti atsakingai už vaiko teisių apsaugos srities koordinavimą valstybėje. Kita vertus, Lietuvos Respublikos Seimas, reiškia, yra, na.. Prie jo yra jam pavaldi įstaiga, tai yra Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, kontrolierės įstaiga, reiškia. Ir tai, kad savivaldybių lygmenyje yra, reiškia, tiesiogiai savivaldybių administracijų direktoriams pavaldūs Vaiko teisių apsaugos skyriai, tai mūsų supratimu, dėl šitos vaiko teisių apsaugos ir gerovės užtikrinimo yra iš tikrųjų ne tik skaičius pakankamas, bet ir pati infrastruktūra yra pakankamai stipri ir pakankamai jau nusistovėjusi. Tačiau, be abejo, pagrindinė, vis dėlto, išlieka problema tai bendradarbiavimo užtikrinimas, kad ta prasme... Sakykime pasiekti darnos ir sutarimo, sakykime, tarp visų trijų lygmenų t.y. sakykime, tarp įstatymo leidėjo, pačios Vyriausybės, kaip vykdomosios valdžios ir vietos savivaldos, ir, na be abejo, įtraukiant ir NVO sektorių, nėra taip paprasta. Bet dažniausiai tų, sakykime, nesutarimų galbūt pagrindinė priežastis yra, vis tikrai, nepakankamas lėšų būvimas arba per silpnas teisės aktų, reiškia, užtikrinimas finansais. Tai, ta prasme, kai gimdomas, sukuriamas naujas teisės aktas, jeigu jame Vyriausybė arba Seimas, vis dėlto, nepasistengia užtikrinti, kad būtų taip kaip projekto rengėjai siūlo kiek turėtų būti lėšų užtikrinama šito teisės akto įgyvendinimui, tada visais

kitais lygmenimis to nesutarimo ir tos įtampos, ir trinties būtų mažiau. Nes didele dalimi lemia ne tai, kad yra perdėm skirtingos kompetencijos tarp institucijų specialistų, o yra kitame, yra nepakankamas lėšų užtikrinimas. Ir, kai tų lėšų stinga, tada, be abejo, ne visi nori, sakykime, naują tvarką ir vėl bandyti įgyvendinti visuomeniniais pagrindais.

13. Jūsų nuomone, reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičių, ar nieko nereikia keisti?

Na, manau, kad pagrindinis dalykas yra tai, kad, iš tikrųjų, labai gaila, kad... Bet čia yra mano kaip specialisto nuomonė, kad.. Bet kai mes, 2000 m. mūsų skyrius, mūsų skyriaus praktiškai iniciatyva, valstybėje atsirado toks institutas kaip Vaiko teisių apsaugos kontrolierius. Mūsų buvo ir mes tą pirmąjį įstatymo projektą mūsų skyrius parengė, mes, vis dėlto, norėjome ir siekėme, kad šiuo įstatymu iš tiesų atsirastų valstybėje tikrasis vaiko teisių ombucmenas, ne kontrolierius. Gaila, kad kalbininkai neatrado atitikmens ir, na, nuėjo lengvesniu keliu, tiesiog. Kadangi yra seime kiti kontrolieriai, tai ir šį pavadinkime kontrolieriumi. Ir čia, aš manau, vat įvyko tie, patekome mes visi į tam tikrus sau paspėstus spąstus. Kadangi, reiškia, kiekvienas atėjęs kontrolierius jis pirmiausia ir žiūrį įstatymą ir suvokia savo misiją kaip daugiau kontroliuoti valstybėje tai, kas vyksta šioje srityje. Mes manėm visada ir siūlėme pirminį įstatymo projektą (labai gaila, kad jis kai pasiekė Seimą, jis buvo pakoreguotas ir negimė toks kaip buvo jisai siūlomas), mes manome, kad lobizmo trūksta šioje srityje. Ir Vaiko teisių apsaugos ombucmeną aš matyčiau, kad jo viena iš pagrindinių misijų yra, iš tikrųjų, užtikrinti, reiškia, reikalingų teisės aktų laiku atsiradimą ir kita – šitų teisės aktų įgyvendinimui reikalingų lėšų gavimą tam, kad, iš tikrųjų, sistema funkcionuotų. Ir aš, taip liaudiškai kalbant, įsivaizduoju, kad ombucmenas dėl to ir įstatymu turėtų gauti teisę koja, atsiprašau už pasakymą, atidarinti duris į Prezidentūrą, į Seimą, į Vyriausybę, į kitas valstybės, savivaldybių institucijas, nevyriausybinės organizacijas vien tam, kad užtikrintų, iš tikrųjų, kad teisinėje valstybėje funkcionuotų įstatymai, kurie gimtų vaiką, kurie kurtų prielaidas valstybėje tikrai vaiko gerovei atsirasti ir, kad iš paskos, net ne iš paskos, čia paraleliai greta taip pat bėgtų pinigai tam, kad iš tikrųjų.. Mes supraskime, kad mes dirbame su ateities žmogumi. Šiandien mes jį vadiname vaiku, paaugliu, jaunuoliu, bet tai rytdienos yra žmogus. Kiek mes į jį investuosime ne tik žmogiškųjų išteklių, bet kiek į jį įdėsime ir valstybės pinigų. Ir supraskime, žmogų suformuoti, parengti jį ateities valstybei, ateities visuomenei, jį patį asmeniniam savo gyvenimui, šeimos gyvenimui, reikia suprasti, kad ta investicija visada, kokia ji bebūtų – materialinė, žmogiškoji, moralinė, dvasinė, ji visada atsipirks su kaupu. Bet jeigu tu šioje vietoje būsi skūpus pasekmės bus tikrai liūdnos. O keisti tai nereikia nieko.

14. Kaip manote, ar šiu institucijų veikla yra efektyvi? Paaiškinkite.

Na, aš įvertinus tai, ką jau sakiau, kad, iš tikrųjų, su Vaiko teisių konvencijos atsiradimu ir atsirado Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Po to atsirado vaiko globos įstatymas, kuris in corpore visas tiesiog perėjo į naująją Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą, anas įstatymas, kurį mes irgi vat su kolege Rūta (daugiau čia kolegė Rūta rengė. Bet mūsų skyrius rengė jį), tai.. Ir nuo tų metų mes matome, visa tai kas atsiranda naujo, jeigu imti vien tik tai teisinę bazę, vaiko teisių apsaugos ir gerovės sritį, vienaip ar kitaip vistiek yra naudinga, reikia. Nes mes, iš tikrųjų, šitoje srityje esame pakankamai savo valstybėje pionieriai. Nebuvo iki tol Vaiko teisių pagrindų įstatymo; nežinojom mes kas yra Vaiko teisių konvencija; mes neturėjom globos įstatymo, mūsų visa globa buvo orientuota tik į valstybės išlaikomas institucijas, mes neturėjom kitų dviejų globos formų – vaiko globa šeimoje, vaiko globa šeimynoje, mes turėjome tik tai globą, Dabar net globos rūšys yra keturios. Yra laikinoji, yra nuolatinė. Laikinoji gali būt skubi, gali būt terminuota. Mes turime įvairovę. O kai yra įstatymai, įstatyminė bazė yra įvairi, bet jiniai vistiek yra orientuota į tą patį asmenį, į vaiką. Tai, reiškia, ir su visų teisės aktų atsiradimu, kad ir stinga, bet vistiek jų atrandama. Ir atsiradus Vaiko globos įstatymui valstybė atrado lėšų, reiškia, pafinansuoti daugiau. Reiškia, vaiką, kurį ima globai šeima. Dar daugiau, buvo padidinta ta globos išmoka ženkliai, net iki 520 litų. Visai neseniai, prieš keletą metų, vaiko globa šeimynoje padidinta dvigubai ir šeimyna, globojanti vaikus, dabar jau vaikui išlaikyti kas mėnesį gauna 1040 litų. Tai, visa tai, kad ir (trumpa pauzė), kai kuriose srityse ne per dideli pinigai, mes norėtume, kad dar būtų didesnis finansavimas ir mes, specialistai, matome, kad dar valstybėje mūsų ne viskas išnaudota, mes turim labai dar daug nepanaudotų išteklių, tiek žmogiškųjų, tiek materialinių, tiek, be abejo, ir finansinių, kur galėtų, per ką galėtų šita sistema labiau sustiprėti. Ir vaikas, reiškia, gal greičiau pajustų kitokią situaciją savo atžvilgiu. Bet, na, aš apskritai vertinu, kad, vis dėlto, kad visų bendras darbas jis vistiek duoda vaisių. Gal tie vaisiai, sakykime, ne taip greit prinoksta, bet mes vistiek tuos vaisius valgome, mes juos skanaujame. Reiškia, mums gal kartais reikia.. Gal gamtoje mes obuolį galime per pusmetį sulaukti prinokimo jo. Mes kartais savo srityje galim ir kartais sulaukiam tų teigiamų rezultatų ilgiau. Nesvarbu. Svarbu yra tai, kad vistiek visi bendromis pastangomis judame link vaiko, link to, kad jam, šitoje valstybėje, šitoje žemėje, kuri vadinasi Lietuva, jam būtų ir saugu ir gera.

15. Ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai? Ką galima būtų pakeisti? Duokite pavyzdį.

Dėl to, reiškia, ir buvo pasiūlyti, kai mes rengėme.. Manau žinote, kad savo laiku Seimas yra patvirtinęs Vaiko gerovės koncepciją. Pagal tą koncepciją Seimas įpareigojo Vyriausybę parengti Vaiko gerovės politikos strategijos įgyvendinimo priemonių planą. Vyriausybė tą priemonių planą parengė. Planas apima 2005 - 2012 metus. Viena iš to plano priemonių ir

buvo, kad mūsų ministerija privalėjo ministro įsakymu suformuoti ir patvirtinti Tarpžinybinę vaiko gerovės tarybą. Ir štai šita taryba visus tuos metus veikia sėkmingai ir mes mažiausiai kartą per ketvirtį, reiškia.. Taryboje yra 18 ar 19.. atrodo 19. Dabar su naujuoju nariu yra 19 narių. Tai yra pirmiausia pagrindinių ministerijų viceministrai – mūsų, kaip Teisingumo, kaip Švietimo, kaip Sveikatos, reiškia. Yra Moksleivių parlamento atstovas, labai plačiai taryboje atstovauja nevyriausybinis sektorius, įvairios šeimų asociacijos, reiškia, vaiko teisių apsaugoje dirbančios nevyriausybines organizacijos, Savivaldybių asociacija, Vaiko teisių apsaugos skyrių asociacija. Tai štai šitoje taryboje mes kaip tik ir bandome išskylančias tarpinstitucinio bendradarbiavimo problemas ir spręsti. Ir, reikia pripažinti, mums tikrai sėkmingai pavyksta, nes pagal šiuos nuostatus taryba turi teisę, reiškia, taip pat Vyriausybė taip nustatė, kad taryba turi teisę kreiptis su atskirais siūlymais tiesiog į vyriausybę, reiškia. Todėl tarybos darbas nėra toks uždaras. Mes turime galimybę išeiti su siūlymais netgi tiesiai į Vyriausybę tam, kad pasiekti atskirose srityse, kad tas tarpinstitucinis bendradarbiavimas būtų tikrai užtikrinamas. Čia va mes turėjom pastaraisiais metais dėl sveikatos, sakykime...

16. Kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?

Tarpinstitucinėje veikloje pagrindinai iškyla tuomet kai teisės aktas nori, nenori, bet jis reikalauja. Tai, ne pats tas teisės aktas reikalauja, bet gyvenimas. Jeigu norime dėl vaiko kažką tai pasiekti, pakeisti ir, iš tikrųjų, kad vaikui būtų geriau, reikia tarp kelių ministerijų arba kelių žinybų įsijungimo. Tai yra kai konkrečią priemonę reikia įgyvendinti ne vienai ministerijai, reikia, reiškia, kelių ministerijų bendrų pastangų, reiškia. Ir ypač tada būna sudėtingiau kai šitoms pastangoms užtikrinti reikia kiekvienos ministerijos, reiškia, be abejo, individualaus finansinio indėlio. Tai va čia būna kiek sudėtingiau. Todėl mes, be abejo, stengiamės, kad... Kaip galima būtų tie klausimai sprendžiami, sakykime, dėl finansavimo užtikrinimo. Tai, be abejo, arba pačiame Seime arba pačioje Vyriausybėje. Kad ten jau būtų susitarta ir, kad jau dar žemesniame lygmenyje t.y. tarp institucijų, kurios atsakingos už tos politikos įgyvendinimą, kad jau tos trinties ir nesusikalbėjimo būtų mažiau.

5 INFORMANTAS

13. Kur dirbate?

Dirbu vienoje iš Vilniaus pagrindinių mokyklų.

14. Kokios Jūsų darbo funkcijos? Už ką esate atsakingas/atsakinga?

Esu socialinė pedagogė. Čia esu atsakinga už daug dalykų. Tai ir prevencinių renginių organizavimas, ir vaikų konsultavimas (individualus), popamokinės veiklos vedimas (tai rankdarbių ir dailės būreliai). Taip pat lankomumo vedimas, pamokų stebėjimas. Žodžiu, daug darbų turiu.

15. Kokia Jūsų darbo patirtis?

6 metai.

4. Koks Jūsų išsilavinimas (kompetencijos)?

Turiu edukologijos diplomą. Esu baigusi socialinę pedagogiką.

5. Kokius vaikus Jūs priskirate socialinės atskirties vaikams?

Socialiniai atskirčiai priskiriu vaikus, kurie pirmiausiai yra iš socialinės rizikos šeimų, kur tėvai girtauja. Taip pat skurdžiai gyvenančius, kuriems trūksta maisto, mokyklinių priemonių, drabužių, avalynės.. Dar neįgalius vaikus, nes vis dar jiems nėra sudarytos visos sąlygos pilnavertiškai integruotis į visuomenę, dar yra nemažai vietų, net mokyklų, kurios nėra jiems pritaikytos. Socialinę atskirtį patiria ir vaikai, kurie bėga iš pamokų, vaikatauja. Smurtą patiriantys, kurie dėl sumušimų pradeda vengti lankyti mokyklos, pamažu atsiriboja nuo jos. Tai, manau, kad tiek... Aj, dar pamiršau tokį dalyką, kaip vaikai, kurių tėvai išvažiavę į užsienį uždarbianti ir juos palikę čia. Tai šitie vaikai irgi yra rizikoje patekti į socialinę atskirtį.

6. Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams?

Šiems vaikams yra būdingas nepasitikėjimas, tiek kitais žmonėmis, tiek pačiais savimi. Taip pat tokie vaikai yra jautrūs, skaudžiai išgyvena nesėkmes mokykloje, nes jau ir taip yra pažeisti savo namuose tėvų. Jie turi elgesio problemų. Tai jau tie minėti bėgimai iš pamokų, įsivėlimas į muštynes (čia daugiau gal berniukai), kartais mėgsta pasisavinti ne savo daiktus, vogti. Tai suprantama, nes dažniausiai socialinės atskirties vaikai gyvena šeimose, kur yra tik vienas iš tėvų ir tai dažniausiai būna mama, ir ji tiems vaikams negali visko suteikti, nes trūksta pinigų. Tai tie vaikai, norėdami turėti tai, ką turi ir kiti ima vogti. O jei pavyzdžiui kalbant apie neįgalius vaikus, tai jie dažniausiai yra nedrąsūs, nes sunku prisitaikyti aplinkoje, kuri iš esmės dažnai jiems nėra pritaikyta.

7. Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaiku atsiradimą?

Tai ir lemia tokie veiksniai: kai šeimose tėvai girtauja, gyvena asocialiai, pagimdo po kelis vaikus ir po to tie vaikai auga skurde, neprižiūrėti, nepatenkinami jų poreikiai. Arba tėvai ieško būdų kaip išlaikyti šeimą ir išvažiuoja į užsienį (šiuo metu tai itin populiariu), palieka vaikus čia kažkieno priežiūrai. Tai tie vaikai pamažu gali nueiti negerais keliais ir tapti socialiai atskirtais dėl savo gyvenimo būdo. Tarkim pradeda gyventi gatvėse, vartoti alkoholį ar net narkotikus, nebelankyti mokyklos. Tai pagrindiniai veiksniai ir būtų skurdas, emigracija, smurtas, asocialus tėvų gyvenimas ir dar finansiniai ištekčiai.

8. Kokios yra Jūsų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams?

Na, mano pagrindinė veikla su tokiais vaikais tai yra konsultacijos. Dažniausiai tai būna individualios konsultacijos, tačiau aš dar vedu tokius grupinius užsiėmimus vaikams iš socialinės rizikos šeimų (tai čia kaip minėjau įeina ir socialinės atskirties vaikai), kur mes gvildenam šiuo metu smarkiai pasireiškiančias problemas, tokias kaip: patyčios, smurtas, bendravimo sunkumai ir panašiai. Taip pat dar nemažai dėmesio kreipiu į vaikų ugdymą, kadangi mano kabinete yra keletas kompiuterių, kur vaikai gali po pamokų ateiti, būti prie jų, tai stengiuosi juos sudominti, kad prie kompiuterių ne tik žaistų žaidimus, bet ir ieškotų naujos informacijos, spręstų įvairius testus ir panašiai.

9. Kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujatės dirbdami su socialinės atskirties vaikais?

Na, mano nuomone, pagrindinė vertybė yra vaikas. Jis yra mažas žmogus, kuriam reikia pagalbos ir, kuris dar negali pats apsiginti ir apsisaugoti. Taip pat vadovaujuosi pagarbos, konfidencialumo, atvirumo (nedidelė pauzė), tolerancijos ir atsakomybės už tą vaiką vertybėmis.

10. Su kokiomis problemomis susiduriate spręsdami minėtiems vaikams iškylančias problemas?

Tai pirmiausiai su pačių vaikų nepasitikėjimu, bent jau pirmaisiais kartais. Taip pat su mokytojų atmetiniu požiūriu. Kai kurie iš jų jaučiasi, jog jie nėra atsakingi už vaikus, kad jie turi tik išdėstyti savo dalyką, o kaip, tarkim, tą dieną jaučiasi vaikas jiems nerūpi. Visą atsakomybę krauna socialiniam pedagogui. Tai čia būtų toks gal net gi, sakyčiau, visuomenės atmetinis požiūris į vaikus. Taip pat susiduriu su tėvų nenoru bendradarbiauti, ypač iš asocialių šeimų (pauzė). Tai čia šitos ir būtų pagrindinės problemos.

11. Su kokiomis institucijomis, NVO bendradarbiaujate spręsdami socialinės atskirties vaikų problemas?

Su policija, su Vaiko teisių apsaugos skyriumi, su VO „Gelbėkit vaikus“, nes keli mūsų vaikai lanko jų dienos centrą. Dar su kitų mokyklų socialiniais pedagogais. Su jais dalijamės patirtimi, pagalbos teikimo metodais, naujovėmis (pauzė). Taip pat ir su seniūnija.

12. Ar, jūsų nuomone, egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šių vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip manote, kokių trūksta?

Aš manau, kad Lietuvoje yra nemažai įvairių institucijų, kurios teikia pagalbą šitiems vaikams. Manau, jų pakanka. Tik vėl, manau, kad daugelis tarkim tėvų ar kitų asmenų, kurie nori padėti vaikams, susiduria su kita problema, tai – neaišku kur reikia kreiptis iškilus problemoms. Aišku, specialistai nukreipia ten kur tikslingiausia, bet ta pati pradžia tai, manau, tokia sunkoka būna kai reikia išsirinkti kur vis gi kreiptis.

13. Jūsų nuomone, reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičių, ar nieko nereikia keisti?

Manau, kad reikia palikti tiek institucijų kiek jų yra dabar. Dabar, manau, yra pakankami jų ir kiekvienos turi savo funkcijas, yra atsakingos už konkrečias veiklas (pauzė). Nebent būtų galima daugiau jų turėti, kad būtų suteikiama daugiau paslaugų ir jos būtų suteikiamos visiškai visiems, kuriems yra reikalingos.

14. Kaip manote, ar šių institucijų veikla yra efektyvi? Paaiškinkite.

Na (trumpa pauzė), manau, kad veikla galėtų būti ir efektyvesnė. Visų pirma todėl, kad galėtų būti daugiau dirbama ne tik su vaikais, bet ir su jų šeimomis, nes neužtenka vien tik su vaikais dirbti. Jie grįžta namo ir vėl mato tas pačias sąlygas, tie tėvai su jais nebendruoja, nesiskaito, tai ir tiems vaikams dingsta kažkokia motyvacija, noras kažką keisti. Bet aišku, šioiam darbui reikia daugiau etatų, daugiau darbuotojų, o jiems skirti reikia lėšų. Tai čia vėl kita problema.

15. Ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai? Ką galima būtų pakeisti?

Mano nuomone, bendradarbiavimas vyksta gana sklandžiai (pauzė). Aišku, ne visada, pavyzdžiui, greit gauname informaciją apie bėdon pakliuvusį vaiką ar šeimoje kažkokias tai įvykusias situacijas. Tačiau, jei konkrečiais pas mus mokykloje koks įvykis atsitinka tai susisiekiame su kitomis institucijomis ir jos sureagoja, atvyksta. Tada visi aiškinamės, sprendžiame ką toliau daryti.

16. Kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?

Gal, sakyčiau, yra tokių specialistų, kurie jaučiasi.. Kaip čia pasakius. Jaučiasi aukščiau už kitus dėl savo užimamų pareigų ir ne visada noriai bendradarbiauja. Atrodo, kad jiems kiti nereikalingi, tik jie reikalingi kitiems. Va toks va požiūris. Na, kita dar tokia problema gal būtų tai darbuotojų atsainus požiūris į savo darbą. Nes tikrai teko susidurti su tokiais, kurie atrodo dirba tik dėl pinigų, o problemų sprendimas jiems yra toks atmetinis dalykas. Nes aš, manau, kad visų pirma reikia būti empatiškam, įsijausti į kitų problemas ir visomis galimybėmis stengtis padėti, o ne palikti likimo valiai, kaip bus taip. Dar yra tokia problema

kaip darbuotojų trūkumas. Bet, manau, kad šita problema egzistuoja daug kur. Tikrai labai trūksta specialistų ir tų socialinių pedagogų ar darbuotojų turėtų būti ne po viena mokyklose.

6 INFORMANTAS

16. Kur dirbate?

Tai dirbam mes Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

17. Kokios Jūsų darbo funkcijos? Už ką esate atsakingas/atsakinga?

Aš esu atsakinga už socialinės rizikos šeimų apskaitą, statistiką. Už visą vat, nu šitą, socialinės rizikos spektrą. Taip pat į mano funkcijas įeina (trumpa pauzė) dar pažymų darbas su nuteistaisiais prašančių dėl liktinio paleidimo informacijos duomenų surinkimas apie šeimas; smurto statistika (visi ypatingi atvejai apie vaikus, kuriems nutinka smurto atvejai) ir (trumpa pauzė) socialinės rizikos šeimos užsienyje.

3. Kokia Jūsų darbo patirtis?

Aš esu (trumpa pauzė) porą metų dirbusi su neįgalium jaunuimu Kaune. O šitoj įstaigoj jau septyni metai.

4. Koks Jūsų išsilavinimas (kompetencijos)?

Aukštasis. Socialinio darbo aukštasis. Mano teisinis, dar nebaigtas.

5. Kokius vaikus Jūs priskiriate socialinės atskirties vaikams?

Į socialinę atskirtį apskritai gali patekti, aš turiu omenyje kas gali vat patekti, tai vaikai (trumpa pauzė) turintys įvairiausių elgesio sutrikimų; šeimų, kurie išgyvena skurdą, vaikai gali patekti; mokyklos nelankantys vaikai; turintys tam tikrų negalių vaikai. Taip pat (trumpa pauzė) kas čia dar.. Į nusikalstamumą linkę vaikai. Tų grupių, kurie vat yra, galima sakyti, daugiau socialiai, ekonomiškai, kultūriškai pažeistų grupių vaikai.

6. Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams?

Galima pridėti dar mokymosi sutrikimų turintys vaikai. Dažnai jie yra linkę į agresyvumą. Kas dar.. (pauzė). Aš manau, kad tai vaikai yra apskritai vat labai jautrūs, uždari, pagalbos laiku ir vietoje nesulaukiantys. Manau, labai daug, didelis procentas būtų įvairiausių smurtą patyrę vaikai. Tai va tokie, nu tokie didesni bruožai. Bet, aš manau, kad jo, pagrinde emocinis, elgesio sutrikimas, smurtas prieš vaiką.

7. Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaikų atsiradimą?

Jeigu taip globaliai tai vat tikrai neišvengiamai tai reikia vat paminėt socialiniai, ekonominiai ir, manau, jau yra ir kultūriniai kažkokie veiksniai. Bet tas socialinis ir vat ekonominis kažkoks nepritapimas, atskyrimas, va šitas yra vienas... Ir, o tas socialinis ir ekonominis ir yra vat šitas uždaras ratas kaip soc. rizikos, ane? Trečia, vat ketvirta karta jau eina. Taip, kad šities yra, atrodo, tokie globalūs.

8. Kokios yra Jūsų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams?

Mūsų įstaiga pagalbos konkrečiai vaikams neteikia. Mes esam kaip metodinis vadovas savivaldybių Vaiko teisių apsaugos skyriams. Pagalbas, kaip žinia, teikia savivaldybių socialinių paslaugų centrai, dienos, NVO, užimtumo visi centrai, tie kas vat organizuoja vat ir teikia paslaugas. Mes konkrečiai su tuo nesusiduriam. Mes tiktai galim vat rekomenduoti vienokį ar kitokį pagalbos teikimą.

9. Kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujatės dirbdami su socialinės atskirties vaikais?

Mes abi esam baigusios socialinį darbą, tai pas mus tas vat įkaltas empatiškumas, eina Jau vat pirmas jausmas, tai mes jau jo ir nebeanalizuojam. Bet vat teisingai sako šita kolegė, kad (trumpa pauzė) mes kai teikiame ar rekomendacijas „vaiko teisėms“, ar ten vat „paslaugiečiam“, jeigu turim galimybę. Tai, kad iš tikrųjų, kuo daugiau, kuo arčiau šeimą, vaiką vat pasiektų paslaugos, reali pagalba. Kartais net ne pinigais, o organizuotu užimtumu, organizuotu realių įgūdžių ugdymu, mokymu, dėmesio rodymu ir, kad jie būtų įgalinti. Įgalinti veikti ir, na vat... Apskritai visas žmogiškosios vat savybės čia yra neišvengiamos, būtinos ir tiesiog... Iš kitos pusės labai, aš bent jau ką susiduriu dažnai, kad reikia vat palaikymo jau teikimo ne klientam vat sakykim, ar ne, o paslaugas teikiantiems, paslaugas siūlantiesiems, vat organizuojantiems. Jiems dar vat palaikymo, įkvėpimo, kad nurimti ir vat paieškoti dar naujų būdų arba leisti vat išplėsti akiratį ką aš turiu, o gal vat kitas kažką gali ar kažką gali pasiūlyti. Tai tas toks palaikymas irgi yra. Ne tik, sakau, kliento, bet ir specialistų.

10. Ar susiduriate ir su kokiomis problemomis susiduriate sprendami minėtiems vaikams išskylančias problemas?

Problemų visada yra daug, o pagrindiniai, ypač šią vasarą ką aš pastebėjau, ypač su seksualiai linkusiais nusikalsti pavyzdžiui jaunimu – absoliučiai nėra paslaugų. Gal jų yra, bet, ta prasme, jų nėra tiek, kad, iš tikrųjų, būtų galima sakyti, kad jos yra, pilnai veikiančios, adaptuotos, sėkmingai pasiekiančios klientą. Nes šią vasarą, vedant statistiką, aš pastebėjau, kad labai daug seksualiai smurtauja arba nusikalto grynai, šita – nepilnamečiai ir jiems pagalbos teikimo, kaipo aukai (trumpa pauzė) visai nėra. Tai, aš manau, kad paslaugų spektras yra gan siauras šiuo atveju ir, jeigu (trumpa pauzė) dar yra ar mažesnė savivaldybė tai yra pasiekiamumas sudėtingesnis ir paslaugų vat kokybė galbūt yra taip pat ne taip lengvai prieinama.

11. Su kokiomis institucijomis, NVO bendradarbiaujate sprendami socialinės atskirties vaikų problemas?

Mes su visais. Pagrindinis mūsų partneris apskritai aiškinantis situaciją apie vaiką ir jo problemą ar apie jo šeimą tai yra Vaiko teisių apsaugos skyrius. Šalia eina, jeigu kažkokios konkretnės reikia, socialines paslaugas teikiančios – centrai ar paramos centrai. Ir tada jau

eina ir policija ir ugdymo įstaigos, visi užimtumo centrai, NVO. Vat NVO pagal situaciją. Mes naudojames iš tikrųjų, nu vat, plačiau žiūrim. Ir siūlom ir žiūrim ir ieškom vat patys kas toje savivaldybėje, apskrityje gali padėti. Ir mes iš tikrųjų palaikom, palikom ryšius ir daug kontaktuojam su įvairiausiom. Bet vat pagrindinis mūsų partneris yra Vaiko teisių apsaugos skyrius šiuo klausimu. Kadangi mes neesam teikiantys paslaugas tai mes kaip ir neturim ne tai, kad poreikio, bet, nu nėra tų gal tiesioginių sąsajų mums. Nes paslaugas teikiančias koordinuoja socialinių paslaugų skyrius. O mes vat toks esam kaip patariamasis. Na, ne tai, kad patariamasis, bet net sunku šitą įvardinti iš tikrųjų. Mes va ieškom būdų kas dar gali padėti, į ką dar kažkur reikėtų kreiptis, tai mes toks orientyras (nusijuokia) galima sakyti.

12. Ar, jūsų nuomone, egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šiu vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip manote, kokių trūksta?

Aš manau dar, tęsiant kolegę, tai ką vat kiekvienais metais savo ataskaitose mes vat paminim, kad (trumpa pauzė) ta pati paslaugų pasiūla, pavyzdžiui vat užimtumo centrai, ar ne, ar ten NVO, ar kokių valstybinių įstaigų vat pasiūla, daugmaž yra, ką aš esu pastebėjusi, užimtumo tai yra jau mokyklinio amžiaus vaikam. Nu, šiek tiek ikimokyklinio. Pavyzdžiui mažamečiams vaikams, tai yra jau iš soc. rizikos aplinkos, jiems paslaugos, jeigu jie nenuėina į vaikų darželį, jiems nėra vat tų paslaugų. O tai reiškia, kad nėra galimybių, kad specialistai vat pamatytų kaip mažamečiai kokioje yra jau bėdoje, kokioje vat aplinkoj jie augtų. Tai va tas toks, kad nuo iki, nuo nulio iki aštuoniolikos metų būtų vat paslaugų siūlymas vaikams. Taip pat, tikrai ne paslaptis, kad dar vis trūksta socialinių paslaugų plėtros mažose savivaldybėse, kaimiškose teritorijose. Jeigu ir yra vienas vat užimtumo centras tai galbūt ne visų poreikius atliepia, ir galbūt nereikia vat užimtumo centro, galbūt reikia kažkokio kitokio centro. Pačių paslaugų, aš manyčiau, kaip ir užtenka tik jas reikėtų tikslingai išdėstyti, galbūt. O jeigu kažkur vat neužtenka tai vat kažką sukurt naujo. Bet reikėtų peržiūrėt ką mes turim ir ką mes galime panaudot. O mes, aš manau, turim labai daug, tiktai reikia tikslingai panaudot.

13. Jūsų nuomone, reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičiu, ar nieko nereikia keisti?

Mano nuomone, ko labiausia trūksta tai paslaugų vat ne tai, kad vaikui ir vat atskirai šeimai, bet grynai šeimai, vat tokio nuo iki. Kai tiktai atrandama problema, jau ne kai jau yra soc. rizika, jau smurto atvejai užfiksuoti ar vaiką reikia atimti, ar vaikas jau nusikalsta, bet kai jau kažkokios problemos auga šeimoje. Tas pirminis paslaugų, toks pagalbos, stebėjimo kažkoks vat turėtų būt, nežinau, spektras. Kad šalia būt šeimos, kad neatsitiktų kažkas vat blogiau, kas gali atsitikti. Galbūt kažkuriais klausimais reikia naujų kažkokio plėtimo, kitais klausimais,

kaip ir sakiau, reikia išnaudoti ką jau turim reikia išnaudoti labai efektyviai ir pažiūrėti ką mes galim kitaip. Tuo mažiau susikalbėjimo gaunasi. Geriau vėl mažiau, bet kokybiškiau.

14. Kaip manote, ar šiuo institucijų veikla yra efektyvi? Paašškinkite.

Aš tai manyčiau, kad kadangi apskritai socialinis darbas, darbas su žmogum jis negali būt, nėra, negali būt labai greitas, tai todėl susidaro įspūdis, kad galbūt neefektyvus. Nes va tikrai ne su lengvais klientais, dirbama su tam tikra prasme likimo nuskriaustais žmonėm. Tai kiek vėl yra paruošta dirva teikti ilgalaikei kokybiškai ir, kad ne būtina siekiant pilnai siekiant išgydyti nuo alkoholizmo ar narkomanijos, bet vėl palaikymo, kad nebūtų didesnių bėdų, tai kaip ir kolegė sakė, čia vėl klausimas yra. Bet, kad institucijų veikla yra reikalinga ir ji duoda tam tikrą efektą – tikrai taip. Nebūtų klientų, jeigu, ta prasme, jos būtų nekokybiškos ir neefektingos paslaugos. Tiek kiek mes to efekto laukiam ir ko mes norim tai yra kitas klausimas. Bet, kad tai yra reikalinga, vėl vienam gal reikia daugiau metų tos vėl pagalbos, vėl kitam mažiau, tai... Bet, kad jos yra reikalingo, būtinos tai tikrai. Ir užtat aš ir vėl minėjau ankstesniais klausimais, kad vėl, mano galva, yra ypatingai svarbu, kad atsirastų tas paslaugų spektras, kai šeimoje tikrai pradeda gimi kažkokios problemos. Įtampos, net ne problemos jau kurias galima vėl taip vardinti. Tai vėl pradinis taškas – šeimos stebėjimas. Nuo kūdikio gimimo medikų bendravimas su „vaiko teisėm“, su kaimynų bendruomene, ugdymas. Čia visas ratas yra susiję ir, kaip ir sakė, daug įstaigų, bet neaišku vėl kuri yra atsakingiausia, kuri iš tikrųjų vėl prisiima atsakomybę pamatyti, akcentuoti. Man atrodo, kad visos problemos šiek tiek pradėtų vėl kitaip spręsti kai vėl nuo šeimos kaip ląstelės užgimimo būtų šalia vėl kažkokia vėl paslaugų, pagalbos sistema, kuri jau leistų neįbristi į pasekmes su kuriom dirba įstaigos.

15. Ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai? Ką galima būtų pakeisti?

Aš manau, kad tai labai daug priklauso nuo savivaldybės vidaus politikos. Yra, pavyzdžiui, mažos savivaldybės, kurios labai stipriai bendradarbiauja, įstaigos vėl tarpusavyje sprendžia, nu vėl, į nusikaltimą linkusių vaikų problemas, arba soc. rizikos šeimų kažkokias problemas. Ir čia vėl, nuo gero šeimnininko ūkvedžio, ar ne, vėl tarkim. Yra truputėlį atsainiau, ne tai, kad atsainiau, bet tiesiog visos dirba savo darbą įstaigos ir gaunasi, kad nėra to atvejo vadybininko to vėl vienintelio vėl, kuris aišku, vėl kaip ir sakė neštų nuo iki atsakomybę ir, kuris reguliuotų kas su šeima dabar dirba, kas su vaiku dirba ir, kad informacija vaikščiūtų. Ne tai – aš tau, o tu velnias va žino kam, bet, kad tai būtų na atvejo, kiekvieno šeimos vaiko atvejo analizė, nuo iki. Tai ar bendradarbiavimas vyksta sklandžiai iš tikrųjų priklauso nuo savivaldybės dydžio, nuo šeimnininko padėties, net gi ir nuo to pačio mero; nuo institucijų, dirbančių su šeima ir vaiku vadovų asmeninių bruožų ir būdo savybių – labai daug priklauso;

nuo finansavimo taipogi, aš manyčiau, irgi. Nėra nei vienoje šeimoje ir nė vienos įstaigos, kad viskas vyktų sklandu. Visko būna, visko reikia. Iš to, ko reikia, yra mokomasi. Bet, kad vyksta bendradarbiavimas, ar sunkesnis ar lengvesnis, taip, taip yra. Vienareikšmiškai tikrai nepasakysiu jįsai vyksta sklandžiai ar ne.

16. Kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?

Aš manau, kad tikrai ne paslaptis, daug kur yra, bet čia per laiką, aš neįvardinu va konkrečiai įstaigas, bet susidarė va tokia, nu, kultūra, sakykim, kabutėse, kad „bendradarbiaujam, nes reikia“. Nu, to reikalaujama, to reikia, čia kažką reikia atlikti. Bet galbūt būdavo, buvo užmirštama dėl ko visa tai vyksta, kas yra centras apie kurį mes sukamės. Ar čia yra vaikas, šeima, bendradarbiavimas va taip va vyksta (rankų gestais rodo atitolimą nuo vaiko), o ne vyksta aplink ir dėl jo. Tai vat, visada, aš manau, kad reikia atsiminti kas yra tikslas, centras, apie ką sukamės, kam padedam, kam viso to reikia ir tada kai vyks viskas dėl jo tai eis į jį va viskas. Nu va taip (rankų gestais rodo į vaiką konkrečiai) į rato centrą. O vat ne taip – nu aš tau perduosiu, nes šitaip reikia. Kai žmogus pataps vertybe mums visiems nuo iki instituciniam lygy, asmeniniam lygy, politiniam lygy, kai žmogus – vaikas bus vertybių vertybė, aš manau, tai bus kultūra bendradarbiavimo grynai žmogaus į žmogų.

7 INFORMANTAS

18. Kur dirbate?

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

19. Kokios Jūsų darbo funkcijos? Už ką esate atsakingas/atsakinga?

Nu tai, aš, turbūt, daugiau dirbu toj tokioj tarptautinėj sferoj t.y. vaikai, kurie likę be tėvų globos ir globos klausimai sprendžiami užsienio šalyse arba tėvai yra išvykę į užsienio šalis ir vaikai palikti čia Lietuvoj be globos. Truputėlį taip pat kažkiek tai vaikų grobimas nacionaliniu aspektu t. y. kai vienas iš tėvų arba kiti asmenys neteisėtai išveža vaikus iš Lietuvos, arba atsiveža į Lietuvą vaikus.

3. Kokia Jūsų darbo patirtis?

Aš dešimt metų esu dirbusi vaiko teisių apsaugos srityje, būtent Vaiko teisių apsaugos skyriuj konkrečiai. Prieš tai du metus (trumpa pauzė) mokykloje. Ir šitoj tarnyboj dar neilgai, keturi mėnesiai nepilnai tiktai.

4. Koks Jūsų išsilavinimas (kompetencijos)?

Irgi socialinio darbo aukštasis ir edukologijos.

5. Kokius vaikus Jūs priskirate socialinės atskirties vaikams?

Emigrantų vaikai vat viena gal iš tokių grupių galėtų būti, kas yra nauja turbūt. Anksčiau mes net nepriskirdavom. Arba tie patys vat emigrantų, galima sakyti be tėvų globos laikinai kažkiek likę arba neoficialiai be tėvų globos likę vaikai. Ir tie tikrieji be globos likę vaikai, glojami vaikai, nors jie ir turi globėjus, jie turi teisėtus atstovus, bet vistiek manau, kad tai yra šitai grupei priskirtini vaikai; gatvės vaikai.

6. Kokie bruožai yra būdingi socialinės atskirties vaikams?

Turbūt.. Aš nežinau kiek.. Ar galima taip apibendrinti, bet aš manau, kad šitie visi vaikai turi tokį bendrą bruožą, kad tai nėra.. Jie neadaptiviai elgiasi aplinkoje. Tai vienas iš tokių, kad elgesys yra sutrikęs tokių vaikų. Aišku ir emocijos. Ir kaip taisyklė jie turi elgesio ir emocinių problemų visada. Ir toks neadaptyvumas. Kadangi tas sutrikęs yra... Ir, nu vat, gal nuo ko norėjosi pradėti ir pamiršau truputį pokalbio pradžioje, kad šitie vaikai dažniausiai yra atėję iš socialiai atskirtų suaugusių, ta prasme, iš tokių šeimų, kurios yra socialinė atskirty. Ir vat jie atsineša tą tokį modelį bendravimo kaip nepritampančio šitoje visuomenėje, nepriimamo ir į ją einančio ne visai tokiais adaptyviais būdais ir metodais. Tai va iš to ir kyla paskui visokių problemų.

7. Kokie veiksniai lemia socialinės atskirties vaikų atsiradimą?

Čia turbūt jau klasika, kad skurdas, nedarbas. Tai yra tikrai didžiosios tos bėdos, bet tiek, kad dabar gal toks naujas reiškinys, kad būti socialiai atskirtam tai yra kažkaip... Ne visada yra priimama kaip negatyvi patirtis. Jie nebūtinai taip traktuoja, patys tie, ar tai socialinėje atskirtyje gyvenančios šeimos. Ir vaikai, jie pradeda tame įžvelgti tam tikrų pliusų, nes.. Na, aišku, šitie vaikai visą laiką turi perdėtą tą tokį dėmesio norą, gauti jo vis daugiau ir daugiau ir bet kokiais būdais. Tai vat ir pasiima. O kai kurios šeimos ir gyvena iš to, kad priskiriamos šitai atskirčiai.

8. Kokios yra Jūsų veiklos kryptys, teikiant pagalbą socialiai atskirtiems vaikams?

(Pritariamai palinkėję) Mūsų įstaiga pagalbos konkrečiai vaikams neteikia. Mes esam kaip metodinis vadovas savivaldybių Vaiko teisių apsaugos skyriams. Pagalbas, kaip žinia, teikia savivaldybių socialinių paslaugų centrai, dienos, NVO, užimtumo visi centrai, tie kas vat organizuoja vat ir teikia paslaugas. Mes konkrečiai su tuo nesusiduriame. Mes tiktai galim vat rekomenduoti vienokį ar kitokį pagalbos teikimą.

9. Kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujate dirbdami su socialinės atskirties vaikais?

(pauzė). Na, tai vienas iš tokių gal pagrindinių, nežinau, kiek pavyksta tai daryti, bet tai nediskriminavimo principas ir įtraukimo, įgalinimo šitų žmonių. Kažkaip sugražinti juos į tą visuomenę nuo kurios jie truputėlį yra atsitraukę. Ir tas keičia požiūrį tų žmonių su kuriais mes dirbame. Iš tikrųjų daug dirbam ne su tais atskirtais, ne su tiesiogiai klientais, bet su darbuotojais, kurie teikia tiesiogiai paslaugas. Vat irgi kolegė gal pritarė, ane, kad daug pastangų reikia, kad trunka. Nes kartais tu matai, kad tas požiūris į atskirties vaikus yra toksai labai juos dar labiau stigmatizuojantis ir dar išstumiantis į šoną, tai va čia va irgi toks.. Tai vat užtat aš ir sakau, kad diskriminacija yra vienas iš tokių kur...

10. Ar susiduriate ir su kokiomis problemomis susiduriate sprenddami minėtiems vaikams išskylančias problemas?

Problemų visada yra daug, o pagrindiniai, ypač šią vasarą ką aš pastebėjau, ypač su seksualiai linkusiais nusikalsti pavyzdžiui jaunimu – absoliučiai nėra paslaugų. Gal jų yra, bet, ta prasme, jų nėra tiek, kad, iš tikrųjų, būtų galima sakyti, kad jos yra, pilnai veikiančios, adaptuotos, sėkmingai pasiekiančios klientą. Nes šią vasarą, vedant statistiką, aš pastebėjau, kad labai daug seksualiai smurtauja arba nusikalto grynai, šita – nepilnamečiai ir jiems pagalbos teikimo, kaipo aukai (trumpa pauzė) visai nėra. Tai, aš manau, kad paslaugų spektras yra gan siauras šiuo atveju ir, jeigu (trumpa pauzė) dar yra ar mažesnė savivaldybė tai yra pasiekiamumas sudėtingesnis ir paslaugų vat kokybė galbūt yra taip pat ne taip lengvai prieinama.

11. Su kokiomis institucijomis, NVO bendradarbiaujate sprendami socialinės atskirties vaikų problemas?

Platus tas tinklas iš tikrųjų. Tas kas yra toj vietoj kur yra bėda. Su savivaldybėmis. Kadangi mes iš tikro veikiam kaip koordinuojanti kitas įstaigas, kurios teikia paslaugas. Ne ta tiesiogine prasme, bet, na, taip, pagalbą teikianti toms kas tiesiogiai dirba.

12. Ar, jūsų nuomone, egzistuoja pakankamai valstybės institucijų šiu vaikų problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip manote, kokių trūksta?

Aš galvoju, na kaip, tų valstybinių institucijų turbūt pakanka. Bet ką tikrai reikėtų daryti tai tikrai reikėtų nevyriausybinių sektorių išplėsti. Išplėsti ir išplėsti taip, kad (trumpa pauzė) kai kuriose vietose jų yra gana nemažai, pavyzdžiui.: darbas su socialinės rizikos šeimų vaikais. Na, vaikų dienos centrų va ta programa ji jau seniai įgyvendinama, kasmet finansuojama ir pati va turbūt esi girdėjusi ir daug kas žino. Bet yra tokių erdvių, kurios nėra išnaudotos. Pavyzdžiui.: neįgalūs vaikai, vaikai patyrę seksualinį smurtą, vaikai kurie patys smurtavo. Tai, turbūt šitiem vaikam iš vis yra labai sunkiai prieinama pagalba. Na, ne tik dėl to, kad paslaugų trūksta, bet ir mūsų pačių požiūrio. Ta prasme visuomenės požiūrio į smurtautoją kaip į kažką tokio, kurį reikia tik bausti, nemato reikalo padėti. Tai tas nevyriausybinių sektorius tikrai galėtų plėstis.

13. Jūsų nuomone, reikėtų padidinti ar sumažinti egzistuojančių institucijų skaičių, ar nieko nereikia keisti?

Tiesiogiai paslaugas teikiančių aišku, kad trūksta. Tikrai trūksta paslaugų, tai... Ypatingai kaimiškose teritorijose, kaip ir kolegė sakė, ten kur gana dideli atstumai iki kažkokių didesnių centrų ar miesto, ar rajono centro, va ten tikrai taip. Ypatingai miestai – Vilnius, Kaunas, Klaipėda. Čia ganėtinai taip jau yra prieinamos tos paslaugos, bet kaime tai trūksta. Čia veikia toks vienas, nežinau kaip pavadint... Kad kuo daugiau institucijų, kuo daugiau darbuotojų dirbančių, tuo daugiau problemų. Taip. Kiek yra tekę dirbti su darbuotojais tikrai visi pasakys, kad pas mus mažai. Reiktų dar vieno, dar dviejų, dar dešimt, dar penkiolikos ir tada tikrai išspręstume visas bėdas. Bet kai atsiranda ir tas vienas, ir du, ir penkiolika. Tada sako – oj, dar, dar truputiuką reiktų ir tada tikrai viską suspėtume, padarytume ir teiktume kokybiškas paslaugas. Tai vat čia toks reliatyvumas, bet...

14. Kaip manote, ar šiu institucijų veikla yra efektyvi? Paaiškinkite.

Na, tai, aišku, tai, kad yra tos institucijos, kad jos teikia paslaugas tai turi efektą (nusijuokia). Kitas klausimas – ko mes tikimės ir kokie lūkesčiai yra. Tai, aišku, lūkesčiai yra didesni negu, kad gaunamas rezultatas, bet tai turbūt yra normalu. Ir nemanau, kad gali būti kitaip. Ir riboja vistiek tam tikri resursai. Tai resursų nėra tiek daug, aš taip įsivaizduoju, nesu ekspertė

čia šitoj srity, bet resursai yra tokie riboti. Tai vat su tais resursais, kuriuos mes turim tai, aš manau, kad efektas yra. Dėl kokybės reiktų dar pagalvoti. Ir dar vieną, galbūt, tokį momentą reiktų išskirti, kad šitos institucijos – jos dirba su pasekme. Ta prasme, kad priežastys, kurios kelia tą socialinę atskirtį, yra... Na, nežinau, čia konkrečiai reiktų panagrinėt kiek yra dirbama ties ta vieta, kad tos priežastys mažėtų. Tai čia yra ir valstybės politika, ir socialinė politikos ir ne tik, ir ekonominės politikos klausimai. Ir tada labai norisi tikėti (nusijuokia) iš tų institucijų, kad jos padarytų rezultatą. Bet realiai atskirtis didėja ne dėl to, kad šitie žmonės, tos įstaigos, organizacijos nepadaro savo darbo ar nepadaro pakankamai gerai, bet dėl to, kad tiesiog gyvenam tokioj terpėj, kur socialinė atskirtis vis po truputėlį tampa norma (nusijuokia). Ir dar vienas momentas, kad, turbūt, bendruomeniškumo stoka. Čia vat yra vienas iš tokių dalykų, kad tikrai šito trūksta ir, jeigu mes jį turėtume, tikrai problemą išspręstume greit ir jos net nekiltų. O kitas dar momentas, kad tai yra atsakomybė, visais lygmenimis, visais.

15. Ar institucijų bendradarbiavimas vyksta pakankamai sklandžiai? Ką galima būtų pakeisti?

Aš manau, kad tai labai daug priklauso nuo savivaldybės vidaus politikos. Yra, pavyzdžiui, mažos savivaldybės, kurios labai stipriai bendradarbiauja, įstaigos vat tarpusavyje sprendžia, nu vat, į nusikaltimą linkusių vaikų problemas, arba soc. rizikos šeimų kažkokias problemas. Ir čia vat, nuo gero šeimnininko ūkvedžio, ar ne, vat tarkim. Yra truputėlį atsainiau, ne tai, kad atsainiau, bet tiesiog visos dirba savo darbą įstaigos ir gaunasi, kad nėra to atvejo vadybininko to vat vienintelio vat, kuris aišku, vat kaip ir sakė neštų nuo iki atsakomybę ir, kuris reguliuotų kas su šeima dabar dirba, kas su vaiku dirba ir, kad informacija vaikščiota. Ne tai – aš tau, o tu velnias va žino kam, bet, kad tai būtų na atvejo, kiekvieno šeimos vaiko atvejo analizė, nuo iki. Tai ar bendradarbiavimas vyksta sklandžiai iš tikrųjų priklauso nuo savivaldybės dydžio, nuo šeimnininko padėties, net gi ir nuo to pačio mero; nuo institucijų, dirbančių su šeima ir vaiku vadovų asmeninių bruožų ir būdo savybių – labai daug priklauso; nuo finansavimo taipogi, aš manyčiau, irgi. Nėra nei vienoje šeimoje ir nė vienos įstaigos, kad viskas vyktų sklandu. Visko būna, visko reikia. Iš to, ko reikia, yra mokomasi. Bet, kad vyksta bendradarbiavimas, ar sunkesnis ar lengvesnis, taip, taip yra. Vienareikšmiškai tikrai nepasakysiu jisai vyksta sklandžiai ar ne.

16. Kokios pagrindinės problemos iškyla tarpinstitucinėje veikloje?

(pauzė) Na, čia žinai, čia gana sunku pasakyti. Problemų kyla daug ir, jeigu... Čia toks žinai, vos ne užslėptas klausimas (nusijuokė). Būtų galima sakyti, kad viena iš problemų vat ir yra, kad ne visą laiką mums pavyksta bendradarbiauti, sakykime tai... Tai vat. Ir kolegės atsakymai į prieš tai buvusį klausimą ir kartų gal atsakant į šitą paskutinį klausimą čia turbūt

ir yra, kad vis dėlto tenka nemažai dėti pastangų tam, kad bendradarbiavimas būtų koks ??? . Ir mūsų institucija, aš manau, yra ta, kuri vat, kuri šitą kultūrą, bendradarbiavimo kultūrą, jei taip galima sakyti, po truputėlį diegia. Nes, na, funkcija yra tokia. Tai yra metodinis konsultavimas, metodinis vadovavimas skyrių, kurių yra virš šešiasdešimt...Dabar šešiasdešimt. Tai va tai tikrai nėra lengva, nes šiaip pati kaip bendradarbiavimo kultūra Lietuvoje jina neturi gilių tradicijų ir yra atsakomybės kažkoks toks labai griežtas pasidalinimas, atsidalinimas ir toks kitąkart labai ribotas savo toks, kaip pasakyt, savo funkcinis matymas. Reiškia, aš matau savo vieną tokią labai ryškia pagrindinę funkciją ir ją darau. Tai va šitie dalykai jie atneša problemas.